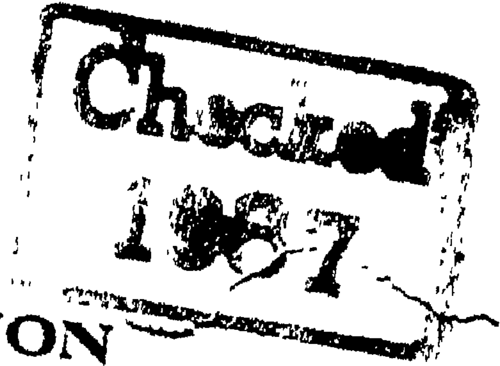
ఆళ్వారు దివ్యము

శ్రీ రస్తు.

బిల్హణీయము.

పండిపెద్ది. కృష్ణస్వామి ప్రణీతము.

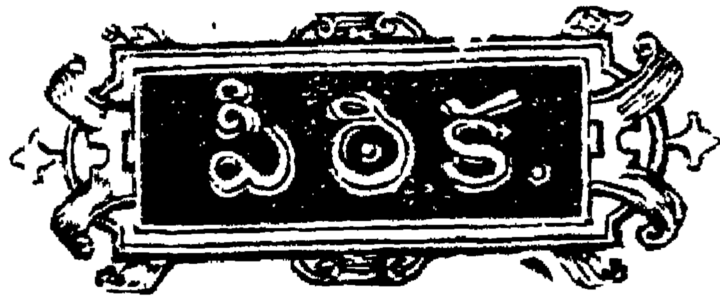

SCHOLARS' EDITION.

(For Private Circulation Only.)

చెన్నపురి:
వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచేఁ
ప్రకటితము.
1926.

Printed by
V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS
at the "VAVILLA" PRESS,
Madras.—1926.

బిల్హణీయ మను నీ ప్రబంధము శృంగారరసప్రధానమై సంస్కృతమునందు నాటకమేఁ బడి శ్లోకంబులందివిడి యున్నది. కాని, తెనుఁగున మూఁడాశ్వాసములమహాప్రబంధమై యొప్పుచు నొప్పారుచున్నది. ఇతివృత్త సంవిధానము నందలి నియమం రసభావము పోషకత్వంబును, నాయికానాయకుల యనురాగప్రకర్షమత్యంతము హృదయంగమంబుగ వర్ణింపఁబడి యుండుటంజేసి, రసికజనుల కాదరణీయంబై యున్నయది.

మఱియు నీ యాంధ్రరచన సంస్కృతమునకంటెను రస భావాదిపోషణంబున మఱింత వన్నె కెక్కియున్నది.

శ్లో. "కష్టం చేతసి సంప్రధార్య వికలా సా రాజపుత్రీ కవిం
త్యక్త్వా కాండపటం విహాయ పతితా శయ్యాతలే నిస్స్పృహా,
కన్దర్పే శరసన్తతీర్విసృజతి ప్రాజల్పదార్తా భృశం
రక్ష త్వం చతురాననేతి వదతః శ్రుత్వా కవీశోఽభ్యధాత్."

అను శ్లోకంబున 'ఇతఁడు నన్ననుగ్రహించునో అనుగ్రహింపఁడో' యని తలపోసి, వ్యాకులతఁజెంది సెజ్జమీఁదఁబడి కందర్పశరపాతంబులకుఁ దాళఁజాలక, 'చతురాననా రక్షింపు' మనఁగా విని కవివచ్చి పలికె నని యర్థమగుచున్నది.

ఇంక నీయాంధ్రంబుననో యెంతసారస్యము, ఎంతకల్పనావిశేష పరిపోషము సుగమం బగుచున్నదో చూడుఁడు.

క. "వ్రతభంగమైనఁగానీ
మతిమంతు నుదాత్తవేషు మానితవిద్యా
న్వితునిం గాంచెదఁ గన్నుల
కతుల మహోత్సవముగాఁగ నని చెలి ప్రీతిన్.

సీ. వినుతవిద్యాజిత ద్విజరాజు ద్విజరాజు
రుచిరాజి నగుమోము రుచులవాని
*　　*　　*　　*　　*
సకియ మది నెంచి తమిమించి సంభ్రమించి
కరము లలరించి తెఱ వంచి కందళించి
పొంచి తిలకించి పులకించి పొలుపుఁగాంచి
కాంచె రోహిణి చంద్రునిఁ గాంచినట్లు."

ఇవ్విధంబుననె యయ్యయి సందర్భములఁ జమత్కారవిశేషంబులు సహృదయ హృదయాస్వాద్యంబులై విలసిల్లుచున్నవి.

ఈప్రబంధము రచియించిన కవి సింగరాచార్యుఁడు. ఆత్రేయగోత్రుఁడు. ఆపస్తంబసూత్రుఁడు. వైష్ణవుఁడు. ఈతని తండ్రి రంగాచార్యుఁడు. ఇతని యింటిపేరు క్రొత్తపల్లివారు. ఈసింగరాచార్యునికి 'చిత్రకవి' యనుబిరుదనామము వచ్చినది. అదిమొదలు వీరిసంతతివారి కందఱికిని, 'చిత్రకవివారు' అను

నింటిపేరు ప్రసిద్ధికెక్కినది. ఈకవిరచించిన రాఘవవాసుదేవీ యాశ్వాసాంత్యగద్యమున—

ఇది శ్రీమదళహసింగరిస్వరూప శ్రీమన్నారాయణముని గురుచరణసేవా సంప్రాప్తకవితా సామ్రాజ్య ధౌరేయాత్రేయ గోత్రపవిత్ర శ్రోత్రపల్లి రంగాచార్యపుత్ర చిత్రకవి సింగరాచార్య ప్రణీతంబైన 'రాఘవవాసుదేవీయంబను' అని యున్నది.

ఈబిల్హణీయమును కృతికర్తయనంతరము తత్పుత్రుం డైన నరసింహాచార్యుండు పండిపెద్దికృష్ణస్వామికి దావురాదులు శ్రీహర్షాదులకువలె నొసంగినాఁడు. చిత్రకవి సింగరాచార్యవిర చితమే యనుటకుం దీనిప్రథమాశ్వాసాంతపద్యము చక్రబంధమున 'సింగరార్యకృతి' యని తెలియుటయు, రాఘవవాసుదేవీ యమున—

వ. "అట్టిదేశికోత్తములలోఁ రంగాచార్యులకు కోనమాంబకు సింగరార్య సమాఖ్యుండ నగునే నాదిగ నలుగుర ముద్భవించితిమి.

* * * * * *

తే. అనెడు నన్ను బుధుల్ గొనియాడి బిల్హ
ణంబు మొదలైనకృతులు విన్నాము తెలుఁగు
నిపుడు భగవత్కథాప్తి నూహించునట్టి
కావ్యము రచించుశ్లేషోక్తి కవులు మెచ్చ."

అను స్పష్టమైనవాక్యములును బ్రమాణములు.

ఈకవికాలము నిర్ణయించుటకు నితని సంతతిలోని నాలుగైదవ తరమువా రిప్పుడు కందుకూరు సీమలోని చిత్ర కవివారి యగ్రహారమను గ్రామమందును, మఱియు నాప్రాంతములందును నివసించుచున్నారు గావున, నీకవి సుమారు నూటయిఱువది సంవత్సరములకు లోపువాఁడని యూహ గలుగుచున్నది.

శ్రీకూర్మము,
గంజాం జిల్లా.
1-10-1914

నిష్ఠల. రామజోగి దీక్షితులు.

విషయసూచిక.

ప్రథమాశ్వాసము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

బిల్హణీయము.

పీఠిక.

రామావనిజానిజాయతభుజా
   శృంగారశాఖామిళ
త్సారాకారలతాస్తనస్తబకభా
   స్వద్దంతవాసఃకిసా
లారాళాలకభృంగరంగదఖిలాం
   గాంచత్ప్రసూనోత్కర
శ్రీరామాకృతికల్పకంబు మము ర
   క్షించుఙ్ బుధానంద మై. 1

క. భవసరసిజసంభవముఖ
   భువనస్థసమస్తదేవముఖ్యుల కెలమిం
   బ్రవిమలమతి మ్రొక్కెద మ
   త్కవితకు సంతతము సత్ప్రకాశత గలుగన్. 2

క. ధర దోషోదకముల నిడి
   గరిమఙ్ సుగుణామృతంబు గాంచుసుకీర్త్యా

కరవరమానసపరసం
చరసత్కవిహంసములను సంస్తుతి సేతున్. 3

తే. నిష్కళావయవమ్ముల నెమ్మి విడిచి
వ్రణములకుఁ బోలుమాత్రికా ప్రతతిఁ గూర్చి
నొప్పులు గ్రహింప కెప్పుడుఁ దప్పు లరయు
కాకవుల లోకముల నే నిరాకరింతు. 4

వ. అని యివ్విధంబున నిష్టదేవతానమస్కారంబును సత్కవి పురస్కారంబును గుకవితిరస్కారంబునుం గావించి యే నొక్కనాఁ డెక్కువ యగు నక్కవం జొక్కి హృద్యవిద్యానవద్యు లగు విద్వాదాద్యులు గొలువం గొలువుకూటంబున నధివసించి సముచితగతుల నతులవైఖరి దీపించునవసరంబున. 5

తే. చిత్రకవివంశదుగ్ధాబ్ధిశీతభానుఁ
డనుపమానోక్తి శ్రీసింగరార్యసూనుఁ
డమితకవితావిశేషజ్ఞుఁ డనఁగ వెలయు
నారసింహార్యకవి వచ్చి నన్ను మెచ్చి. 6

క. శ్రీపండిపెద్దిసత్కుల, దీపక కాశ్యపసగోత్ర దివ్యస్నానా
భూపాలకమకుటమణీ, శ్రీపదపాదాగ్రభూమిఃకృష్ణస్వామీ.

సీ. కుత్సితకాణాదకుత్కీలకవిభేద
సంసక్తయుక్తివజ్రప్రహార
యణకాంకపాణినీయాటవీపాటన
చటులసూక్తివిహార పటుకుఠార
నిర్జితిక్రుతజైమినీయతూలోద్ధూత
సంస్కారవాక్యఝంఝాసమీర

దుక్తవేదాంతయుక్తమశ్చైవ
భాసురవచనప్రభావసార

తే. కావ్యనాటకలసదలంకారసాహి
తీసుసంపన్న రసలసద్ధీరహృదయ
పండితోత్కృష్టకులీన సంపన్నిధాన
పాలితకవీంద్ర శ్రీకృష్ణపండితేంద్ర. 8

వ. అని వినుతించి వినుము భవదీయంబు లగు చతుర్దశవిద్యా
ప్రభావంబులు సకలభాషావిశేషంబులు సమస్తచమత్కృ
యావినోదంబులు నెన్న నితరులకుఁ దరంబుగాదు నిఖిల
లోకంబులఁ గృతిసుఖంబుగాఁ గీర్తి నిత్యం బగు నట్టికృతుల
యందు నాంధ్రం బతిరమణీయంబు గావున నొక్క పురాతన
కథ నాంధ్రప్రబంధంబుగా రచియించి రామాంకితంబు సేసి
యాచంద్రతారకం బగుసత్కీర్తిం గాంచు మనిన నేనును
సంతోషితాంతరంగుండ నగుచు. 9

క. మున్నింద్రతనూభవునకు
వెన్నుండు సహాయుఁ డైనవిధమున నే నా
సన్నుతసద్గుణగణసం
పన్నుం డగుకపివరాధిపసహాయమున్. 10

షష్ఠ్యంతములు.

క. శ్రీజనకసుతాహృదయస
రోజాతద్యుమణి కజవిరూపాక్షమరు
ద్రాజప్రముఖామర్త్యస
మాజాగ్రణి కరిజనాసుమరుదసిఘణికిన్. 11

క. తుండీరప్రతుండనిషదో
ద్దండస్ఫుటతాండవనిర్జితమహోద్దండా
ఖండలరిపుకాండమునకుఁ
ఖండపరశుచండకార్ముకవిఖండునకున్. 12

క. సుందరపదారవింద మ
రంద ముదితబుధపురందరమిళిందునకుం
గుంద శరత్కాండ వృష
స్యందనచందనకన ద్యశోగకందునకున్. 13

క. హారితనయహృదయసారస
హారికి మహోసూనృతజితహారి కటితేజః
పరిహాసితహారికి ఘనగజ
హారికి సదాసదసంకజాసతహారికిన్. 14

క. వరధీధిగికృతచక్రాం
గరథికి సౌందర్యహాసితకరథికి వినమ
చ్ఛరధీకృతశరధికి దా
శరథికి ధృతశరధి కరగశాత్రవరథికిన్. 15

క. శాంతునకు దాసహృదయని
శాంతునకు నితాంతనయనచాకోరయుగా
క్రాంతమహీజాస్యకళా
కాంతున కానందభరితకపికాంతునకున్. 16

క. రావణహరణునకు జితై
రావణ చంక్రమణునకు ధరాక్రమణునకుఁ
బావనజనభరణునకుఁ
భావనయాభరణునకు నభంగరణునకున్. 17

క. రామునకు నీలమేఘ
శ్యామునకు దివాకరాన్వయాంభోధిసుధా
ధామునకు పరశురామవి
రామునకు సమస్తభూవరలలామునకున్. 18

వ. అంకితంబుగా నాయొనర్పంబూనినబిల్హణోపాఖ్యానం బను
మహాప్రబంధంబునకుఁ గథాక్రమం బెట్టి దనిన. 19

ప్రథమాశ్వాసము.

కథాప్రారంభము.

పురవర్ణన.

తే. వసుమతికి నాభిభూత మై వఱలునట్టి
ధర్మశిఖరికి నుత్తరభాగమందు
ద్రుపదలలితంబు సుజనసందోహచరిత
దివ్యదేశంబు పాంచాలదేశ మమరు. 20

వ. అందు. 21

శా. శ్రీరామామణి కాటపట్టు హరికిన్ శృంగారవాసంబుఁ జె
ల్వారత్నంబుల కెల్ల నాకరము సమ్యగ్వాహినీపాళి కా
ధారం బన్యదురాసదంబు విబుధత్రాణంబు రాజాప్తిచే
శ్రీరమ్యం బయి సింధురీతిఁ బురి లక్ష్మీమందిరాఖ్యం దగున్.

క. ఆపురము జయశ్రీలకుఁ
గాఁపురము సమంబు ద్వారకాపురమునకున్
భూపురములలోఁ జెల్వగు
గోపురముఖచుంబితైకగోపుర మగుచున్. 23

క. పతతశశిర స్థలశశధర ధ
సితసుతతటినీతుషారసిక్తాబ్జము లై
నుతి కెక్కు సౌధరాజము
లతులితకైవమూర్తు లనఁగ నప్పురిలోనన్. 24

ఆ. కనకగోపురాగ్రఘటితగారుత్మత
పత్త్రరచనలు సురుడరాజులేక
తేరి మెసవఁ జూచు దూర్వాంకురము లని
చను మృగేంద్రముఖము లునికి నులికి. 25

సీ. ఒకచోటునను బోటు లొకసీటు గొని మీటు
వీణెలనాదంబు వేడ్కఁ జేయ
నొకచెంగట నభంగసకలాంగయుతమంగ
ధిమ్మృదంగరవము ధింధిమి యనంగ
నొకవంక గతశంక నకలంకముగఁ బంక
జాస్యలు చెలఁగి లాస్యములు సలుప
నొకచెంత వగఁ గాంత లొగిఁ బంతఁ గొని సంత
సము మీఱ సరసగీతములఁ బాడ

తే. వెలయు బహువిధవాద్యసంవేద్యహృద్య
ఘుమఘుమార్భటి దిక్కులఁ గొమరు మిగుల
జనుల కానందరసము నిచ్చలు ఘటించు
రంజితావనిజాని యారాజధాని. 26

సీ. సురసాలసంతతి సురసాలసంతతి
గతి ఖగాళికి ఫలోన్నతి యొసంగు
మహితకాంచనములు మహితకాంచనముల
పోలిక నామోదములు ఘటించుఁ

గలితపున్నాగములుల్ కలితపున్నాగము
లట్లు కొమ్మలతోడ నమరియుండు
రంభాదినటనను రంభాదినటనము
కదళీ సముత్ప్రసంగములఁ బొదలుఁ
తే. వనము లెంతయుఁ బనసలభాతి ద్విజుల
గను బవక్రమసంయుక్తిఁ గొమరు మీఱు
నగము లున్నతి నగములపగిది వనుల
వలను చుండు సుపత్త్రంబు లగుచుఁ బురిని. 27

క. ఆవనములు ద్విజసందో
హావనములు తులితవృత్రపావనములు స
త్సేవనములు మార్గికసం
జీవనములు చరితభువనజీవనము లగున్. 28

మ. కులసంతతులుల్ సువాస్సుమహితుల్ గోత్రాహితుల్ జా
తవేదులు ధర్మాత్ములు భాసురాఖ్యభువనాప్తుల్ సజ్జగజ్జీవను
ల్కలితాన్యప్రదులార్జితార్యులుకసత్కాంతుల్ తమోదూరు
ల,య్యిలధాత్రీసుమ లెంతయున్ విబుధులై యింపొందుటల్ [చిత్రమే.

సీ. చక్రములకుఁ గీడు సలుపనిరాజులు
పవిరి పత్త్రముల ఖేదింపనియిను
లిలఁ గుభృత్తులకు వెన్నినిమార్చిపతులు
గోత్రవర్గము బల్మిఁ గూల్ప నింద్రు
లరికి మార్గాగము గానట్టిపూరుషసింహు
లనయంబు మూల నుండనిమహేశు
లొకనిదాపునఁ జేర నోపనిశ్రీదులు
పుణ్యంబు దప్పనిపుణ్యజనులు

తే. నాఁక వీ కస కీఁసయొకసులు
పరఁగుదురు ప్రజ శుచిగానవంశ్యు లగుటఁ
గువలయానందసంధాయి గురుతమోప
సరణనైపుణ్యవిభవులు రాజన్యవిభవులు. 30

మ. ఒకశంఖంబునఁబోఁగు నర్ధకలియుద్యోగంబు దామున్ భజిం
పక రత్నాకరుతో విసఖ్యమునకుం బాటించి సంఖ్యాదిక
ప్రకటార్థాఢ్యతచేఁ జెలంగి బహుమిత్రప్రాభవా సిద్ధరూ
పకసంపద్విభవంబుఁ గాంతు రచటన్ వైశ్యోత్తముల్ వేడుకన్.

క. [1]హలపాణి యొక్కఁడే యరఁ
గలవాఁడని తెల్లఁజేసి కడువేడ్కఁ బురిం
గలవిష్ణుపాదజావళి
యలరారె సువర్ణయుక్తి వ్యవసాయమునన్. 32

చ. సరసిజబాంధవుండు ముకుచాయ నమూరుఁడు తేరుదోలను
స్థిరతరతన్నిబద్ధవరజిహ్మగపాశనుఁ లోవి వ్రేల న
ప్పరికరు లబ్జనాళములె పో యని తుండము లెత్త దక్షిణో
త్తరముల నేఁగుభీతిమెయిఁ దత్ప్రతిహాతేభుఁడైరయంబునన్.

చ. వరుస నిజేశు మూలఁ బడవైచినయట్టి మరుత్తురంగముల్
సరిగొనకన్ జనంబు గొని సాఁగిన నాశుగమై సమీరుఁ డా
ర్చి రహిని రాఁ దదాకృతి హరించెఁ బదోద్ధతధూళిఁ గప్పి త
త్పురితురగోత్తమంబులు విభూషితసాదిబలోత్కరంబులై.

---

1. క. తనయులవిభవము తండ్రికిఁ
గొనరాదే యనుచుఁ బురిని గోరినధ్యానం
బును హరిపదజులు రాసుల
నొనరించిరి హరిపదంబు నొందఁగ నెందున్.

చ. [1]సమమములుగాఁ బ్ర వాజు లని సారథి కుంటని గాలికాఁడు ప
గ్నుఁడు లని చక్రి మొంటి వని క్రాలుననంతమణివ్రజప్రభా
వమహితమై ఘనావరణవైఖరితో నలరారు రాజితో
త్తమపక్షరాజి భానునిరక్షంబు హసించు సదా సముద్గతిన్.

క. [2]పెక్కట్టింతురు రుద్రుఁ నయిన
పట్టింతురు హరులనైనఁ దలఁగనికడిమిం
గొట్టింతురు యమునైనను
బట్టింతురు రిపులనెల్లభటు లప్పురిలోన్. 36

సీ. తమ్ముల దోషాప్తిఁ గ్రమ్మి మూసినభట్టు
నయశాలులను బోట్టోనర్చుకోఅఁత
వసుధ మహాహీనువశత నిల్పినపడి
కలసదావర్తులఁ గ్రాఁచునగడు
భోగి నధోగతిఁ బొందించుపాతకం
బాదిత్యకవుల గ్రస్తుఁ జేసినదూరు
ఘనుల నివస్త్రతఁ గలుపుకలఁక

1 చ. నగరశతాంగబృందము లనంతగతోన్నతులై చరింప దే
వగణము తద్రథాగ్రగతివైభవమొందిన వ్యోమయానముల్
వగచుచు మానముల్ దొరఁగి వర్తిలుచున్నవి నాఁటనుండియుఁన్
జగతిని దానఁజేసి కొనసాఁగెను వానివిమాననామముల్.

2 చ. కులిశకఠోరహస్తముల ఘోరమదావళదంతకాండముల్
బలిమిఁ బెకల్పఁ గొండలు చలంబున దండిగఁ జిండిసేయను
జ్వాలలయశాలు రైన గెలువం దగులావరు లప్పురంబునన్
వెలయుందు రద్భుతార్భటులు వీరభటుల్ చటులాహవోద్భటుల్.

తే. నలువ తప్పించుకొనియోఁ దన్న గరిసతుల
యలరుపదములు మృదుజంఘ లరిదిపిఱుఁదు
లలఁతినాభులు మెఱుఁగారు లలఘుకుచము
లమరుమోములు వరకుంతలము లమర్చి. 37

సీ. విబుధేంద్రచారముల్ వెలయుట నొకవంక
గీర్వాణపురతరంగిణి యనంగఁ
గమలోదయస్ఫూర్తిఁ గాంచుట నొకవంక
నిర వొందుకలశసాగర మనంగ
రాజహంసవిహారరమణీయతర మౌట
నొకక్రేవ మానసంబో యనంగ
ననిమిషాంచితజీవనాభిరూపం బౌట
నొకచో సుధాపూరమో యనంగ

తే. పెలుచు నెంతయుఁ దత్పురవివిధవీథి
కాంతరాళ ... కాంతఖచిత
నవ్యనవరత్నసోపానభవ్య
రాజితం బైనకమలాకరవ్రజంబు. 38

తే. రమణ మీఱులక్ష్మీమందిరమ్ము నేలు
నినుఁడు పాంచాలుఁ డాపురి యెన్నఁ బద్మి
నీమణి కరగతయు నై వినిద్రవృత్తి
నతులితామోద యయ్యె సదాళు లలర.

ఉ. కాంచనపద్మరాగశశికాంతమణీగణకల్పితోజ్జ్వలో
దంచితసౌధరాజములు తత్పురి నొప్పె ధ్వజాన్వితంబు లై
మించినభీతి పక్షయుతమేరుముఖాచలపంక్తు లెంత వే
లెంచె ననుంగ భూతిసమదేవపుఁడై నధరేంద్రపాలికిన్. 40

—— పుష్పలావికావర్ణన. ——

సీ. నెత్తమ్మిఁ జూచెద నీ వింత వదలించు
నీ వింత వదలక నేవిధంబు
నీకుల్కుఁజెం డ్లేవి పైకమ్ము దప్పించు
పైకమ్ము దప్పనే చేకొనంగి
నెంత నీకై దండ నిచ్చెదవలె మేలు
కైదండ యిత్తురే కర మెసలక
భావింప రుచియేమొ బంధుజీవం బేది
యీబంధుజీవనం బెందుఁ గలుగు

తే. ననుచు వీథుల సరసనర్మానుకూల
వచనరచనల మెలఁగుచు వలలువిటుల
కనుగుణంబుగఁ బలుకుచు ననుదినంబు
వెలయుదురు వీటఁ బుష్పలావికలు ప్రీతి. 41

వ. మఱియు నప్పట్టణంబు మణిఘటితకాంచనఘనావరణంబులు
ను, ఘనావరణనివారణపటుపటాంచలానిలకేతనాంచిత సౌధ
రాజంబులును, సౌధోపరినిబద్ధముక్తామయశిరోగృహంబు
లును, గృహరాజతమణికవాటంబులును, గవాటవిరచిత
మరకత మణిశోభావిరాజమానతోరణప్రకాశితద్వారంబు
లును, ద్వారోభయపార్శ్వరమ్యరత్నవేదికలును, వేదికాం
తరరచితవిద్రుమంబులును, విద్రుమవైదూర్య స్తంభసము
దయంబులును, స్తంభసంభృతశాతకుంభకుంభవిలసితమంట
పంబులును, మంటపాభ్యంతరసంచరత్సుందరీజనంబులును,
జనసందోహసంపూరితవీథికారాజంబులును, రాజకుమారా
రూఢసంచరద్గంధసింధురసైంధవరథనికరంబులును, గరవి

నృత్త వీణావాదన ప్రవీణగాయకులును, గాయకయుక్త మృదంగతాళాది లాస్యసంరంభవిజృంభమాణరంభాసమాన వారకాంతలును, గాంతనిరంతరసురభి కుసుమఫలభరిత పాదపోద్యానంబులును, నుద్యానాంతరకనత్కమలకల్హార మరందపానతుందిలమిళింద బృందఝుంకారప్రమోద మేదురసారసహంసచక్రాదిజలవిహంగసంకలితసరసులును, సరసమనోహరపరిమళమిళితశీతలపవమానంబులును గలిగి, యమరావతీవిధంబున విబుధగణవిభ్రాజమానంబై, తేజోవతీనగరంబుచందంబున లోహితాశ్వవిలసితంబై, సంయమనీనగరంబుపోలుపున సమవర్తిరాజితంబై, నైరృతినిలయంబుకైవడిఁ బుణ్యజనోద్దీపితంబై, వరుణమందిరంబురీతి ఘనపుష్కమాలికాభిశోభితంబై, పవనునిగేహంబుభాతి నానాసుగంధబంధురంబై, యలకాపురంబుబాగున ధనదమహితంబై, కైలాసంబులాగున రాజశేఖరరమ్యంబై, కమలగర్భు సదనంబుపోలిక మహితభాషాసమన్వితంబై, హరినివాసంబు చాడ్పున నిత్యముక్తానుగమ్యంబై, భోగవతీపుటభేదనంబు తీరున సుమహాభోగిభాసురంబై, వాహినీపతిచందంబున శరణాగతభూభృజ్జాతంబై, సాకేతరాజధానివడువున రామలక్ష్మణోపశోభితంబై, ద్వారకయందంబునఁ గృష్ణబలభద్రప్రకాశితంబై, హస్తిపురివైఖరి గాంగేయాదిభూషితంబై, యింద్రప్రస్థపురంబు మాడ్కి యనుగతధర్మజాతంబై, వారణాసి చూడ్కిఁ బ్రచండకాలభైరవశూలహస్తరక్షితంబై సిరుల నిరవొందుచుండు. 42

క. ఆజగతి కధీశ్వరుఁడై
రాజిలు మదనాభిరామరాజేంద్రుఁడు జ
న్యాజితబాహాపవిధా
రాజిత సముదోన్నతారిరాడ్గాత్రుం డై. 43

సీ. రమణ లక్ష్మీమందిరమ్ము మేలమ్ముగాఁ
గని సదాళి గుణమ్ముగా గ్రహించి
మధురధర్మముఁ బూని మాధవు లోఁగొని
యలఘుద్విజావళి నాదరించి
దాక్షిణ్యశాలి నొద్దనె నిల్పికొని కళా
నిధిపర్వమున రుచుల్ నింపఁజేసి
శోభితం బగుమహాసుకృతిభావముఁ గాంచి
వరసత్యరతి మనోహరత నుంచి
తే. కలనభయదోగ్రమూర్తిసంకల్ప మడఁచి
ఘనసుదృక్పాళికామానకర్త యగుచు
నతనువిఖ్యాతిచే మదనాభిరాముఁ
డలరు నిజనామగరిమ యథార్థముగను. 44

సీ. విసములోఁపలఁ జిక్కి వెళ్లరానిస్వయంభు
లాలితవాణీవిలాసుఁ జేసె
నొంటికాఁడై దాన మొరుని వేఁడినచిరం
తనమానిఁ మేటిభూధవునిఁ జేసె
నచలాధివాసుని నాదిభిక్షుని సర్వ
మంగళానుభవసంప్రాప్తుఁ జేసె
బహుళార్తిభేదవిభ్రాంతిఁ గుందుకళంకిఁ
దనతోడఁగూడ సత్పతినిఁ జేసె

వ. ఆకుమారీరత్నంబు దినదినప్రవర్ధమాన యై యున్నెడ. 49

క. [1]మృగమదమున రుచిపుట్టిన
పగిదిని జెఱకునను బండు పండినరీతిం
దగసురభి పసిఁడినొదవిన
పగటున యౌవనము దనరె బాలామణికిన్. 50

సీ. మహితయౌవనరూప మధుమధురాలాప
బింబోష్ఠి శ్రీవర్ణ బింబకర్ణ
కంజాతదళనేత్ర కాంచననిభగాత్ర
చతురచంపకనాస చారుహాస
పటుసైకతశ్రోణి పల్లవాంచితపాణి
ప్రౌఢసౌభాగ్య సంపన్నయోగ్య
కరికుంభకుచపాళి ఘననీలరోమాళి
కుముదాప్తవదన సత్కుందరదన

తే. యలరుమరువంపుమొలక కాయజునిచిలుక
కలితకర్పూరతిలక సుగంధఫలక
యామినీపూర్ణతిలక నీలాంచదలక
రాజసముగుల్కఁ శృంగారరసముఁ జిల్కఁ 51

సీ. నలినాక్షికొప్పు కృష్ణత్వంబుఁ బ్రాపించు
నెమ్మోము విధురీతి నివ్వటిల్లు

---

1 క. కుందనములందుఁ బరిమళ
మందినక్రియ మృగమదంబు నం దమరరుచుల్
నొందినగతిఁ గుసుమంబున
నందపుఁదావివలెఁ దరుణియౌవన మలరెన్.

నబ్జాస్యకన్ను లబ్జాలోకత వహించు
నధరంబు మాధవఖ్యాతి నమరు
నలివేణిచనుదోయి యచ్యుతత్వము గాంచుఁ
జేయి పద్మాహితస్థితి భజించు
నగకుచనూఁగా రనంతభూతిఁ జెలంగు
లేఁగౌను శ్రీహరి లీలఁ దాల్చు

తే. నాభికమలాకరత్వం బనంగ నెసఁగుఁ
దనువు హేమాంశుకస్ఫూర్తిఁ దనరు నిట్లు
విష్ణుభావంబు చెలియందు వెలయు చుండు
క్షితిజనంబులు మెచ్చి సంస్తుతులు సేయ. 52

సీ. ఎంతటివానినే నీనాతివదనాబ్జ
మమరఁగా లోఁగొనునద్ద మేమొ?
యేధీరు నెదనైన నీలేమచూపులు
నాటుమనోజబాణంబు లేమొ?
యెవ్వానిహృదయాళి కీతన్వి చన్నులు
సరి నిగ్గుకుసుమగుచ్ఛంబు లేమొ?
యేమహాత్ముని నైన నీతలోదరిమాట
యనువంద నిలుపురాజాజ్ఞ యేమొ?

తే. వఘునినైన వేఁడించునీశుభాంగి
తనువు బంగారమేమొ! యేధన్యునైన
మరులుఁ జెందించు నిది మరుమాయ యేమొ!
యనుచుఁ జూచినజనములు వినుతిసేయు. 53

వ. ఇట్లు తల్లిదండ్రుల కల్గారుముద్దుగా ముద్దియ యేప్రొద్దుఁ బ్రొద్దులుపుచ్చునవసరంబున. 54

విద్యాభ్యాసము.

తే. అక్షరాభ్యాస మొనరింప ననువుపడుచు
స్వరయుతంబుగ వీణాదివాదనములఁ
జెలఁగుగీతప్రబంధవిశేషకలన
గాననైపుణి నేర్చె సంస్కారయుక్తి. 55

సీ. రమణీయతర మైనరాయంచ మృదుచర
ణాబ్జసంగతిని నాట్యములు సలుపఁ
జెలువమై ముద్దులు గులుకుపల్కులతోడఁ
బెంపుడురాచిల్క పేరు కొనఁగ
రామాయణాదిసద్గ్రంథముల్ వెలయఁగాఁ
బజ్జఁ బుస్తకరాజి పరిఢవిల్లఁ
దాళకాలక్రియోద్గారితంత్రీస్వర
భేదంబులను బాణి వీణ మెఱయఁ

తే. జెలఁగు చిఱునవ్వు వెన్నెలల్ చిలుకుచుండఁ
గలికి తెలిడాలుచూపులుఁ గలయఁ బర్వఁ
బొండిమము దోఁచి భారతిభాతి నాతి
పసిఁడిగద్దియపైఁ బాట పాడుచుండె. 56

క. ఆపాట నవసుధాలహ
రీ పటలమనోజ్ఞమాధురిలలితం బై
కో పై వీనులకా పై
యాపై కరవంబుమాడ్కి నాపైఁ దోఁచెన్. 57

వ. అట్టిసమయంబున. 58

క. మదనాభిరామభూపతి
యొదవినసంతోషమున మహోల్లాసముతోఁ
బొదలుచు గానముసేయఁగ
మదవతి నిజపుత్త్రిఁ జూచి మదిఁ జింతించెన్. 59
తే. ఈకులపవిత్ర సురుచిరహేమగాత్ర
చంద్రకళ గద సంగీతజలధి కిపుడు
దీనికిని సర్వవిద్యలుఁ దేటపడఁగఁ
జేర్చి సాహిత్య మొదవఁ జెప్పింతు ననుచు. 60
వ. నిశ్చయించి. 61
తే. కొలువుఁగూటంబునకు వచ్చి కువలయేశుఁ
డమరసింహాసనాసీనుఁ డై ప్రధానుఁ
డగువసంతాఖ్యు రావించి యధికసంభ్ర
మమున మన్నించి పలికె సమ్మతి దలిర్ప. 62
క. ఓమంత్రిశిఖామణి యిదె
నాముద్దులకూర్మితనయ నయ మలరంగాఁ
గోమలగతి లయపద్ధతు
లేమాఱక సరసగాన మింపుగ నేర్చెన్. 63
తే. గానవిద్యకుఁ దగినట్లు కన్య కిపుడు
కావ్యనాటకబహుపదలంకారభావ
సరససాహిత్య మేర్పడుసరణిఁ గఱపి
ప్రౌఢఁ గావింప వలయు నిరూఢమతిని. 64
వ. అను చున్నసమయంబున సభాసదులు తమలో నిట్లనిరి. 65
తే. కలికిపాలిండ్లు మేలిబంగారుగిండ్లు
చానవాల్చూపు లాసుమచాపుతూపు

లబలవదనంబు సదనంబు నబ్జరమకు
కాంతముంగురు లమ్మధుకరులసరులు. [యుర్

ఉ. మోహమఖిలంబుఁ గన్నుఁగవ ముచ్చటమీఱఁగ వత్తుమంత.
గామిఁడిచన్నుదోయి కనుఁగొను సమస్తమువిన్న చూడఁగా
హేమము తత్తనూవిభవ మీరుచిరాంగికి విద్యచెప్పఁగా
నీమహినెవ్వఁడోపు స్మరియించినమాత్రనెభ్రాంతి పుట్టఁగన్.

వ. అనిన విని వసంతుండు భూకాంతున కిట్లనియె. 68

క. ఓరాజ సకలశాస్త్రవి
శారదు లీపురమునందుఁ జాలం గల ర
వ్వారి నిటకు రావించి వి
చారింపఁగ వలయు విద్యఁ జదివింపంగన్. 69

చ. అన విని సర్వశాస్త్రములయందు ప్రశస్తకులైనయార్యులన్
ఘనమతిఁ బిల్వఁ బంచి నయగౌరవముల్ పచరించి వారల
న్గనుఁగొని పల్కెభూవిభుఁ డనంతగుణోన్నతులారమీర లుం.
డిన ఫలమేమి యొక్కటిఘటింపుఁడు మాకన వారలత్తఱిన్.

సీ. తర్కశాస్త్రములందుఁ దత్కల్పనలయందు
భాషింపఁగను మహాభాష్యమందు
శబ్దశాస్త్రములందు సకలతత్త్వములందు
శ్రుత్యంతములయందు శ్రుతులయందుఁ
దత్పదక్రమజటాంతముల నారోహావ
రోహములఁ బురాణరహాఢియందు
స్మృతివిషయమ్ములఁ జెలఁగుమంత్రగ్రంథ
ములయం దితరశాస్త్రములను మఱియు

తే. ఘనులమై వాదములఁ బ్రసంగములు చేసి
గెలిచి యున్నట్టిమముఁ బ్రసంగించి యొకఁడు
గెలుచు మావంటివార లేకలనఁ గలరు
రాజ్యరఘుపతి మదనాభిరామనృపతి. 71

చ. అన విని వారి కిట్లనియె నాత్మముదంబున భూమిపాలుఁడో
ఘనమతులార మీర లిటఁ గౌశల మేర్పడఁ గావ్యనాటకా
భినయకవిత్వచాతురిమ వెం పఖిలంబుఁ గనంగఁ జేయుఁ డీ
మనసిజరాజపుత్త్రికిని మద్వరపుత్త్రికి మంజుగాత్రికిన్. 72

వ. అనిన విని యార్యవర్యు లాభూవరున కిట్లనిరి. 73

క. మేము రసజ్ఞుల మధిపా
కా మయ్య రసజ్ఞు లనఁగఁ గవివరులే కా
దా మాకుఁ గవిత్వము లే
దీమహి ఛాందసులఁ బొందునే యది తలఁపన్. 74

వ. అది యెట్లంటేని. 75

సీ. శబ్దాపశబ్దవిచారి యైనట్టివ్యా
కరణజ్ఞు జనకునిఁ గాఁ దలంచు
యుక్తివాదములచే నొప్పారుతార్కికు
భ్రాతఁగా బుద్ధి నేర్పడఁ దలంచు
నెఱి నిరాదరవృత్తి నెఱపుమీమాంసకుఁ
గదియంగ షండుని గాఁ దలంచు
నొదిఁగి వైదికనిష్ఠ నుండునధ్యాపకుఁ
గనలి దూరస్థునిఁ గాఁ దలంచు

తే. వివిధముగ నిట్లు లధిప కవిత్వకన్య
కావ్యనాటకకలసదలంకారభావ

నవరసాభిజ్ఞుఁ గాంచి నిజనాయకునిఁ గఁ
దలఁచి వరియించుఁ దనుఁ దానె వలపు మించి. 76

వ. అని పలికిన నాబుధేంద్రులకు రాజమహేంద్రుం డిట్లనియె.

క. నవనాటకకావ్యజ్ఞుఁడు
సరసుఁ డలంకారవేది ఛందోనిపుణుం
డురుసాహిత్యకళానిధి
యరయఁగ నెవ్వఁడు వచింపుఁ డతనిం దెలియన్. 78

తే. అనిన మల్హణబిల్హణు లనఁగఁ గవులు
సరసు లిరువు రలంకారసహితు లందు
బిల్హణుం డనువాఁడు గంభీరుఁ డధిక
తముఁడు కవితా జనంగ స్తోత్రములు వడసె. 79

పండితులు బిల్హణకవిని వర్ణించుట.

శా. ఆవాచాలత యాకవిత్వసరసం బాప్రౌఢి యారూఢి యా
భావం బాపదశబ్దగౌరవము నాపాండిత్య మాశాస్త్రబో
ధావిర్భావక మాసుధారసవచోవ్యాపార మాప్రజ్ఞ యిం
దేవిద్వద్బలధీదికైనఁ గలదే యెంతేనిఁ జింతించినన్. 80

సీ. ధరణి వస్త్రములలో ధవళాంబరము మేలు
ఋతువులలో సుమాన్వితము మేలు
సుమములలో శరచ్ఛోభిమల్లిక మేలు
విలుకాండ్రలో రతివిభుఁడు మేలు
ఘనసౌరభములలోఁ గస్తూరియును మేలు
కలయస్త్రములఁ గార్ముకంబు మేలు
తనరువాక్కులలోనఁ దర్కవాక్యము మేలు
సారసముఖులలో శ్యామ మేలు

తే. ప్రాయములలోన మహితయౌవనము మేలు
పరఁగుపదవులలో విష్ణుపదవి మేలు
మహితగీతులలోఁ బంచమలయ మేలు
కవులలో నెల్ల బిల్హణకవియ మేలు. 81

చ. మృగములలోనసింహ మవనీంద్రులలోరఘురామమూర్తిప
న్నగములలోన శేషుఁడు వనమ్ములలోపల నందనమ్ము దే
వగణములోన శంకరుఁడు వార్ధులలోనఁ బయోబ్ధి యెట్టులో
మిగులఁగవీంద్రసంతతిని మేటియబిల్హణుఁ డట్లుచూడఁగన్.

వ. అనినవిని వారల బహూకరించి యథాస్థానంబుల కనిచి
మంత్రివరునితో ని ట్లనియె. 83

రాజు బిల్హణకవినిఁ బిలిపించుట.

ఉ. ఆకవిరాజరాజమణి నాదర మొప్పఁగఁ బిల్వఁ బంపుమా
యాకవితాచమత్కృతివిహారముఁ బ్రాతము మత్కుమారిక
స్తోకముగాఁ గవిత్వవిధిఁ జొప్పడ జేయుదమంచుఁ బల్కఁగా
నాకడ మంత్రిసజ్జనుల నంచిన వారును బోయి యచ్చటన్.

సీ. ఒకచెంత వేదాంత మూహించి ప్రకటించు
నొకయోర మణిసార మొగి వచించు
నొకచోట వరనాటకకలాపము రచించు
నొకచక్కి ఘనపక్కికోక్తిఁ దెలుపు
నొకయోర శృంగారయుతకావ్యములఁ జూపు
నొకసీమ నురుసామ మూని పలుకు
నొకదండ స్వరమండలకలగానముఁ దేర్చు
నొకక్రేవ బహుభావయుక్తి నెఱపు

తే. నొక్కతలమున మీమాంస యొక్కదారి
వ్యాకరణపాఠ మొకదెస నలఘులక్ష
ణాద్యలంకారములఁ గోర్కు లమర నొసఁగు
నట్టిబిల్హణుఁ గాంచిరి హర్ష మొదవ. 85

వ. కాంచి దండప్రణామంబు లాచరించి దీవనలు గైకొని సము
చితాసనంబులం గూర్చుండి కవిశేఖరు నుద్దేశించి. 86

శా. దేవా బిల్హణపండితేంద్ర విను మర్థివ్రాతకల్పద్రుమో
ద్భావుం డామదనాభిరామనృపుఁ డత్యంతానురక్తిం బ్రతీ
తావాంఛ క్షమిమ్ముఁదోడి తెమ్మనుచు నాజ్ఞాపించె విచ్చేయుఁడీ
యీవేళంబనియంచుఁబల్కఁబలికె న్హేలాగతిఁ వారితోన్.

ఉ. ఏమిప్రయోజనంబు మము నేమిటికిం బిలువంగఁ బంచె నా
భూమివిభుం డుదాత్తమతి భూరిగుణోన్నతులార తెల్పుఁడీ
మే మట కేఁగుదెంచెదము మీ రన నేమిప్రయోజనంబొ
మా, కేమియెఱుంగవచ్చు మహనీయులు ప్రాజ్ఞు... గారె
[పండితుల్.

... దాయనూనాంతరంగుం డై కవిపుంగ
వుం డమితశిష్యసంఘుంబు గొలువ రాజమార్గంబున వచ్చు
నెడ. 89

ఉ. ఆముఖసత్కళావిభవ మాకనుబొమ్మలయంద మావయో
ధామవిలాస మానయనతామరసాతివిశాలపత్ర రే
ఖామహిత శ్రుతిద్వయవికస్వరకుండలదీప్తగండపా
లీమధురస్మితప్రభలు లేమలు సూచి రుదంచితోన్నతిన్. 90

తే. చూచి తలయూఁచి తత్తనూరోచిరాచి
తీవహిమ కాత్మ మెచ్చి యెంతే ప్రసూన
బాణబాణవిభిన్నసంభ్రాంతచిత్త
లగుచు నేకాంతములఁ గాంత లతిశయమున. 91

ఉ. ఎవ్వఁడు వీఁడు చక్కఁదనమేమన నెన్నఁడుఁజూడ మెవ్వఁ
డో, పువ్విలుకాఁడొ యాఘనదుపుత్త్రుఁడొ చంద్రుఁడొ
యాజయంతుఁడో, యివ్వనితాశిరోమణులహృద్వనముల్
చిగిరింపఁ జేయఁగా, జవ్వని యేఁగుదెంచినవసంతుఁడొ
చూడఁగ నాకు నాప్రుడున్. 92

మ. అతివా పువ్విలుకాఁడటం చనియెదే వజ్రాశుగం బెద్దియం
చితమా నితుశరాస మెద్దిమఱియుం జింతించు నవ్వారిల
క్షితతచ్ఛుభలాంఛనంబు లుపలక్షీభూతముల్ గావె నా
మతినూహింపఁగవచ్చెనోహరితగ న్మానుష్యరూపంబునన్.

సీ. రాకాకళాశోభిరాజబింబ మటంచు
వినుతింపఁగం బోలు వీనిమోము
ప్రత్యూషవికసితాబ్జపత్త్రము లంచు
వీక్షింపఁ దగు వీనివీక్షణములు
శ్రీకుమారుని హేమసింహాసనం బంచు
వెస నెన్నఁగాఁ దగు వీనియురము
ప్రోన్నమితస్ఫుటోద్యత్కాంతపతి యంచుఁ
బలుకవచ్చును వీనిబాహుయుగము

తే. తుంటవిల్కాఁడు ముక్కంటికంటిమంట
నంటునను మున్ను చెడి తమ్మికంటికృపను

సగుణాఁ బుణ్యరాశి దిగియెనో? తగ నతండు
సకియ గాఁగన్నఁ గలదె యీచక్కఁదనము? 94

సీ. ఈపురుషోత్తమునెద వసించినపద్మ
కరభాగ్య మే మందుఁ గమలనయన?
యీచతురాస్యోక్తి నెలమిఁ గాంచినశుభ
వాణిప్రౌఢిమఁ జెప్ప వశమె తరుణి?
యీమేటిసర్వజ్ఞు నెనసి యుండినసతి
భూతి యింతంత తనఁ బొసఁగ దబల?
యీధామనిధిఁ గూడి యిం పొందుసుచ్ఛాయ
పదవి యెంతని చూతుఁ బద్మగంధి!

తే. వినవె యీవనితానవపునసిజాతుఁ
గూడి క్రీడించుతరుణులకోర్కె లెల్ల
సఫల మగు వీనిసంగతి సలుపనట్టి
వెలఁదిజన్మంబు ధారుణి వ్యర్థయ కాదె. 95

వ. అని యిట్లు వర్ణింపుచుండ బిల్హణుండు నిజాననసుధాకరప్రభాజాలమ్ములఁ దత్రత్యజనవిలోకనసందోహమ్ములుచకోరికాబృందమ్ములు గాఁగ మత్తేభంబుచాడ్పున మందగమనంబున వచ్చి విద్వజ్జనమంత్రిపురోహితామాత్యభృత్యవర్గంబుతోఁ దగురాజేంద్రునివలనఁ బ్రత్యుత్థానాభివందనంబులు గైకొని సముచితాసనంబున నధివసించి యాశీర్వాదపూర్వకంబుగా వేదవేదాంతాదిశాస్త్రంబు లుపన్యసించి ఫలసహితంబుగా మంత్రాక్షత లొసంగి మఱియును. 96

క. కవితాప్రసంగ మెంతయు
నవిరళగతిఁ గొంతసేసి యచ్చట విద్వ

త్కవిపాలచేత మెచ్చులు
నవనీపతి హర్ష మొంద నందెఱ వేడ్కన్. 97

క. గుణకవిభాషితయుత మై
సురరాజసభాస్థలంబుచూడ్కిని దద్భూ
వసునిసభాస్థలి విబుధా
కర మై పర మై ప్రమోదకర మై దనరెన్. 98

వ. అప్పుడు. 99

తే. రాజరాజైనమదనాభిరాముఁ డలరి
తనదుకంఠస్థహారాళిఁ దగ నొసంగి
మఱియు మణిరుచిరాంబరమహితభూష
ణావళు లొసంగి విడిదికి ననిపెఁ గవిని. 100

వ. అపుడు హితజనపరివృతుం డై భూవరుండు మంత్రివరుతో ని
ట్లనియె. 101

చ. వరుఁడు తనూవిలాసమున మంజులవాక్యవిశేషయుక్తిచా
తురిమగురుండు సత్కళలఁ దోయజవైరి తలంప వీనిఁ దా
మరసదళేక్షణల్ గనిన మారశరాహతిఁ గ్రాఁగుచుందు రీ
వరకవియొద్ద మత్సుతకు వాంఛితవిద్య లభించు టెట్లొకో!

తే. వినుము జగతికి వరకల్పవృక్ష మితఁడు
వీనిలావణ్య మనియెడువిరులగుత్తి
దనరుతారుణ్యవతులచిత్తంబు లనెడు
మధుపముల రేఁచి తిగుచు సమ్మతి దలిర్ప. 103

సీ. వీనిమనోహరానూనభావముఁ గాంచి
మే నెఱుంగకపోవు సూనశరుఁడు

ఏనిభాసురకళాపరిఖ్యాతిఁ గనుఁగొని
ఖిన్నుండు నెపుడు తమీవిభుండు
ఏనిసౌందర్యాతిశయవంబుఁ బరికించి
జెప్ప వేయక చూచు వృషనిసుతుఁడు
ఏనిసౌభాగ్యశోభితవృత్తిఁ గని యుత్త
రాశఁ బెలంగు విత్తేశసూనుఁ

తే. సప్రత మీనికి దీటైనయతఁడు గలఁడె
వసుధఁ బరికింప సౌపర్వవనిత లైనఁ
సోదరి మూర్ఛానుగతిఁ జెందుదురు మనుష్య
కాంత లన నెంత యీతనిఁ గాంచినంత. 104

వ. అని. 105

క. ఈవిధమునఁ బల్కినపతి
కావిబుధేంద్రుఁడు సుమంత్రి యనియెన్ నృపవ
ర్యా విద్యాభ్యాసము చెలి
కేవిధమునఁ బట్టువడుఁ గవీంద్రుఁడు లేమిన్. 106

క. ఇతఁడు వినాగా నెవఁడీ
క్షితితలమునఁ గవివరుండు సెప్పుమా యనినన్
మతిమంతుఁడ వీవిధమున
కతి చతురోపాయ మొకటి యాత్మఁ దలఁపుమా. 107

వ. అని నృపాలుండు పల్కిన మంత్రి యిట్లనియె. 108

క. దేవరవారికిఁ దెలియని
దీవిశ్వమునందు గలదె యిప్పుడు నైనన్
నే వచియించెద వినుమీ
దేవ భవత్కరుణ నాకుఁ దెలిసినయంతన్. 109

మ. ఒకచిత్రప్రతియుక్తి కీరలకుఁ గల్గో రాజచూడామణీ
సకలంకాత్మ ప్రవత్కుమారియును జాత్యంధుఁడు విలోకింపఁదా
సుకవీంద్రుండును గుష్ఠగాత్రి నెపుడుం జూడఁడు మదింగోరఁడిం
దుకు నేమోపచియించుచుం జేయుటేఁ గియుందుఁడు మున్న చర్యమున్.
వ. అని పలికియు ని ట్లనియె.
మ. కవిరాజాగ్రణి పుట్టుగ్రుడ్డియని యీకంజాక్షికిం జెప్పి యా
కవికిన్ మీసుత కుష్ఠగాత్రియని వేడ్కం జెప్పియవ్వారికిన్
భువి నన్యోన్యవిలోకనక్రియలు నేర్పుల్ మీఱఁగాకుండున
ట్లు విచారించెద నొక్కయుక్తి వినుఁడిట్లుఁ రాజదేవర్షభా.
క. ఇరువురనడుమను నొకతెరఁ
దిరముగాఁ గట్టించి చదువు దృఢతరమతిఁ జొ
ప్పరయఁగ నునకన్యక నే
మఱకయఁ జదివింత మయ్య మనుజాధీశా. 113
వ. అనిన విని సంతోషితస్వాంతుం డై భూకాంతుండు. 114
క. ఓమంత్రి యెంతవాఁడవు!
నీమహిమ నుతింపఁ దరమె! నిర్మలగుణ నీ
వే మంటి వేమి చెప్పితి
వామాటలయట్ల చేఁత యది మేలుగదా. 115
వ. అని యంతఃపురంబుఁ బ్రవేశించి. 116
చ. జలరుహపాణి వారిధరచారుమనోహరవేణిఁ గాంచనో
జ్జ్వలరుచిగాత్రి నీలజలజాతదళాయతనేత్రి నంతిక
స్థలమునవున్న దాని సుమసాయకుమానినిఁ బోలునాత్మజన్
నెలకొనికాంచి ముద్దుగొని నెమ్మదిలిర్పుఁగఁదండ్రియిట్లనున్.

—౧ రాజు తనకుమార్తెతో బిల్హణుం డంధుం డని చెప్పుట. ౧—

క. నాగర్భజలధిరత్నము
నీగో మిూక్షించువాఁడ నీ కెప్పుడు నే
రాగంబున సాహిత్యము
బాగుగఁ జెప్పింతు ననుచుఁ బలికెఁ దనుమిూ. 118

క. సంగీతవారిధికి సా
రంగధ్వజరేఖ వగుచు రాజతకవితా
సంగతి లేక చెలంగుట
భంగంబుగదా తలంప భావములోనన్. 119

క. సంగీతవిద్య కెలమిన్
సంగడి సాహిత్యవిద్య సరిగా రెండున్
మంగళవతి కలిగిన యా
రంగు వచింపంగఁ దరమె లావణ్యనిధీ. 120

క. కానపట్టణమున విద్యా
జ్ఞానయజ్ఞుఁడు గలఁ డొకండు బిల్హణసంజ్ఞుం
డనుకవి జాత్యంధుం డా
తనిచెంగటఁ జదువవలయుఁ దత్పరమతి వై. 121

వ. అనిన విని. 122

ఆ. అయ్య నేను జూడ నాకవియొద్దను
జదువు లెల్ల నెటులు చదువుకొందు
నంధకాననంబు నాలోకనము సేయ
నని వ్రతంబు నాకు జనక గలదు. 123

క. అంధకునిఁ బాండురోగిని
బాంధవదూషకుని షండుఁ బాపాత్ముని దు

ర్గంధయుతుఁ గుష్టువాని వ
సుంధర వర్ణింపరాదు శుభగుణచరితా. 124

వ. అనినం గుమారీరత్నంబునకు జనకుం డిట్లనియె. 125

క. పట్టీ యీలా గందురె?
యెట్టైనను విద్య నేర్పు టెంతో బాగా
గట్టిగ మీయిరువురకును
గట్టించెదఁ గాండపటముఁ గనరాకుండన్. 126

వ. అని యొడంబఱచి మఱునాఁడు సమయోచిత కృత్యంబులు దీర్చి సకలమణిభూషణాంబరభూషితుండై కక్ష్యాంతరంబులు గడచి యొకనెడఁ బుడమిజేజేలదీవనలుఁ గైకొనుచు బహుది ననివసితదేశాధీశులమనవులు సముచితజనులవలన వినుచుఁ గొందఱుసుందరులు ముందర బారులై కైవారంబులు సేయఁ గొందఱు కంజాతపాణులు మంజులగతి వింజామరలు వీవఁ గొందఱుకీరవాణులుచేరి పరాకులు గావింప నొక్కకర్పూర గంధి కపురంపుబాగా లొప్పు మిగుల నందియ్య నందియలు మ్రోయ నొక్కమందయాన యందంబుగా చందనాదు లొ సంగ సంగతి నూడిగంపుఁజెలు లిట్లు సముచితప్రకారంబునఁ గొలిచి రా మందగమనంబున వచ్చి వచ్చి రాజిత కమలా కరంబుచందంబున నందం బగుచు రాజ్యలక్ష్మీలక్షితం బైన యాస్థానమంటపంబుఁ జొచ్చిసముచితకాంచనాంబుజమధ్యం బున నధివసించు రాజహంసంబు సొంపునఁ గాంచనసింహాస నంబున రాజహంసుండువిబుధగణపరివృతుండై మహేంద్రుం

నగుచు సదానవనక్షత్రసమన్వితుండై కువలయాధీశుం డగుచు మహాభోగిపరివేష్టితుండై భూభృద్వ్రతంసుం డగుచురాజరాజకుమారసేవితుండై రాజశేఖరుం డగుచుసముచితభాషాసమన్వితుండై చతురాననుం డగుచు సుమనఃప్రసన్నుండై పురుషోత్తముం డగుచు నభంగులైనవాహినీశులును నపుణ్యజనబాధకులైనసుమనోవల్లభులును నప్రమత్తులైన శ్రీకరులును నచంచలులైనమహాబలులును నవనశాలులైన ప్రచేతసులును ననంతకులైనసమవర్తులును ననుగ్రహసహితులైనధనాధిపతులును గొలువఁ గొలు వుండి మంత్రివరునితో ని ట్లనియె. 127

తే. ఓవసంతకరూప మహావసంతు
నగుకళానిధిఁ బిలిపింపు మాకళాధి
వాసిముఖ్ కొప్పఁ బలికితి వాసి మీఱ
ననఁగఁ బిలిపించె గవివరు నాతఁ డపుడు. 128

క. వచ్చినకవివరుఁ గనుఁగొని
విచ్చేయు మటంచు నుచితవిధుల నరేంద్రుం
డచ్చుపడఁ బలిపి కొన్నియు
ముచ్చటలుం గడపి కుతుకమున ని ట్లనియెన్. 129

ఉ. ఓకవిరాజచంద్ర విను మొక్కటిసెప్పెద మత్కుమారి క
స్తోకకళావిశేషములు చొప్పడఁ జెప్పుచు లక్ష్యలక్షణ
శ్లోకకవిత్వరూఢి కవిలోకము సన్నుతిసేయఁ దెల్పుమా, మా
కు గురూత్తరుండ వయి మత్కృతసత్కృతిఁగాంచి వేడుకన్.

రాజు బిల్హణునితోఁ దనకుమార్త కుష్ఠరోగియని చెప్పుట.

తే. అయిన నొక్కటి గలదు మదాత్మజాత
కుష్ఠరోగంబునను గొంత కొదవ యయ్యె
వినయమందు మనీషావివేకమందు
గానమందుఁ బ్రవీణ విజ్ఞానహృదయ. 131

వ. అనిన గవిశేఖరుం డిట్లనియె. 132

క. ఓహో పాగాయెఁగదా
యూహింపఁగ నెట్లు సెప్ప నోపుదు విద్యా
వ్యూహాంబు కుష్ఠగాత్రిని
నాహా వీక్షింప రాదు హరివంశమణీ. 133

వ. అది యెట్లంటేని. 134

క. వ్రత మొకటికలదు మాకిల
శ్రుతిహీనునిఁ గుష్ఠరోగిఁ జూడ నటంచున్
నుతి సంశయింప నేటికి
ద్రుతముగ మముఁ బంపు మయ్య రూఢవిచారా. 135

వ. అనిన విని రాజేంద్రుం డిట్లనియె. 136

క. దానికి నొక్కటి చెప్పెదఁ
గానిరొయెడన్ నడుమఁ బటముఁ గట్టించెద స
న్మానముఁ గైకొని విద్యా
దానము సేయంగవలయు దాక్షిణ్యనిధీ. 137

ఉ. అందుకుబిల్హణుండు వినయంబు నయంబు మనంబునొంద రా
జేంద్రునిఁ జూచిపల్కె వసుధేశ్వర మీమన సట్లయుండఁగా
నిందుల కేమియందు భవదీయవచోగతి మీఱరాదు మే
లొందఁగఁ దోఁచినట్ల సతికొప్పుగఁ జెప్పెద విద్య నేర్పునన్.

వ. అనినవిని స్రగ్గంధకుసుమతాంబూలాదిప్రదానంబులసంతుష్టుం
గావించి పుచ్చి దరహసితవదనుండై యిష్టసఖునితో. 139

తే. నీయుపాయము బాగాయె నీతివేది
యనుచు భూషించి తత్క్షణంబున నిమిత్త
కోవిదులఁ బిల్వఁ బంచి యక్కువలయేశుఁ
డనిరెు శుభలగ్న మీక్షింపుఁ డనుచుఁ బ్రీతి. 140

వ. ఇట్లు ముహూర్తనిర్ణయంబుసేయించి గృహకారులరావించి
వివిధవిచిత్రంబుగా విద్యాశాలిక రచియింపంజేసి. 141

విద్యారంభము.

తే. అపుడు మదనాభిరామనృపాగ్రగణ్యుఁ
డతుల మైనట్టిశుభదినమందు హితుల
బాంధవుల మంత్రిహితులనుఁ బండితులను
గవుల రావించి బిల్హణకవినిఁ బిలిచి. 142

క. తనకూర్మితనయ నధిపతి
తనరఁగ రావింప వెంటఁ దవిలి సదాళుల్
గని యామోదమునను రా
సనయంబున వచ్చి పటముచాటున నిలిచెన్. 143

వ. అప్పుడు పురోహితులు పుణ్యాహవాచనంబు లాచరించిన
దదనంతరంబ. 144

తే. మొదలవిఘ్నేశ్వరుని వాణిఁ బూజచేసి
బాలరామాయణమునను బద్య మొకటి
నర్థయుక్తత నారంభ మర్థిఁ గఱపి
ప్రేమఁ జెప్పంగఁ దొడఁగె నాబిల్హణుండు. 145

వ. అప్పు డప్పుడము తేఁడు సమస్తవిద్వజ్జనభూసురాదిబాంధవు
లకు భోజనంబులు గావించి మణిమయ భూషణ వస్త్ర మా
ల్యానులేపన తాంబూలాదికృత్యంబులం బరితృప్తులం జేసి
మఱియును. 146

మ. జననాథాగ్రణిపుత్త్రికిం గవికి నిష్టం బొప్పఁగా నిత్యభో
జనతాంబూలము లంచితాంబరములుఁ శయ్యాసనస్రక్సులే
పనముల్ తక్కువగాకయుండ నమరింపన్ బిల్హణాఖ్యుండు జ
వ్వనికిం గావ్యము లాదిసేసి కఱపింపన్ సాఁగె నానాఁటికిన్.

క. సరసాలంకారమనో
హారకావ్యము లర్థయుక్తిమెఁ దెలు వొప్పం
బరఁగ సుశబ్దవిచారము
వరసాహిత్యంబుఁ దేటపడఁగాఁ దెల్పెన్. 148

తే. జగతిజనములు మెచ్చి యాశ్చర్య మొంద
లలితముగ బిల్హణాఖ్యునివలన సకల
విద్యలు గ్రహించి జలధరవేణి యొప్పె
నంబు మ్రింగినతప్తలోహంబుకరణి. 149

సీ. వివిధభావవిశేషనవరసంబులయందుఁ
బ్రీతి నలంకారభేదములను
ఛందోవిభేదలక్షణముల వరనాట
కప్రక్రియల మహాకావ్యములను
గామప్రదము లగుకామశాస్త్రములందు
జ్యోతిషశాస్త్ర సంగీతశాస్త్ర
ములం నభినయకళాకలితమార్గములందు
గణితతత్త్వమురకాండములను

తే. ప్రౌఢ యై మించి శ్లోకార్థభావ మెఱిఁగి
సంస్కృతాంధ్రైకభాషాదిచతుర యగుచు
హితము మీఱఁ గవిత్వ మూహింపఁ దొడఁగె
యామినీపూర్ణ తిలక వాగతిశయమున. 150

చక్రబంధము.

శా. ధన్యాసింహాభచంద్రకీర్తివరవిద్యాపణ్డితార్యక్రమా
గణ్యాగర్వధనంజయాశివదముక్తాకృత్సృగంక ప్రభా
జన్యారాజితభూరిశాత్రవకుభృజ్జాతిప్రభావిక్రమా
మాన్యారాధనత్యాగభోగజయధామానవ్యభాగోత్తమా.

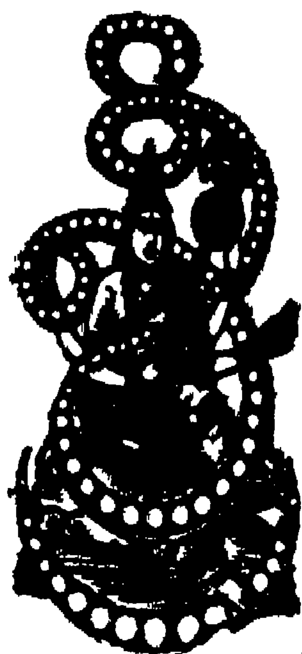
మాలిని. కాండ భూభవాసితాంశుకాండ భూభవాదిరా
ట్కాండ భూభవాబ్జసుప్రకాండ కాండ భూమరు
త్కాండ భూభవాపగోర్మి కాండ తుండిరాట్సుధా
కాండ పాండుభావిభాస్యఖండకీర్తిమండలా. 152

గద్యము. ఇది సీతారామచరణసేవాప్రభావసంపాదితకవితావిచి
త్రకాశ్యపసగోత్ర పవిత్ర శ్రీమత్పిండి పెద్ది కృష్ణస్వామి
ప్రణీతం బయినబిల్హణోపాఖ్యానం బనుమహాప్రబంధంబు
నందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు.

బిల్హణీయము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

క. మానిత వరరఘుకుల
సోమా సోమాంతరంగ సురుచిరభవనో
ద్దామ విలాసయశోవర
సీమా మహనీయనామ సీతారామా. 1

వ. అవధరింపుము తదనంతరంబ. 2

వసంతకాలవర్ణనము.

చ. అలరె వసంతకాలము పురాంతికసీమ వనాంతపుష్పస
మ్మిళితమరందపానభరమేదురమత్తమధువ్రతాంగనా
కలమృదుగానలోల మతికాంతరసాలవిశాలపల్లవో
జ్జ్వలపికనాదసంచలితచారువియుక్తజనానుఖేలమై. 3

చ. అల మధుమాసవేళ జలజాయతనేత్రలు క్రీడ సల్పుచోఁ
గొలఁకులపజ్జఁ జేరి నవకోమలకాంచనపుష్పజాలముల్
హాలహాలికల్ గ్రహింపఁగ సదాళులుసీయనిరోసియేఁగెభూ
తలమునఁగాంచనాపహృతిఁదల్పరుగాసుమనఃప్రవర్తనల్.

చ. చెలఁగు వసంతభూరమణశేఖరుఁ డోలి మహావనీస్థలిం
గలయఁగ నేలి పైకమెసగందగఁ గైకొని ముద్రఁ బెట్టుచో
వలనుగ హేమరాశి మధుపాయికిఁ జూపక వైరిజాతులన్
బలయహరించుమిత్త్రువసుమంతునిఁగానొనరించెనాఢ్యుఁడై.

వ. కమలామోదముసంఘటించి శుకవాక్యం బర్థినాలించి యా
సుమనఃకాండము లెల్లబోధముఁ గనన్ శోభిల్లఁగాఁజేసి ని
త్యమహాభూతిఁ బలాశభేదనకళావ్యాపారియై మాధవుం
డు మహింగౌరవజాతినేపడఁచియుండున్ సద్ద్విజుల్మెచ్చఁగన్.

చ. మనసిజచోరకుండు తతిమాటున మ్రాఁజిగురాకుబాకు చే
కొనివెయిడాఁచివేగఁ దమిఁగోల్పి శశింబయిఁ గాపువెట్టితా
నెనయఁగ ధైర్యభిత్తిఁ బెకలిం చెలగాడ్పనుమచ్చుఁజల్లి చ
య్యనహరియించి మించెఁబ్రమదాంచిత మానధనంబులెంత
యున్. 7

చ. మరుదనుసోమయాజి వనమధ్యమునందు ద్విజాళిమంత్ర
ముల్, కరముఁ బఠింపఁగా శిఖి ప్రకాశిలఁగాంచి మరుద్గణం
బుల, న్వరుస భజించి రాజున కవార్యశుభోన్నతిఁ జెందఁజే
సె నౌ, పరమమతిన్ వియుక్తపశుబంధము మాధవుఁ బ్రీతి
[సేయుచున్. 8

సీ. మాకందములనీడ మాకందములు చూడఁ
జేకొమ్మ యోకొమ్మ చిగురుఁగొమ్మ
గోరంట డాయవే గోరంట రాయవే
యీచాయ నేచాయ నింపుఁజేయఁ
దిలకంబు మానినీతిలకంబ పూని నీ
చేయాన నీయాన చెలఁగుఁ గాన

పున్నాగములక్రిందఁ బున్నాగములఁ జెంద
నాసొంపు రతివెంపు నందగింపు
తే. నిట్లు ప్రమదలు సఖులతో నెనసి పనసి
జాతదీపితహృదయలై సంతసమున
సరసవనకేళికామహోత్సవము లలర
వెలయుచుందురు మధుమాసవేళలందు.
సీ. ఘనరసాలంబుఁ గైకొనియెఁ గోకిలవాణి
పదరి పోఁ బోకువె పల్లవోష్ఠి
యనుపమసరసిఁ దా నాఁగెఁ జక్రస్తని
మే లని కదియకే మీననేత్రి
చిగురించుబలుకొమ్మఁ జెందెఁ గుంజరయాన
చేరఁ జూడకువె రంభోరుయుగళి
కనలికాతరు వంచెఁ గర్పూరవరగంధి
కూడకే లికుచవక్షోజకుంభ
తే. యనుచు నొకబోటి యదలింప నతివ గొనద
రామలార చంద్రాస్యలార హరిమధ్య
లార సురభిళనిశ్వాసలార పలుకు
మానుఁ దపియించు దిగులొందు మాయుననియు.
సీ. బింబోష్ఠి చిలుకలఁ బిలిచి ముద్దాడంగ
సాంకవగంధి మెచ్చుకయుఁ గసరె
జలరుహాచరణ హంసల గారవింపంగ
ఘనవేణి రొప్పుచుఁ గడకు నొత్తెఁ
గుసుమాంగి యళులఁ జేకొని తేనె లియ్యంగఁ
గాంచననాస తప్పించి తఱిమెఁ

కిసలయపాణి కోకిలములఁ బలికింప
రామాభిరామ యూరకయ యనిపెఁ

తే. బలుకులను యానములఁ ముంగురులను గీత
ములను లేఁదోఁటి నరయుచుఁ వెలఁదు లిట్లు
మునిబలములఁ గొందలు మగలు గొలుపఁ
గొంద అవి చూచి నిరసింతు రంద మలర. 11

వ. మఱియును. 12

సీ. కలికి చిల్కలకొల్కి ఫలములఁ గోయవే
కోకిలవాణి చిగుళ్లు దేవె
దీటుగా నలివేణి తేనియల్ గార్పవే
పావనచరిత పుష్పములు దేవె
కలహంసగమన మేల్ జలము లానించవే
చంద్రానన సుధారసంబుఁ దేవె
పాటలాధర వేగ వీటి ఘటింపవే
భర్మోపమాంగి దీపంబు దేవె

తే. యనుచుఁ దమలోనఁ జెలులు పయ్యాటములను
సరసవనకేళికామహోత్సవము మెఱసి
యసమశరదేవుఁ బూజింతు రంద మలర
సారమధువేళఁ గాసారతీరములను. 13

తే. ప్రకటితాగమవాసనాప్రథితము లయి
విమలకాసారగౌరవవిభవ మంది
లలిత మైనవసంతకాలమునఁ గాన
నములు చెలువొందు నాకాననములకరణి. 14

మ. సకియా కొమ్మలు పల్లవావళులతో సయ్యాటముల్ సల్పహా
లికుచంబుల్ ఫలసంగతిన్ వెలయునాలీలాగతుల్ గంటి ?
సకియా కొమ్మలు పల్లవావళులతో సయ్యాటముల్ సల్పహా
లికుచంబుల్ఫలసంగతిన్వెలయుట ల్చిత్రంబెయూహింపఁగన్.

ఉ. రాగముతో సదాళి తనరం బొదిసేయఁగ నీలతాంగి పు
న్నాగముఁ గౌఁగిలించి సుమనస్స్థితినున్నది చూడుమన్నహా
రాగముతో సదాళి తనరం బొదిసేయఁగ నీలతాంగి పు
న్నాగముఁ గౌఁగిలించి సుమనస్స్థితి నుండుట చిత్రమే చెలీ.

సీ. చిగురాకు లవి యేల చీల్చెదరే వన
      ప్రియచయాశాప్తి హరింప రాదు
బిసకాండముల నేల విఱిచెదరే హంస
      జీవనచ్ఛేదంబుఁ జేయ రాదు
మకరందముల నేల మాఁపెదరే సదా
      ళినిరాకరణవృత్తిఁ బెనుప రాదు
కువలయంబుల నేలఁ గూల్చెదరే ద్విజ
      రాజసంప్రీతి నార్పంగ రాదు

తే. అనుచుఁ గొందఱు సుందరు లంద మలర
వనుల సరసులఁ గ్రీడించు చనుదినంబు
సరసవాక్ప్రౌఢిఁ జూపుచుఁ జతుర లగుచు
వెలయు చుందురు మధుమాసవేళలందు. 17

వ. మఱియు నవ్వసంతసమయంబునం గాంత లింతిం తనరాని సంతసంబుల సంతతతంతన్యమానతరుసంతాననితాంతకాంతంబు లగులతాంతంబుల నిరంతరపరిమళవంతంబు లగుట బంతులు గొనుతేఁటులరంతులకు నలంతఁ గొనుచింతల

నత్యంత సుమారసవంతురాంతరంబు లగుకనకవనాంతరంబుల
కరిగి తదంతరంబుల వంతులు మీఱ సేవంతులు గోయుచుం
బూబంతులు గట్టుచు నెంతయు వింత లగు కంతునిచికిలికుం
తంబు లన మంతు కెక్కి శశికాంతరుచుల వింతఁగొనిదొంతర
లగుకలికాసంతతులకాంతిమంతంబులై ప్రాంతంబుల నలరువా
సంతికాదంతనిశాంతంబుల మంతనంబులు మెఱయ రతికాంత
విజయోదంతంబు లగుపంతంబులాడుచుం గొంతదడవుతోడి
యింతులఁ గికురింపుచు,నిగనిగనిపగడములవగఁదెగడునొగ
రుతొగరు పొగరుచిగురులఁగోరక నధరముల కెగిరిపగగొను
మగకోయిలల తెగతెగలు నెగులెగయ నగపడక బుగులుబు
గులుకొని మొగములసొగసుఁజిలునగవులఁదగవగు నేయను
చుం దగుల మిగుల నొగిలి సగమగుచుం బులుఁగులకు సరిఁ
గనుపడ మగిడి సరిగపనిజిలుఁగుసగరపుఱయికలు బిగివగుల
నిగిడి పొంకంబు లగుబింకపుఁజన్నుల నెలవంకలనింకక వెడలి
యకలంకలోహితాంకురంబు లగు సంకుచిత సంకుమదకుంకు
మపంకంబులు జాఱఁ బంకజరసంబులు దోలంకుకొలంకులఁ
దేనియవంకల నిరువంకల నలంకరించులంక లగుకంకేళివనాం
గణవిటంకంబుల మీనాంకధనుష్టంకారశంకాకరంబులై సుం
కెడలినగోరువంక పల్కులకుఁ గొంకుచు జంకెనచూపు లక
లంకరత్నాంకితతాటంకరుచులతో లంకెలు గొనఁ గింకరీజన
సంఘాతంబులవంకలఁ దలంక నిలుపుచు, నందంద యరవింద
గంధ తుందిల మందానిలసందోహంబులఁ గందళితకుందచం
దనమందారబృందాన్వితంబులై కురువిందమణిసందీపితంబు

లగు కెందలిరుఁజొదురకావిచందువల నొంది మకరందబిందు
బృందంబులఁబొందునఁ జెందునందంపుగురివెంపఁదిరులయం
దునానందంపుఁజిందులుగొనునిందిందిరసందోహంబులసందడు
లేచి క్రందుకొన డెందంబులు కొందలపడ నిందిరకు మంది
రంబు లగుకెందమ్ములకందువలకుఁ బందెమ్ములు సలుచుచు
నంచలు బిఱుఁదుల డిందఁ గొందలు ముందఱ నరిగి యిందిం
దిరముఖరితాళిందమ్ము లగుకందర్పవిజయమాకందమ్ములక్రిం
దఁ బిఱుందులు చలింప నందియలు మొరయ గుందనంపుసం
దిబొందియలు చందోయి నొరయఁ జిందులుద్రొక్కుచుఁ గం
దుకకేళిం దేలుచు నిట్లు విహరింపు చుండ ఫలపరిపాకసౌభా
గ్యసంపన్న శుకసంభాషణంబై భాగవతంబుకరణి, వసుమతీ
జాతాభిరామంబై రామాయణంబుపగిది, నారూఢహారిక
ర్మూరబాణాసనంబై భారతంబువైఖరి, నామోదితసుమనోవిస
రంబై యింద్రనగరంబుబాగున, స్నేహీభూతగంధవాహంబై
ధనంజయనివాసంబుపోలికఁ, జక్రాంగపాళికాసరస్ఫురితంబై
దండధరునిలయంబుభాతి, భాసితపలాశంబై నైరృతినిశాం
తంబుచందంబున, ననుగతరసవిలసితంబై వరుణమందిరంబు
రీతి, సముదితగంధబంధురంబై పవనునిభవనంబుకైవడి, విలసి
తకుందంబై రాజరాజనికేతనంబుచాడ్పునఁ, గందళితమహాష
ర్ణాభిశోభితంబై కైలాసంబుతీరున, జాతిరహితంబై యభేద
బ్రహ్మంబుచెలువున, నఖిలద్విజసూక్తిగ్రాహ్యంబై మాధవుని
యందంబున, శుకముఖవనప్రియచయంబులకు నిష్టఫలంబు

లొసంగుచు సకలవిధకుసుమాకరంబై, కుసుమాకరం బొప్పు
చున్న సమయంబున. 18

సూర్యాస్తమయవర్ణనము.

సీ. కరినాథుఁ బట్టునక్రంబుపై విడిచిన
సరసిజాక్షుని చేతిచక్ర మనఁగ
వరుణదిక్సుదతికి వాసవుఁ డనురక్తిఁ
బంపిన కెంపుపువ్వుబంతి యనఁగ
నపరశైలాంతహర్మ్యాగ్రజాలాంతరా
ర్పితమహాదర్పణబింబ మనఁగ
భువనాధిపతినిజపురమందు బిరుదుగా
వల నొప్ప నెత్తినధ్వజ మనంగ
గీ. నభ్రసుందరి సుగుణరత్నాకరునకు
మేలు గలుగంగ బలురతనాలు గూర్చు
పట్టి త్రిప్పెడియారతిపళ్లె మనఁగఁ
గమలమిత్త్రుఁడు చరమభాగమున నొప్పె. 19

మ. ఎనయన్ సత్పతియంతరీపమునను౦ డేతెంచి యే మెంచునో
యనుశంకం గడుభీతిచే ఖరకరుం డబ్ధిం బ్రవేశించెనో
యన నస్తాలయవాటికిం జనియె నుష్ణాంశుండు తత్పీడ యొ
య్యనఁ దప్పెం గద యంచు నక్కవలయం బానందముం
[జెందఁగన్. 20

ఉ. వారణదిగ్వధూటి నిజవాటికిఁ బ్రేమ నినుండు రాఁగఁ దా
భూరిముదంబునం బొదలి భూరిమణీగణభూషణాలికెం

పారెడుపట్టుచీర మెయి నంట ఘటించి కుచద్వయంబునన్
గారిమికుంకుమంబలఁదెనో యన సాంధ్యముదోఁచె నయ్యెడన్.

క. ఇనుఁ డరిగె ననుచు సమయాం
గన నీలపటంబుఁ దాల్చి గలయాశల మే
కొనియెడు జారిణికై వడి
ననఁ జీఁకటి పుడమిఁ జెలఁగె నతిబహుళం బై. 22

చ. అపరవధూటికామణికి నై యతిమోహముఁజెంది రాజు చో
క్కపుసిరి గల్గుమంత్రఘుటికాతతి విచ్చినపూలుఁ గొన్ని యం
దపుఁగపురంపుఁబూసలు ముదంబునవశ్యతఁగూర్పఁబంచెనా
నపుడు సరోజజాండమున నంతటఁ బొరులు దీరెఁ దారకల్.

చ. మరుఁ డనుభూమిపాలునకు మాపటివేళల దిక్పురంధ్రులున్
విరులును లాజలుం గలిపి వేడుక నేసలు సల్లిరో యనన్
సరవినభగ్రప్రదేశ మనుసౌధమునం బొనరించుదివ్యసుం
దరతరవజ్రపాళిక లనం దగెఁ జుక్కలు బిక్కటిల్లఁగన్. 23

చంద్రోదయవర్ణనము.

మ. కుముదంబుల్ వికసింపఁ గోకములు సంకోచింపఁ గామిప్రజా
ళిమనంబుల్ దిలకింప నద్దెసలుఁ దెల్వొంజెంది రాణింప న
క్కమలంబుల్ ముకుళింపవెన్నెలలు వేడ్కన్నింటసూచింపఁగా
తమసంబున్నశియింపఁజిత్తినులచిత్తంబుల్ విజృంభింపఁగన్.

చ. తొలిదెసకెంపునొంద నయుతు ల్బయమందఁ బయోధిపొం
గఁ, దమ్ములు మొగుడంగఁ గల్వలు ప్రమోదమునింప నతు
ల్చలింపమి,న్వోలయఁ దమిస్రముం బొళియ వెన్నెలపుల్గులున్

చేర మాఱుఁ డ, గ్గలమయి మీఱఁ జందురుఁడు గాంతుల
జల్లుచుఁ దోఁచె నెంతయున్. 26

తే. మదనుఁ డిగురాకుతూపులు పదనువెట్టు
కళలు దేఱెడుశాణచక్రం బనంగఁ
దామసీసతికర్ణావతంస మనఁగ
నుదయగిరిఁ జంద్రమండలం బుదిత మయ్యె. 27

యామినీపూర్ణతిలక యుద్యానంబున విహరించుట.

వ. ఆసమయంబున యామినీపూర్ణతిలక యనుగతసదాళీతిలకయై
ప్రొద్దు వోక నిదురరాక లేచి కేల్సాచి నద్దెసలం జూచి
చెండ నుండునొక్కవేదండయానపైఁ గై దండ యిడి మందగ
మనంబున బృందారకసుందరీసందోహమునడుమఁగడునెడవై
నందనవనంబునకుం దరలుపురందరదారవిందవదనచందంబున
నందంబై యుద్యానవనసమీపతుణోద్యోగయై చని చని య
చ్చట నచ్చపుఁబచ్చరాలమెచ్చుగుతిన్నెల వెన్నలపాడలు గడ
లుకొనఁ జిపురుజొంపంబులసొంపొందినమాకందంబులచెంతఁ
గొంతసేపు విశ్రమించి తదాశ్రితవనితాజనతాకల్పిత ఫలకు
సుమాద్యుపధానంబుల హర్షంబునొంది యవ్వలఁ జని జవ్వ
నులం బిలుచుచు నవ్వనిఁ గలయం దిరుగుచు మంజుతరకుం
జంబు లరయుచు నంబుయంత్రంబులఁజూచుచుపాదులుగట్టి
బోదుల్చు చేసిన మల్లికావల్లికాదుల నవలోకింపుచు నింపులు
మెఱయ సంపెఁగలు గోయుచు సొంపుసంపాదింప సాలంబుల
లోలంబులగుశిఘాజాలంబులసయ్యాటంబులనొయ్యనొయ్య
న నుయ్యాల లూఁగుచు, బాగుమీఱినినికటతటినీతటనివసిత
సికతాతలంబులఁ గప్పురగంధులతోడ నొప్పుగఁ గప్పురంపుఁ

దిప్పలమొగమ్ములు గప్పి వెన్నెలకుప్ప లాడుచు దప్పినఁ
జప్పటు లప్పళింపుచు నొకరొకరిం గికురింపుచు నాటలఁ
బాటలఁ బూఁదోటల నిట్లు విహరింపుచు. 28

రగడ. అలివేణిరో మన కామోదంబులు
గలయఁగఁ జేయుచుఁ గలనాదంబులు
పెంపు దలిర్పఁగఁ బికవారంబులు
గుంపులుగొని పల్కుచుఁ గీరంబులు

జాలగు తేఁటులఝంకారంబులు
నోలిగ శారిహుంకారంబులు
పరగఁగ నొప్పెడుపాటీరంబులు
మెఱయుచు నుండెడు మేటీరంబులు

నడరు నెపుడుఁ గుసుమాసారంబులు
గడువడిఁ బొకు రె కాసారంబులు
గలిగినచోటికిఁ గదలుఁడితావులు
గలిగినఁ జాలును గపురపుదీవులు

చూడరె యెంతో సొం పైయున్నది
పోడిమిఁ జెప్పకు మునుపే కన్నది
కంటే తక్కువ గాదా వాటికి
నంటివె పోదము యావనవాటికి

పదవే పోదము పదుగుర మిప్పుడు
పదరక పోవలె బలుకాల్ చప్పుడు
వినిన బెగడి పోవే రాయంచలు
పనివడి నే ర్పేర్పడగాఁ జంచులు

చాటుఁ జేసికొని చనరే యింతులు
మాటలాడకురె మఱి మీరంతులు
ఎక్కడ వచ్చిన నేమన మీరలు
అక్కరో వింటివె యది మీవారలు
సేయఁగ నన్ననఁ జెలువే నీకును
బోయెద నుండవె పొలఁతిరో నాకును
బని యే మున్నది పలుకే మంచిది
మనలేదా నీమాటలసం చిది
తేటగ మన మీ తేనియవంకలు
దాఁటఁగఁ బరమే తలఁపున శంకలు
మానరె చూచిన మంచిది వెన్నెల
కానికాని మఱి కపురపుఁదిన్నెలఁ
దరువులనీడల దాఁగిలిమూఁతలు
పరగ నాడుదము పదుగురునాతులు
రారే నే నీరమణిని ముట్టితిఁ
గోరికి మీఱఁగఁ గొమ్మనుఁ బట్టితి
బంతు లాడుదము వంతులు గట్టుక
చెంతకు రమ్మీ చెలిఁ జేపట్టుక
పువ్వులుఁ గోయుద మివ్వనితావుల
దవ్వా పోదము తనరెడుతావుల
కిమ్మై యున్నవి యివిగో పువ్వులు
నీమహి రాలిన వేటరె పువ్వులు
గాడిగ వెన్నెల గాయగఁ దరువుల
నీడలఁ బొడవెన్నెల లీయిరువుల

కేతెంతము మఱి యుంచఁలు వేడుక
నాతత కేళులఁ నందఱుఁ గూడుక
నాడుచుఁ బాడుచు నతివలు ఘనముగ
వేడుక చేసిరి వెలఁదిని ధనముగ. 29

క. అం దలసి సొలసి రాజపు
రంధరకన్యాలలామ రమణులు వేడ్కం
జెంది యుపచారములు సే
యం దగ శయనించె సుమకృతాంచితశయ్యన్. 30

తే. అట్లు శయనించి కూరుకు నంది యంత
నంతలో లేచి వివశాత్మ యై కలంగి
తెలిసి కనుమూసి భ్రమ్మరఁ దెలివిఁ గాంచి
కాంచి దిక్కులఁ జెలులను గాంచి కాంచి. 31

తే. మగిడ శయనించి మఱి లేచి మై విదిర్చి
మదినిఁ దలపోసి తలపోసి మరునిగాసి
కినిభరింపఁగ లేక మూర్ఛనయఁ జిక్కి
పల్క నేరక యున్న నప్పడఁతు లెల్ల. 32

క. ఇది యేమివింత యిచ్చట
నిదురించెను లేచి లేచి నెఱి మనములఁ జూ
డదు మాటలాడ దెంతయు
నిది యేమో తెలియనేర మే మంద మయో. 33

వ. అని యిట్లు తమలోఁ దాము వితర్కించి చుట్టుముట్టిరాపట్టి
నిట్టట్టుఁ బట్టి యట్టె దానిమొగంబుఁ గనుఁగొని యొక్కసఖి
యి ట్లనియె. 34

క. ఓయమ్మ యేమి యిది నీ
కీయెడ మముఁ జూచి పల్కవేమీ యిపుడున్
డాయవు కారణ మేమీ
పాయనిదయతోడఁ జూచి పల్కుము తన్వీ. 35

చ. అన విని చాలఁ దెప్పిరిలి యాసఖిఁ గన్గొని పల్కె నోసఖీ
వినుమొకవింత యేమనిభువిన్ వచియించెద నైనఁజెప్పెదన్
వనిఁ జరియించి యిచ్చటికి వచ్చి ముదంబునఁ బువ్వుసెజ్జనిం
పునశయనించియుండుతఱిఁబొందుగఁగూర్కి డినంతలోపలన్.

చ. ఒకకలఁ గంటిఁ గంటి ఘనునొక్కని చక్కరవింటివానిపో
లికఁ దనరారువాని నమలీమసకాంతుల నొప్పువాని సం
వికసితసారసాక్షు మఱి విన్నది గన్నది గాన మెవ్వఁడో
సకి యిట వచ్చి నాసరస జాణతనమ్మున నుండె నుండినన్. 37

ఉ. నేనును వానిపే రడుగ నేరక మారకఠోరకార్ముక
జ్యానినదంబు సోఁకి తమినంది చెవుడ్పడి చూచుచుండ వాఁ
డూనినప్రేమదివ్యఫలమొక్కటియిచ్చి యదృశ్యుఁడయ్యెఁజం
ద్రాననచంద్రుఁ డజ్జలధరాంతర మొందినరీతి నంతటన్. 38

ఉ. తత్తరపాటుఁ జెంది మది తల్లడిలంగను మేలుకొంటి నా
చిత్తజసన్నిభాంగుఁ డెటఁజెందెనొ నన్నిటఁగ్రూరుఁడై నయా
చిత్తజుబారినిం బడఁగఁ జేసె నిఁకం దమిఁ దాళఁ జాల నే
నిత్తఱిఁ బల్కవమ్మ దయ నిందుల కేమియొనర్తు భామినీ.39

వ. అనిన శుకవాణి యి ట్లనియె. 40

ఉ. ఈకల మంచిదమ్మ మది నిందుకు సంశయమొందకమ్మ యా
శ్రీకరగాత్రుదర్శనము చేకురునమ్మ శుభావహంబు సు

శ్రీకర మైనపండు సుతసిద్ధియు నొంగదవమ్మ మేలు మే
లీకల మాకు సమ్మదము హెచ్చెంగదమ్మ సుధాకరాననా. 41

వ. అని యిట్లు పలుకు చున్న సమయంబున. 42

సీ. మలయాగముల జాటి వలయాగములఁ దాటి
కలయాపగలఁ జేరి పొలుపు మీఱి
ఘనసారసము లొంది ఘనసారములఁ జెంది
మనసారఁ జెలువంది తనువుఁ బొంది
మల్లికానవహేమవల్లికాసుమనోమ
తల్లికాయుతసీమ నల్లిక గని
కేళికారతిలోలబాలికాసుకపోల
పాలికాసవలీల మేలుఁ గాంచి

తే. శారికాకీరపరభృతచంచరీక
కలితకలకలనినదసంకలితచలిత
విరహిజనమానసాంభోజవీథి యగుచుఁ
గలయ నేతెంచె శీతలగంధవహుఁడు. 43

వ. అట్టిసమయంబున. 44

శా. రాకాశీతమయూఖజాలములు మేరల్ మీఱి మైనిండ ను
ద్రేకాంభోజశరాశుగావళులు లోఁ ద్రిప్పారఁ బాటీరశై
లైకాంచత్పవనంబు పైపయిఁగదుర్ హెచ్చెవిజృంభింపము
ర్చాకంజెంది సహింపఁజాలక తమింగాసిల్లి మూర్ఛిల్లినన్. 45

వ. అచ్చటనున్న నయ్యాళీసందోహంబు హాహాకారంబులొంది.

ఉ. ఇవ్వని కేలవచ్చితిమి యిందఱమున్ గుమిగూడివచ్చి యీ
పువ్వులతోఁట నేలసొరఁబూనితి మిప్పుడు ప్రాని యిచ్చటం

గ్రొవ్వన నేల నిల్చితిమి గొబ్బునఁ బోక యటంచు మించు
బోం, డ్లవ్వనజాతుఁ జూచుచును హా యనుచుఁ మది సం
[భ్రమించుచున్. 47

చ. కలగనువారలుం గలరు కల్గిన నీకలవంటి దెక్కడం
గలుగును గల్గె నివ్విధము గానిలుచుం డెడికాంత లెక్కడం
గలరు వధూటులార యిఁకఁ గార్యము మీఁదవచింపరమ్మయీ
చెలి నిట నుంచఁగాఁ దగదు చేరుద మింటికి వేగబాగుగన్.

వ. అని యిట్లుచితంబుగా శైత్యోపచారంబులు సలిపి నేదదేర్చి,
యారాజపుత్రినిం దోడ్కొని పోయినయాలోన. 49

బిల్హణుఁడు చంద్రుని వర్ణించుట.

సీ. సాంధ్యకృత్యము లెల్లఁ జలిపి యిష్టుం డైన
యీశ్వరునకు నమస్కృతు లొనర్చి
భుజియించి తావులఁ బొలు పైనచందన
మలఁది పువ్వులు దాల్చి హారరాజి
భరియించి వలువలు ధరియించి తాంబూల
మును జేయుచును వచ్చి మోద మంది
శయ్యాతలంబున శయనించి చంద్రునిఁ
బరికించి వీక్షించి భావ మలర

తే. నింపుమెయి బిల్హణుండు వర్ణింపఁ దొడఁగె
నిదియు విరహిణులకుఁ జూడ మదనతాప
మెదఁ బొడమఁ జేయువిత్తనం బెన్న మఱియు
మరునకు బలంబు వరచంద్రమండలంబు. 50

వ. అని మఱియు నిట్లనియె. 51

చ. కలువల నిద్ర లేపి రతికాంతునిమాంద్యము వాపి పుష్కర
స్థలిఁ దిమిరంబుఁ జోపి రతిఁ జాలనిబాలల నూపి దేవతా
వలి కమృతంబుఁ జేఁపి యలవాసవదిక్సతికుండలంబునై
కలువలఱేనిమండలముకాంతిలుచున్నదితూర్పుకొండపై. 52

చ. ఇది గగనంబుగాదు నుతియింప సుధావనరాశిగాని మేల్
వదలనితారకానిచయపంక్తులుగా వివి ఫేనఖండముల్
గుదురుగఁ జుట్టుకొన్నవరకుండలి గా కిది చంద్రబింబమా
యిదియునుజిహ్మగాదు పవళించినవిష్ణుఁడుగానిచూడఁగన్.

చ. అరయ నభస్తలం బనెడియందపుగందపుసానపై రుచిం
బరఁగినచంద్రబింబ మను బాగగుచందనరాశి పైపయిన్
నెఱయఁగ వాసనార్థమయి నించినకస్తురిఁ బోలి యొప్పె శ్రీ
కరముగ నీకళంక మనఁగా ననువై విలసిల్లు నెంతయున్. 54

చ. అరయఁగఁ జంద్ర నీయుదరమందలినల్పు వటంబటంచుఁ జా
మరమృగమంచుఁ బల్కుదురు మానుగఁ గొందఱు నేవచించెదం
గరిగమనాధరస్థలులఁ గమ్మఁదనంబు ఘటింప ధాత ని, న్నొ
రసిసుధారసంబుఁగొనెనో యదిజాలమునాఁటనుండియున్. 55

చ. జలనిధిపంకమంచు మహిచాయయుఁ జిహ్నను లేడిపిల్లకం
దళితసురేంద్రనీలమణిధామ మటంచు వచింతు రంద ఱీ
కలువలఱేనియందుఁ గలకందును నే ననుకొందు రాత్రియం
దలవడ మ్రింగినట్టితమమంతరసంస్థ మటంచు నెంతయున్. 56

ఉ. చందురుఁ డన్మృగాధిపతి శౌర్యవిజృంభణవృత్తిఁబూని పౌ
రందరదిగ్ధరేంద్రకుహరంబుననుండి రుచుల్ సెలంగఁగా
మందల కేఁగుదెంచుచుఁ దమఃకరికుంభము స్వాంశురేఖికా
బృందనఖంబులం జిదుమవీడినముత్యములయ్యెఁ దారకల్.

సీ. ఈకళానిధివల్లనే కదా దిక్కుది
క్కులవాదలెల్లనుఁ దెలివిఁ గనుట
యీవసుఖనివల్లనే కదా విబుధులు
కోరికల్ దీఱంగఁ గుడుపుఁ గనుట
యీమహోవిధువల్లనే కదా సభ్యు లె
న్నఁగ నిశాచరులెల్ల దిగులు గనుట
యీసత్ప్రభునివల్లనే కదా మోదించి
కువలయం బెచ్చుగాఁ గూర్మి గనుట
తే. యవుర! యీరాజుమహిమ యేమనఁగ వచ్చుఁ
దమము వారించి యరులసంతతి నడంచి
యన్యరతి డించి హరిపద మాశ్రయించి
యుదయగిరిదుర్గముననుండి యొప్పుచుండె. 58

ఉ. ఈయుదయాద్రి రాజతగిరీశ్వర మీసితభానుఁ డెన్న దా
క్షాయణి నేలుశంకరుఁడు కప్పుగళచ్ఛవి దాఁపుచుక్కవై
నాయకమూర్తియాప్రమథనాథులుదక్కినచుక్కలుౕమహా
శ్రేయమొసంగు స్వప్రరుచిఁ జెందిభజించువియోగిపాళికిన్.

సీ. ద్విజరా జటంచు భావించుటయేకాని
రూఢిగా దోషాకరుండు వీఁడు
సన్మార్గగతుఁ డంచు జనులు పల్కుటెకాని
దండి మీఱిననిశాటుండు వీఁడు
నమృతకరుం డంచు నాఖ్యమాత్రమెకాని
చర్చింపఁగా విషజనుఁడు వీఁడు
కువలయప్రియుఁ డంచుఁ గోరి సెప్పుటెకాని
పాడి దప్పినచక్రవైరి వీఁడు

తే. తమము వారించురా జనుక్రమమె కాని
యేపు మీఱంగ నారుల నేచు వీఁడు
ననుచుఁ గులటలు దూషింతు రనుచు జనుల
త్రోవ రా వెఱచితొ నీవు తోయజారి. 60

క. సురలతెరవు వో సాగితి
వరయఁగ సత్పతివదే నిశాటుఁడవా నీ
కిర వొంపఁగ విధునామము
హరి హరి తలఁపంగఁ జెల్లునా కమలారీ. 61

క. కమలంబున జననం బయి
కమలాసనుఁ డనఁగఁ బరఁగి ఖరకరమతిచే
దమియింతురే వియోగుల
క్రమమున నావిడిచి మలినగర్భుం డందున్. 62

చ. హరి కబళించుటల్ హరునకంబకమౌటఁదమిస్రయందుఁ దే
జరిలుటనీటఁబుట్టుటను ఛాయలుగాంచుటమేను బెంచుటల్
ధరణిధరంబు లెక్కుటను దగ్గుట మిన్నులుముట్టివచ్చుటల్
గరకరిఁ బాంథగోటులను గాల్చుట నగ్నివి సిద్ధమే శశీ: 63

సీ. ఓరి మాయుసురేల పోసికొనెదవురా
తోరంపునీమేను దొండివోను
జెలఁగి రాపేల చేసెదవురా ఖేచర
పాళి నీకండలు పంచుక తిన
నీలీల మము గాసి యేల వెట్టెదవురా
పర్వంబులను నిన్నుఁ బాము గఱవఁ
గ్రోధించి మమ్మింత వేధించ నేలరా
కాలారి విసరి ని న్నేలఁ గొట్ట

తే. ననుచుఁ బాంథులు నిందింతు రందువలన
లలిఁ బ్రవేశించెనో యీకళంక మొకటి
గాకయుండిన శుచిమూర్తిఁ గాంచు నీకు
మలినతావృత్తి గలుగునే జలజవైరి. 64

సీ. పొంచియొంతయుఁ దోడఁబుట్టినదానిల్లు
కంపవెట్టిన మహాఖలుఁడు వీఁడు
చలపట్టి వెస నిశాచరవృత్తిని సదాళి
తేజంబు లడఁచు నిందితుఁడు వీఁడు
కలఁగి ఘోషింపఁగాఁ గన్నతండ్రినిఁ బట్టి
భంగపెట్టిన ఘోరపాపి వీఁడు
మెఱసి యాపయి నున్నమిత్త్రునివిభవంబుఁ
జూడఁ జాలని నికృష్టుండు వీఁ డ

తే. టంచు భువిలోన విరహిణు లాడుకొనఁగ
సిగ్గు దోఁపక మిన్నంది చెలువుమీఱఁ
దిరుగుచున్నావు మీఁ దింత తెలియలేక
తాళు వెన్నెలచీఁకట్లు ధవళకిరణ. 65

సీ. మేర దప్పనివాఁడు మేదిని నీతండ్రి
నిత్యజీవనవృత్తి నీదుతల్లి
యిష్టసంపద లెల్ల నిచ్చు నీతోఁబుట్టు
నెమ్మి శ్రీగలవాఁడు నీదుబావ
వరసుమనోధర్మపరుఁడు నీయల్లుండు
నిర్మలచిత్త నీధర్మపత్ని
చక్రపాలనకళాశాలి నీమిత్త్రుండు
విబుధులపాలు నీవితరణంబు

తే. తమమువారించు నీదుసందర్శనంబు
నిఖిలజనులకు మోదంబు నీదుమూర్తి
యిట్టిసంపద గలుగు నీయట్టిరాజు
కోరి చూచినఁ గలఁడె యోకువలయేశ. 66

వ. అని యిట్లు బిల్హణుండు జంద్రునిం బేర్కొని బహుప్రకారంబుల వర్ణించుచున్నయెడ. 67

తే. భోజనము సేసి కొప్పునఁ బూలు దుఱిమి
చందన మలంది తాంబూల మంది వేడ్కఁ
బొలుపుగా వచ్చి యామినీపూర్ణతిలక
యవనికాభ్యంతరమున శయ్యను వసించి. 68

ఉ. అక్కడ నాకవిక్షితివర్గాధిపుఁ డిందునిఁ గూర్చి నేర్పునన్
వాకొని తద్విశేషములు వర్ణన సేయఁగ నాలకించుచోఁ
దేఁకువ విస్మయాంబునిధిఁ దేలి మనం బలరంగ శంకచేఁ
గోకిలవాణి యిట్లనియెఁ గూరిమితోఁ దనలోన నేపునన్.

రాజసుత బిల్హణునిచంద్రవర్ణనము విని వితర్కించుట.

క. తమజనకుం డీసత్కవి
నమరఁగ జాత్యంధుఁ డనుచు నాదివచించెం
గ్రమ మొప్పఁ జంద్రవర్ణన
సుమహితముగఁ జేయఁడొడఁగెఁ జూచినకరణిన్. 70

శా. అంధుం డెక్కడ! చంద్రుఁ డెక్కడ! తదీయంబైనయవ్వర్ణనా
బంధం బెక్కడ! నిట్టివింత గలదే! భావింప నెచ్చోటనైఁ
సంధాత్రీంద్రుఁడుమాకునిర్వ్యాకునందంబొప్పననోన్యవ్యహ్రా
త్సంధానం బగునంచుఁ జేసె నిటులం జర్చింప వేఱున్నదే?

వ. అని మఱియును. 72

క. వ్రతభంగ మయినఁ గానీ
మతిమంతు సుదాత్తవేషు మానితవిద్యా
న్వితునిం గాంచెదఁ గన్నుల
కతుల మహోత్సవముగాఁగ యని చెలి ప్రీతిన్. 73

యామినీపూర్ణతిలక కవినిఁ జూచి మూర్ఛిల్లుట.

సీ. వినుతవిద్యాజితద్విజరాజు ద్విజరాజు
రుచిరాజి నగుమోమురుచులవాని
రమణీయవాణి భారతికాంతు రతికాంతు
నతికాంతిఁ దెగడుసోయగమువాని
నతులితశుచివిభాహరిమిత్త్రు హరిమిత్త్రు
వరమైత్త్రి గల్గువైభవమువానిఁ
గలితతేజోల్లసత్కమలాప్తుఁ గమలాప్తు
గమలాప్తి మెఱయుచందములవాని
తే. సకియ మది నెంచి తమి మించి సంభ్రమించి
కరము లలరించి తెఱ వంచి కందళించి
పొంచి తిలకించి పులకించి పొలుపుఁ గాంచి
కాంచె రోహిణిఁ జంద్రునిఁ గాంచినట్లు. 74

క. కాంచినయంతనె సతి పుల
కాంచిత దంతురితదేహ యై నిశితోద్య
త్పంచశరశరవిపాటన
సంచలితస్వాంత యై వెసఁ ధృతి దూలన్. 75

తే. పరవశత నొంది మూర్ఛానుభావ యగుచుఁ
బవనచాలననిపతితవల్లి మాడ్కి

పంకజాయతలోచనఁ బడిరెు మఱియుఁ
బట్టు దప్పినకనకపుఁబ్రతిమఁ బోలి. 76

ఉ. ఆకడ బిల్హణాఖ్యకవి యత్తఱిఁ దామరసారిఁ గాంచి యెం
తో కరముప్పతిల్ల వినుతుల్ పచరింపుచునుండి యంతలోఁ
బ్రాకటబద్ధకాండపటిపై రమణీమణిమోముఁ జూచి య-
స్తోకమహోదయాద్రిపయిఁ దోఁచినచంద్రునిఁ బోల్చి యి
[ట్లనున్.

బిల్హణుండు రాజకుమారిని జూచి వర్ణించుట.

సీ. రాకేందుబింబమో రాజీవమో మించు
టద్దమో లేక నెమ్ముద్దుమొగము ?
చెలు వొందుకల్వలో చేఁపలో మరునినా
రాచంబులో లేక లోచనములో ?
కోకంబులో విరిగుత్తులో బంగారు
కుండలో లేక వక్షోజయుగమొ?
క్రొక్కారుమెఱుఁగో మేల్చుక్కయో సునుఁబైఁడి
తీఁగయో వే ఱొక్క తెఱవయొక్కొ ?.

తే. యపుర! యీకళ యీతావి యీరమణత
యీవిధంబులు నీచెళుక్కు లీకుశలత
యీసువృత్తత యీసొంపు నీమెఱుంగు
నీతళుకునిగ్గు లీచాయ లెందుఁ గలవు. 78

సీ. హారిణవిముక్తశీతాంశుబింబము గాని
పురుడింపఁగా నిది ముఖము గాదు
ఘనసుధాపూర్ణ కాంచనకుంభములు గాని
చర్చింప నివి యురోజములు గావు

పంచశిలీముఖబాణపంక్తులు గాని
గుఱిమీఱు నివియు ముంగురులు గావు
నిరుపమయువజననిగళంబు లగుఁ గాని
యమరంగ నివి వీక్షణములు గావు

తే. డాలు మించినమించుటద్దాలు గాని
గణుతిగాన నివి గండభాగములు గావు
సోయగంబయినబంధూకసుమము గాని
భావమున నెన్నఁగా నిది మోవి గాదు. 79

మ. క్షితి నిర్లక్ష్య శశిరేఖ విల్లుఁ గలువ ల్చెందమ్మి రే కబ్జము
న్లతికల్ గుంభములాకసం బిసుకదిన్నల్ రంభలుంగాహళుల్
శతపత్త్రంబులు భావలీలఁ గొని యీచంద్రాస్య ఫాలాక్షుని
ర్జితదేహార్ధ్య శుకరాజవాహు మొలపించెన్నేఁజిత్రంబుగన్.

మ. ఉరువక్షోజయుగాంతరస్థ మయి నాయుల్లంబు రాదేమి త
ద్భరసంఘృష్టి నశించెనో విరహసంతాపాగ్నిచే గ్రాఁగెనో
స్థిరలావణ్యసుధాంబుజాకరవరాప్తిక్ మున్గెనో కామత
స్కరవీరుండు హరించెనో నవవయఃకాంతారసంచారుఁడై.

వ. అని మఱియు ని ట్లనియె. 82

సీ. ఈభామతనుకాంతి నేపారఁ జూచిన
హేమాభిధానంబు నెంచ నేల
నీచానయూరుప్రభాచాకచక్యంబు
రంభాభిరూప్యంబు రహిఁ నడంచు
నీరామనవ్యనాసారమ్యలీల తి
లోత్తమాఖ్యను దల నెత్తనీయ

దీక్షొమ్మ కన్నుల నిర వొందు బెళ్కులు
హరిణీవిలాసంబు నపహసించు
తే. నిటుల గాత్రైకదేశము లటమటించు
సౌరవారవధూటికాసామ్యకలన
మనుజలోకంబునం దుండు మానవతుల
నంగ నెంత యా దీని మానంగ వశమె. 83

సీ. చెలియ పెన్నెరిగుంపుఁ జేపట్టఁ గలిగెనా
ఘనసంపదలు వేడ్కఁ గాంచినట్లు
కాంతమోమున మోముఁ గదియింపఁ గలిగెనా
యతులితరాజత్వ మందినట్లు
ముద్దియకన్దోయి ముద్దాడఁ గల్గెనా
యింపుమైఁ గువలయం జేలినట్లు
వనితకంఠాశ్లేష మొనరింపఁ గల్గెనా
యరుదారఁ బెన్నిధి యబ్బినట్లు
తే. కలికికెమ్మోవిచవిఁ జూడఁ గలిగెనేని
యురుసుధాహారవైభవం బొందినటుల
నెలఁతతోఁ గూడి క్రీడింపఁ గలిగెనేని
యతనుసామ్రాజ్యమంతయు నమరినట్లు. 84

ఉ. అందపుఁగౌను శ్రీహరి నహర్నిశముం భజియించి తత్పదం
బందెనటంచుఁ జన్గవ తదాకృతిఁ గాంచె గిరీశుఁ గోరి యా
రుందగఁ జూచి వెంటఁబడి రూఢికినెక్కుట యొట్లటంచుఁదాఁ
జెందె నహీనవృత్తినువిశేషత నిర్వ్యరకుం బ్రియంబుగన్. 85

చ. వనజమహావిభూతి హరివైఖరిఁ గాంచుఁ బదస్తనోత్కరుల్
వనజమహావిభూతి హరివైఖరి మించుఁ గళోరువేణికల్

వనజమహావిభూతి హరివైఖరి నెంతుఁ గరాతిమధ్యముల్
వనజమహావిభూతి హరివైఖరినొంచు దృగాస్యయానముల్

సీ. ఈభామవదనాబ్జ మెలమిఁ గాంచినయంత
విధుని సంభావించి వెలసినట్టు
లీచాననెరికురు లెనసి పట్టినయంత
నీలకంధరసేవ నెగడినట్టు
లీయంబుజాక్షికన్దోయి ముద్దిడునంతఁ
గమలజసద్భ్యాతి గలిగినట్టు
లీరామ కెమ్మోవి యింపార నంటిన
నరుణబింబాలోక మమరినట్టు

తే. లవుర తన కింతకంటె భాగ్యంబుగలదె
యతనుమంత్రాధిదేవత యనఁగ వచ్చు
నీచెలినిఁ బొందఁ గోర్కు లీడేరుఁ గాక
వేఱ మదిఁ బూని తపముఁ గావింపనేల. 87

సీ. సారంగముల మీఱు సారంగములఁ గేరుఁ
దొయ్యలికొప్పు కన్దోయిమెప్పుఁ
బున్నాగముల నెంచుఁ బున్నాగముల నొంచు
నలినాస్యగతిసొంపు నాభిపెంపుఁ
జంద్రఖండము నేలుఁ జంద్రఖండముఁ బోలుఁ
సుదతిచెక్కులలాగు నుదుటిబాగుఁ
గాంచనంబు హరించుఁ గాంచనంబు హసించుఁ
దరళలోచననాప తనువిలాస

తే. మవుర యీముద్దుచెలిఁ బొందినట్టివాని
భాగ్య మెన్నంగ వశమె యాపద్మభవుఁడు

దీని సృజియించువేళ వాగ్దేవి నెదుట
నుంచుకొని చేసెఁ గాఁబోలు నొందు గలదె. 88

ఉ. దీనిముఖాంబుజంబు గణుతింపఁ గళానిధియొక్కకోణమం
దూని వసించుఁగాక నయనోద్గతి వాకొనఁ గల్వలొక్కచో
మానుగనిల్చుఁగాక మృదుమంజులవాగ్గతిఁజెప్ప వల్లకీ, స్వా
నమటుండుఁగాక మినుచాయకుమ్రొక్కెదమధ్యమెన్నఁగన్.

సీ. ఊహించి పున్నమ యొక్క ప్రొద్దుండునో
ముద్దియనెమ్మోము ముద్దులాడఁ
దనరార సత్ఫలదానముల్ సేతునో
నెలఁతకెమ్మోవితేనియలు గ్రోల
బంగరుకలశముల్ పరఁగఁ బూజింతునో
పడఁతిచన్గుబ్బలు వట్టి యాడఁ
జెలువొంద భూప్రదక్షిణము గావింతునో
యతివకటిస్థలి నధివసింప
తే. నిటులు గాకున్నఁ గల్గునే యింతితోడి
సంగతు లటంచుఁ దమిమీఱి నంగజాత
జాతతాపాతిశయమున సతిని మతిని
మమతఁ బెనఁగొని వర్ణించు మఱియు మఱియు. 90

సీ. పొలఁతిపాదములతోఁ బొందు సేయఁ దలంచి
తామరల్ పరికించి తమ్ము లయ్యెఁ
గలికిపాలిండ్లతోఁ జెలిమి సల్పఁగఁ గోరి
భావించి చక్రముల్ పక్షు లయ్యె
సుదతికెమ్మోవితో జోడు గూడఁగఁ బూని
చెలఁగి మంకెన బంధుజీవ మయ్యె

హరిణాక్షి నెమ్మోము నాశ్రయింపఁగఁ జూచి
మిహిరాంశుఁ డెలమి సన్నిత్రుఁ డయ్యెఁ
తే. జంద్రముఖియంగములు పంకజాతము లని
యరులని విహీనగుణి యని భరితదోషుఁ
డని కదియ దూరముగఁ జేసె నాత్మనిత్య
మృదులసుస్నిగ్ధతాగంధ విదితకళల. 91
ఉ. పట్టుగ నీవధూటికచపాళిభజింపఁగ నీలమేఘు మే
గుట్టలఁజెందునో ముఖముఁగోరి నుతింపఁగఁ బూర్ణచంద్రుఁడే
తట్టునఁజేరునో మఱియుఁదారొ్కనియారుదలంపఁబాములే
పుట్టలఁ దూఱునో సమతఁ బూనఁగలేక విచిత్రవైఖరిన్.
మ. సతిహృత్పుష్కరసీమఁ జన్గవ గిరీశప్రార్థనల్ సేసి త
ద్గతిఁబ్రాపించినయోర్వమిక్ విషధరాకారంబుఁ దాఁబూనెనా
రతిపంచాననలీలఁదాల్చె నడు మాహా యంచు ధమ్మిల్ల మా
శితికంఠత్వమునొంద నెమ్మొగముగాంచెన్సోమభావంబొగిన్.
సీ. కాఁబోలు నిదియుఁ జొక్కపుసుధాకరరేఖ
కాదుపో నిష్కళంకతఁ జెలంగెఁ
గాఁబోలు నిది యశోకపుఁదూపుదొరమాయ
కాదుపో సశరీరగరిమ దనరెఁ
గాఁబోలు నిదియుఁ జక్కనివేల్పుపూఁబోఁడి
కాదుపో విభ్రమేక్షణము లొదవెఁ
గాఁబోలు నిదియుఁ దొల్కరితీవియమెఱుంగు
గాదుపో నిశ్చలగతిఁ దనర్చె
తే. ననుచు రతిపతి మోహామృతాంబురాశి
మగ్నుఁడై విస్మయాక్రాంతమానసాబ్జుఁ

డై సరోజేక్షణారూప మరసి యరసి
నేర్పు మీఱంగ మఱియు వర్ణింపఁ దొడఁగె. 94

చ. కడువడి రాహువేర్పి నవకంజవిలోచనయాస్యచంద్రు నే
ర్పడర హరింపఁగాఁ దొడరి యస్మదరాతికరాతియంచు నే
ర్పడ మదిలోఁదలంచి మఱిగ్రమ్మఱె వెన్నున నిల్చెనోయనఁ
జడ యలరుఁ ఫణాగ్రరుచిచాడ్పున రేగడిబిల్లపైఁ దగన్.

చ. కళలకు ధామమై జలజగర్వ మడంచి సుధాప్తిఁ దారకా
కలనఁ జెలంగి తెల్విఁ గని కాముకపాళికి గుండెగాల మై
యలరెడుభామినీవదన మైందవబింబ మనంగఁ జెల్లదే
కలయఁగఁ గానిచో నచటఁ గల్వలపేరిటకన్ను లొప్పునే.

చ. కలువలుమీఱుఁదుమ్మెదలుగాంతగనుంగవకోడి యందుఁ గా
వలసినకోర్కి దీనిగెలువం దగువీరుఁడు మారుఁడంచుఁ దూ
పులుగ ధ్వజంబుగాగుణముపొందికగానయివచ్చిదానిభ్రూ
చలనముతోన తద్ధనువుసంగతిఁ నప్పినఁ బోయె నన్నియున్.

క. వనితముఖాంబురుహస్థితిఁ
బనిగొని కాముకుల గెలువ భావజుఁ డెలమిం
దనయుభయపార్శ్వముల నుం
చినచక్రములో యనంగఁ జెవు లలరారున్. 98

శా. భ్రూకోదండముఁ బూని దృష్టివిశిఖంబుల్ తోనె సంధించి బ
ల్రాకాచంద్రునిఁబట్టి రెండుతునియ ల్గావించి తత్సారముం
బోకుండ న్సవరించి పార్శ్వములనింపుల్ నింపఁగానుంచెనా
నాకంజేక్షణ పెక్కుటద్దములు చెన్నారుం దళుక్కంచొగిన్.

చ. వరసుమనోవిలాసములవై ఖరి మాని తిలోత్తమాఖ్య యీ
ధర సుమనోవిలాసములఁదద్దయుఁ గాంచెదనంచు వచ్చి యు

దురగతినుప్పర్యాప్తకుల నధోముఖులై తపమాచరించియీ
కరివరయాననాస యయి గాంచె సమస్తవిశేషవాసనల్.

సీ. క్షణవిలాసమె కాని సరియౌనె చిగురాకు
సుమనోనురాగవిస్ఫూర్తి గనినఁ
బయిచాయయే కాని పగడంబుసాటియే
యమృతాకరద్వీపమందు మనినఁ
దీర్ఘవర్ణేలకాక దీటౌనె బలుకెంపు
వరసువర్ణావాప్తి వఱల కున్న
నెఱుపుమాత్రమె కాని యీడె బంధూకంబు
కమ్మతేనియతోడఁ గలసికొనిన

తే. సతతశోభాన్వితంబైన సార మగుచు
సరసమైరుచి గన్పడి చక్కనగుచుఁ
జక్కెరల మించి ద్రాక్షపం డుక్కడంచి
యమరు నీవనితామణియధరమునకు. 101

క. కుందంబుల నవమౌక్తిక
బృందంబుల దాడిమైకబీజంబులయా
నందంబుల జిగికెంపుల
చందంబుల నపహసించు సతిదంతంబుల్. 102

చ. అతులితమైనశంఖము సమంచితగానము నేర్పు మంచు నీ
యతివగళంబుఁ జెంది తనయందలివైభవమెల్ల నిచ్చి త
ద్గతిని భజించి యంతబలుకర్ణరహిం బొల్పడదయ్యెఁగా జడ
స్థితులకు నబ్బునే స్థలవిశేషములం దప మెంత నేసినన్. 103

తే. మున్ను దము నేఁచుపగఁ బూని మోమురూపుఁ
జెందునిందునిఁ గరము లక్ష్మిష్టకుసుమ

బిసలతలఁ గట్టి యొరిగి తన్నసము మీఱు
జక్కవ లనంగఁ జెలిబిగిచన్ను లమరు. 104

తే. వనితగంభీరసరసలావణ్యవార్ధి
యురుసుధాపూర్ణకుచకుంభయుగముఁ గాంచి
సకలలోకుల మిగుల నిర్జరులఁ జేయు
నేకకలశంబు గాంచుకంధీశుఁ డెగడి. 105

మ. స్మరుఁడన్విప్రుఁడు యౌవనంబనుతనూజాతోద్గతిక్ బాల్యమ
న్సురుడుందీర్పశుభావహోద్వ్యరసమన్పుణ్యాహముం జేయుచో
వరుస న్నిల్పినపూర్ణ హేమకలశ ద్వంద్వంబు నాఁ బొల్చునీ
సరసీజాస్యపయోధరద్వయము భాస్వత్పత్ర రేఖాంక మై.

తే. ముగుద బాల్యపయోనిధి మునిఁగి డాఁగి
యౌవనం బనుహరిహయునలరుకృపను
జెలఁగి వెలువడి వచ్చినశిఖరు లనఁగఁ
గాంతయురమునఁ గుచములు గానఁబడియె. 107

తే. పడఁతిజఘనంపు పెద్దడాబాలు వూని
కాయజుఁడు పొక్కి లనుసురంగమునఁ దూఱి
తెగువఁ గుచదుర్గయుగము సాధించుకొఱకుఁ
దార్చునిశ్రేణి యన వళిత్రయము నెలఁగు. 108

చ. చెలిబలితంపుగబ్బివలిసిబ్బెపునిబ్బరపుబ్బుగుబ్బచ
న్నులనెఱిగొప్పభారమున నున్ననితిన్నెల మించుబ ల్పిఱుం
దుల నసియాడుకౌను పడునో యనుశంక సరోజసంభవుం
డెలమి రచించి గీల్కొలుపునివ్వసలా కన నారు తీరగున్.109

చ. అరయఁగ నాభిపుష్కరమునందు విహారముకొంతసల్పి సుం
దరతరయౌవనం బనువనంబున బాహులతల్ చలింపఁగా

సరసపయోధర స్తబకసంగతిఁ గమ్మనితావి కెక్కి వి
స్తరగతి నేఁగుతుమ్మెదలచాలన నారు చెలంగు బోటికిన్.

చ. జడ యనుతోఁక వెన్కడరసారపుఁగుంకుముచాఁతిరేఖయే
ర్పడఁగమిటారిగుబ్బలనుభారపుఁగుంభము లందమొప్పఁగాఁ
దొడరెడునారుసోరనెడుతుండము సాఁచి మనోజుదంతిరా
జుడుగక నీరు ద్రావు క్రోలనో యన నాభి చెలంగు నింతికిన్.

మ. చెలిసింగారపుఁబువ్వుదోఁటరసముల్ సెల్వొప్పఁగానింపఁబూ
విలుకాఁడన్నలుకాఁపుగుబ్బ లనుమేల్బీరంబు లెద్దుల్ ఘటిం
చిలలిఁ నీలపుటారుమో కెలమి పుష్టిన్బట్టి మోటెత్తుమె
చ్చులచెంగల్వపుబావియో యనఁగ మించున్నాభిగంభీరతన్.

క. చనుఁగవ బరువో లేకం
బెనఁకువ గలశోభనాంగిపిఱుఁదులు బరువో
యని గన విధి పిడికిటఁ బ
ట్టినపట్టో యనఁగఁ గౌను తేవఁ వెలయున్. 113

మ. జననాథాత్మజకాంచనోరుయుగళీ స్తంభాగ్రభాగంబుపైఁ
బెనుపై ముత్తెలు లంతరాళులుగ నాభీద్వారమం దొప్పఁగా
స్తనజాంబూనదకుంభగుంభితతనూసౌధాంతరస్థాయి మా
రునిసింహాసనమో యనంగఁ జెలువారుం గాంచి దేశంబొగిన్.

తే. మరుఁడు శృంగారవీథు లేర్పఱచి తనదు
పేర నొకపేటఁ గట్టి సంప్రీతిఁ దోర
ణాల నుంచినకాలుకంబా లనంగఁ
గలికియూరులు చెలఁగుఁ జైఁ గాంచి మెఱయ. 115

క. మకరములను లోఁబెట్టుక
రకముగ వరశాలులను ధరం బడవై చేఁ

సకిజంఘిక లని యెంతయుఁ
బ్రకటించెం గాహళులు రవంబుల దిశలన్. 116

తే. నెఱయ సారసములు దమ్ము నేలఁ బెట్టి
కాల రాచుచు నున్నాఁడు కలువలచెలి
వెతలఁ బడఁ జాల మిది రాహువేణి యనుచు
లతివపదములఁ బడె నన నడుగు లమరు. 117

తే. నిరవలంబంబు తమముండునిలయ మెల్ల
నందు నిలు వాగరిక లే దటంచు వగచి
వచ్చి తారక లొకకొన్ని వనితపదము
లందెనో యనవ్రేళ్ల నఖాళి యమరు. 118

వ. అని మఱియు ని ట్లనియె. 119

సీ. చెలియపెన్నెఱిగుంపు చీఁకటితలఁ దన్నె
వదనము కళఁ బట్టి చదిపె విధునిఁ
జెలువకన్నుల లేళ్ల చెవి వట్టియాడించెఁ
గరమొప్ప గళము శంఖంబు నూఁదెఁ
బొలఁతిచన్నులు చక్రములరొమ్ము వెసఁ ద్రొక్కె
నారు సర్పముఁ గడు నంటి పొడిచెఁ
జెలికటి సైకతముల వెన్కఁ బడ నొత్తె
నెత్తమ్మి నడుగులు నేలఁ బెట్టె

తే. మిసిమిబంగారుపై నెక్కె మేనిచాయ
యేమనఁగ వచ్చు నికాంతయింపుసొంపు
మించునవయవసౌష్ఠవం బెంచి చూడ
వశమె వేనోళ్లు గలఫణివరుల కైన. 120

కురులు కుటిలత గావించెఁ గుచములందుఁ
గఠినత విధించె సారసగర్భుఁ డెలమిఁ
జెలఁగి యీకాంతమున సట్లు చేయఁడేని
యతనిఁ బుడమినిఁ జతురాస్యుఁ డనఁగ వచ్చు. 121

కామిని మూర్ఛదేఱి కవిం గవయఁ గోరుట.

అని. 122

ఈరీతి బిల్హణుండు మ
హారూఢి నిజానుభావ మభినుతి సేయం
గా రామ తద్వచోమృత
సారంబున మూర్ఛఁదేఱి సంస్కృతి గలదై. 123

యామినీపూర్ణతిలక యత్యంతపులక
దేహ యై లేచి మదిని సందేహ మెడలి
యబ్జుని హసించుకవివదనాబ్జ మమరఁ
గాంచి యూహించె నిజవిలోకాంచితముగ. 124

ఈకమ లేక్షణునెద వసించినఁ గాని
యలనిశాచరుగర్వ మడఁపఁ జాల
నీసర్వమంగళాహితుఁ గూడఁగాఁ గాని
యంగజాతవికార మార్పఁ జాల
నీవిబుధేంద్రుని హితము సేసినఁ గాని
యొనఁగి మరుత్తతి నేలఁ జాల
నీబ్రహ్మతేజుని నెనసి పల్కినఁ గాని
యిల ఖగాళి నధరీకరింపఁ జాల
నితనిభాస్వత్కరాబ్జసంగతుల మెలఁగి
యేర్పడక గాని మదితమిఁ దీర్పఁ జాల

నితనియధరామృతంబు నాయిచ్చ దీరఁ
గ్రోలఁగాఁ గాని తాపంబుఁ గూల్పఁ జాల.

వ. అని మఱియుఁ దనలో ని ట్లనియె.

తే. చదువుఁ జెప్పంగ గురుఁ డయ్యె సాహసమునఁ
జూడఁ జూడంగ మరుఁ డయ్యె సోయగమునఁ
దలఁపఁ దలఁపంగ రా జయ్యెఁ గలితకళల
నిందు కేమి వచింతునే యిందువదన.

ఉ. ఏ లఘుచిత్తనై కదిసి యీనవమోహనరూపుసన్నిధిన్
బాళిని జేరితే నితనిభావ మదెట్టిదొ కాన రాదుగా
లీలఁ బరిగ్రహించునొకొ లేక గ్రహింపక పోవునొక్కొ నే
దాళఁగఁజాల నింతి తనుదానతొడంగినఁ జుల్కనౌఁ గదా. 129

వ. అని మఱియును.

ఉ. ఏగతిఁ బోవుదాన మఱి యీతని నేగతిఁ బల్కుదాన నా
లాగు మదిం దలంపక కళానిధి కాదని పల్కినా పయిం
గాఁ గలకార్యమెట్టిదొకొ కానియెడం దనగౌరవాప్తియెం
తాగడమౌనొ యిందులకు నన్యవిచారము లేమిసేయుదున్.

వ. అని యివ్విధంబున వితర్కించి. 131

ఉ. రాజకుమారికామణి విరాళిని దాళఁగ లేక దూలి సం
యోజితకాండవస్త్ర ముపయోగము లేమికిమానియప్పుడున్
రాజితశయ్యపైఁ బడి సరాగము గా విలపించె నాత్మభూ
రాజశరాళికిన్ నిలుపరానితమిన్ భ్రమ ముప్పతిల్లఁగన్. 132

తే. హా కళాకాంత చతురాస్య హా కఠోర
మారనిశితశరాళి వేమాఱు నాటి

కలఁచె సంతాప మొదవ న న్గరుణఁ జూచి
ప్రేమఁ గొనవయ్య బాధఁ దప్పింపుమయ్య. 133

వ. అని నర్మగర్భంబుగాఁ బలికిన నప్పలుకులుకఠోరమారవీరదోరటచ్చాపగుణటంకారనినదంబులుగా విని భావంబు గ్రహించి సంచలితహృదయుండయి కవిపుంగవుం డి ట్లనియె. 134

కామినీనర్మగర్భవాక్యములు విని కవి పలుకుట.

ఉ. తామరసాక్షి నీనిశితదారుణవీక్షణతీక్ష్ణబాణముల్
వేమఱు నాటి నాహృదయవీథి వ్రణంబొనరించెఁజూడుమా
నీమెయినౌషధద్వితయమియ్యవె త్రావెదఁబూఁతపూసెదఁ
నీమధురాధరామృతము నీకుచకుంకుమపంక మేర్పడన్.135

వ. అని మఱియు ని ట్లనియె. 136

సీ. కరుణతో ననుఁ జూచి కాయజశరహతిఁ
దప్పించు మిప్పుడు తరళనయన
చిఱునవ్వు వెలయించి చెలు వయినవెన్నె
మాయింపు మిప్పుడు మచ్చకంటి
పలుకులు వగ గుల్కఁ బల్కి పైకథ్వనుల్
మాన్పవే యిప్పుడు మధురవాణి
మోవిపానక మిచ్చి మోహదంభకతృష్ణఁ
దీర్పు మిప్పుడు మోవితీపులాఁడి

తే. కరము లలరించి బిగియారఁ గౌఁగిలించి
యొడలిచలిఁ బాపవే భాస్వదురసిజాత
యతనుసామ్రాజ్య మేలించి యాదరించి
వలపు లీడేర్పవే హేమలలితగాత్రి. 137

రాజకుమారి కవిశయ్యపైఁజేరి క్రీడించుట.

మ. అనినం దామరసాక్షి కాండపటమత్యంతంబుఁబోఁద్రోచి గ్ర
క్కునఁ దచ్ఛయ్యకుఁ జేరి ప్రౌఢగతిసంకోచింపకల్ లెమ్మహా
యనిచేఁ దమ్ములు చాఁపి చన్గవయొదల్ హత్తించెగాఢంబుగా
ఘనమోహమ్మునఁ గౌఁగిలించెఁ గవియుం గౌతూహలం బొ
[ప్పఁగన్. 138

మ. కరముం జేర్పకమున్నె పోఁకముడి వీఁకన్వీడెఁ జన్దోయిఁ జె
న్నారయం బట్టకమున్నె జిల్గుఱవి కెంతో ప్రీతి వేపట్టున
న్వీరిసె న్ముద్దుమొగంబుఁజూచుటకు మున్నే స్వేచ్ఛనాలోకనం
బరయన్విస్మృతమయ్యెనాసతికి బ్రీడావ్యాప్తిగోల్పోవఁగాన్.

చ. వలయవిశేషనాదముల వైభవసంగతభాస్వదంగకం
బులపులకాంకురప్రకరపూరములం బ్రవిబోధితాత్మభూ
సలలితతత్త్వమార్గముల జన్నులురస్థలి మున్గునట్లుగాఁ
జెలువ సుఖింపఁజేసెఁ గవిశేఖరుఁ బైకొని కౌఁగిలింపుచున్.

వ. ఆసమయంబున బిల్హణుం డి ట్లనియె. 141

శా. భూరిగ్రాహగభీరభీషణమహాంభోరాసులల్ దాఁటి యా
స్ఫారంబింతయు లేనియాకసమునన్ సంచారముల్ జేయుచుం
గ్రూరోద్యన్నగపర్వతాగ్రముల నారోహించుచున్నీ యశం
బో రాజాత్మజ యొంటిమైభుజగలోకోద్వృత్తి రాజిల్లునే. 142

వ. అని మఱియు ని ట్లనియె. 143

తే. రమణి మీతండ్రి మదనాభిరామనృపతి
చేసినట్టివినోదంబు చిత్ర మయ్యె

చి త్తమున వేఱు తలఁపక చెలఁగు మతుల
రతుల భయ మింత వల దిట రాజు వలన. 144

వ. అని నిజాంకంబునఁ బంకజగంధి నునిచికొని శంక లేక నిరంకు
శమీనాంకమ త్తమాతంగంబు హృదయపంకజంబు ఛేదింపఁ
దదృదనశశాంకమండలంబు నాలోకించి యి ట్లనియె. 145

తే. నెమ్మితపము గావించితి నిన్నుఁ గూర్చి
జపము సల్పితి నీపేరు చాలఁ దలఁచి
ధ్యానమొనరించి నీరూప మాత్మ నునిచి
మంత్ర దేవతగా నిన్ను మంజువాణి. 146

వ. అది యెట్లంటేని. 147

సీ. సరవి నెన్నఁడును భోజనము సేయఁగ లేదు
నీమీఁది ప్రీతిచే నీరజాక్షి
యెలమిగా నెన్నఁ డింతులను గూడఁగ లేదు
నీమీఁది ప్రీతిచే నీరజాక్షి
యరయ నెన్నఁడుఁ జందనాదిచర్చయు లేదు
నీమీఁది ప్రీతిచే నీరజాక్షి
చెలఁగి యెన్నఁడు మాల్యములు ధరింపఁగ లేదు
నీమీఁది ప్రీతిచే నీరజాక్షి

తే. గాన భవదీయవిరహయోగమున నాకుఁ
గలహరిత్తులు మసకట్లు గా దనర్చుఁ
గాంచి నమ్ముఁడ నైనసత్కవిని నన్ను
రాగ మిట నూని ప్రోవవే రాజపుత్రి. 148

ఉ. ముందట నున్నిషద్విపసమూహసమంచితకుంభ కాంతరా
మందసర క్తమేదమున మ త్తిలి చూచుమృగేంద్ర మున్నస

స్పందనపల్లవోల్లసితపల్లకి మానునె సామజంబు నా
చంద మెఱింగి పొందు మిట జాగొనరించెద వేల బాలికా.

వ. అనిన దరహాసితవదన యయి కుందరదన యిట్లనియె. 150

క. కవిరాజశిరోభూషణ
దివిషద్రాజాస్యులైనదీప్యద్భవదీ
యవరాకృతిఁ గని యేఁకా
రి వలతు రే ననఁగ నెంత శ్రీతనయనిభా. 151

సీ. శృంగారమూర్తివై చెలువొందునినుఁ జూడ
వలెఁ గాక కన్నులు గలఫలంబు
చక్కనైనట్టినీచెక్కులు ముద్దాడ
వలెఁ గాక కెమ్మోవి గలఫలంబు
మదికింపు సేయు నీయెద ఱొమ్ము వెసఁ గ్రుమ్మ
వలెఁ గాక చన్నులు గలఫలంబు
నేర్పు మీఱినయట్టినీతోడ మాటాడ
వలెఁ గాక నాలుక గలఫలంబు

తే. సేవ సేయంగ వలెఁ గాక చెలువరాయ
యలరులను గేరుచేదోయి గలఫలంబు
కలసి రతులను మెలఁగి పెన్గవలెఁ గాక
కవిశిఖామణి చెలి మేను గలఫలంబు. 152

శా. నీలావణ్యము నీకళాతిశయముల్ నీసౌకుమార్యస్థితుల్
నీలాలిత్యము నీవిలాసగతులున్ నీమంజువాగ్వైఖరుల్
నీలీలాతనుభాతి నీసరసముల్ నీయందముం జూడఁగా
నేలీలావతి యయినఁబొందఁ గవిధాత్రీంద్రా యపేక్షింపదే.

వ. అని యిట్లుబలుక సంతోషితస్వాంతుం డై కవిభూకాంతుం
డుఁ గాంతాలలామకుచకాంతత్వం బపేక్షించి యిట్లనియె.

సీ. పరభూమిభృత్తులభరము ద్రుంచినవేల్పు
మాంద్యంబు లడఁగించుమహితకీర్తి
మైత్రిచే వెలసి ధర్మము గాంచుగుణశాలి
కర్బురచ్ఛాయలు గలుగుమేటి
ఘనపుష్పమాలిక లెనసిననెఱజాణ
వాసనల్ ప్రాపించుభవ్యరూపి
వరయుక్తి నఖిలవైభవము లందినరాజు
చంద్రరేఖల నేలుసరసమూర్తి

తే. యగుచు నఖిలదిశావళి నాక్రమించి
ప్రేమజనులను బాలించుపేరుఁ గాంచి
దొరలకు దొరై చెలంగును దోయజాక్షి
యెలమి నీగబ్బిగుబ్బపాలిండ్లజోడు. 155

వ. అని మఱియు నిట్లనియె. 156

సీ. మీనాకృతులఁ గాంచు మెఱయునీకన్నులు
గచ్ఛపరేఖ మీఁగాళ్లఁ జెలఁగు
భూధరభావంబుఁ బొందు నీజఘనంబు
హరిలీలఁ దాల్చు నూఁగారుతీరు
వామనాకృతిఁ బూను వల నొప్ప నీకౌను
భూమిభృద్వైరు లై మొనయుఁ జన్ను
లమరు రామాభిఖ్య రై నీముఖాబ్జంబు
నీలాంశుకస్ఫూర్తి నెగడుఁ గురులు

తే. రతులఁ దేలింపను బ్రబుద్ధురాల వవుదు
వరయఁ గలికివి యన్నిట నరసిచూడఁ
దనర నీయందున దశావతారమహిమ
రుచిరలావణ్యసీమ తారుణ్యధామ.

సీ. ఘనులఁ బోషించు నీకచపాళి రాజస
    న్మానంబుఁ గాంచు నీనగుమొగంబు
కువలయం బలరించుఁ గూర్మి నీకనుదోయి
    శ్రీలఁ బెం పొందు నీచెలఁగుశ్రుతులు
యిష్టఫలావాప్తి నెసఁగు నీకెమ్మోవి
    కలల మెప్పించు నీకలికిచన్ను
లహితాప్తి నడఁచు నీయలరారునూఁగారు
    సరసులమెచ్చు నీసరసనాభి

తే. లసదనంతవిభూతి నీయసదుశౌను
చక్రములను భరించు నీజఘనసీమ
యతులభద్రకరములు నీయరిదితొడలు
పడఁతి పద్మంబు సేయు నీపదయుగంబు. 15

వ. అని వినుతింపుచున్న కవివరునిం గదిసి మాటిమాటికి సూ
గొన పాటివచ్చుజక్కవల నుక్కడంచి నిక్కి క్రిక్కిఱిసి
మిక్కుటంపుసొంపు గలసిబ్బెంపునిబ్బరవుగబ్బిచనుగుబ్బ
నురంబుతిరంబుగానొత్తి తత్తరిలఁగేలమ్ములనిమ్ముగాఁగ్ర
శౌనవెనుకకుఁజనకమొనసివనితామణినెనసిమనసిజసంగరం
తిరంబునకుఁగరంబుదుఱంగలించిదొఱంగి మెలంగుచు ని
తరసమాకర్షణంబులాచరించుచునన్యోన్యమధురాధరసు

ధారానుపానక్రియాంతరదశ నక్షతవిజృంభణంబులసీత్కా
రంబులు నెఱపుచుఁ బరస్పరవిశేషవిషమశరసమరసముత్సా
హంబుల నిట్టూర్పులు నిగిడించుచు, స్మరవిశిఖశిఖరసఖంబు
లగునఖరముఖంబులనీటులు మెఱయఁ గాటులుపచరించుచు
ముఖముఖావలోకననిరోధకచికురనికరంబులు కరంబులను
గరంబుచిక్కదక్కఁ జక్కసవరించుచు స్థలాస్థలవిశేషంబు
లవలంబించి బింబిరిగొనక హితంబు మెఱయఁ జుంబించుచు,
ఘూత్కృత ఫూత్కృత భూత్కృత హుంకృత సీత్కృత
గృహాణ గృహాణ ముంచ ముంచేత్యాది నినదంబుల కనుగు
ణంబు లగుకాంచీసమంచిత ఘంటికామంజుమంజీర వలయస
లయ నినదంబులు వినుచు, నాగ సింహ కుక్కుట హంసాది
బంధవిశేషంబులం బరిభ్రమించుచు నలయుచు, వలపులు
లయఁ గలయుచు, నిలుకడల నిలుచుచుఁ, దొలంగినఁదొ
లఁగక మలసి పైకొనిచేకొలఁదులఁ బట్టుదప్పకనిట్టట్టుతెట్ట
లక దిట్టలై గుట్టుమట్టులేక వీఁకఁదాఁకుచు నిట్టుషష్టివా
సనద్వారదంబు విధంబున నందంబు గాఁ గందర్పునిదర్పం
బడంచి మించి సౌఖ్యవారాశిఁ దేలు చున్నంత. 159

పులకలజగ్గు నెమ్మినెఱపుల్ జిగినెమ్మెయినిగ్గు జెయ్యులల్
మలగొనుసిగ్గు వింతయరవాలుపుఁజూపులకగ్గు నాదలల్
వెలకొనుతగ్గు మారుదువునేర్పులకొర ఘటిల్ల నొప్పున
చ్చెలి నలరించెఁ దా రతులఁ జేందుచు మాటికి మోహ
[మందుచున్. 160

సీ. అసకృదాలింగనాభ్యసనఖర్వితకుచం
బర్ధనిమీలనోద్యద్వియోగ
మాశానుకూలక్రియారోధిమందాక్ష
మావిశ్రమాంబుకణావృతాస్య
మతిగాఢపరిపీడితాధరాధరబింబ
మనుదితమణితక్రమానుకలన
మస్ఫుటీకృతతథేత్యాలాపకౌశలం
బతిసాంధ్రజనితరోమాంచవార

తే. మక్రమారబ్ధముగ్ధచేష్టాభిరామ
మతిశయానందపరవశాంగాంగ మవిది
తాన్యచింతన మాచకోరాక్షి కపుడు
ప్రథమసురతంబు కవిలోకపతి యొనర్చె.

ఉ. వెచ్చనిపచ్చిగోరు లరవిప్పకనుంగవతీరు లారజం
బెచ్చినతక్కులాత్మ కపుడింపుఘటింపు నుచుక్కలూర్పు
విచ్చినమోవికెంపు లెదనిండిన నెయ్యపుసొంపులుం ద
రచ్చకునెక్కె జోరహిత రాజముఖీసురతప్రసంగముల్.

తే. పరఁగ నీరీతి రతిమనోభవులపగిది
యామినీపూర్ణతిలక బిల్హణుఁడు నతుల
రతులఁ గ్రీడలు సలుపుచు రమణ మీఱ
ననుదినంబును నట్లుండి రంత వేడ్క.

క. తారాయనతటినీశర
తారాయన శిఖిశిఖాంక ధాతృజహారిరా
ట్తారాచలనాయక గి
స్తారాచల రాజరాజ సఖసత్కీర్తీ.

భుజంగప్రయాతము. కథావిప్రధానా ప్రకాశాభిధానా
బుధారాధితార్థా ప్రభూతాఖిలార్థా
విధుస్ఫారకీర్తీ సువిద్యానువర్తీ
సుధామాధురీవాగ్విశుద్ధానుభావా. 165

గద్యము. ఇది శ్రీసీతారామచరణసేవాప్రభావసంపాదితకవితా
విచిత్ర కాశ్యపసగోత్ర పవిత్ర శ్రీమత్పండిపెద్దికృష్ణస్వామి
ప్రణీతం బయినబిల్హణోపాఖ్యానం బనుమహాప్రబంధంబు
నందు ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు.

బి ల్హ ణీ య ము.

తృతీయాశ్వాసము.

మహితరూపజితశత
కామా కామాంధకార గర్వోద్ధతసు
త్రామారిమదనిషూదన
క్షేమాకరదివ్యనామ సీతారామా. 1

తే. అవధరింపుము తదనంతరావధాన
మహిమ బిల్హణకవితోడ మంజువాణి
యామినీపూర్ణతిలక విహారగరిమఁ
దనరు చున్నంతఁ జెలులు తత్కార్య మెఱిఁగి. 2

చెలులు కవిని రాజకుమారి కలయుటయెఱింగి రాజున కెఱిఁగించుట.

వ. ఇట్లు తమలోన. 3

క. ఓకమలనేత్రి వింటే
యీకవిసన్నిధిని సరసిజేక్షణ యెంతో
చేకొని విద్య గ్రహింపుచుఁ
గాక మఱియు నిపుడు కానికార్య మొనర్చెన్. 4

తే. ఇందు కే మందు మమ్ము యోయిందువదన
విభున కెఱిఁగింపవలెఁ గవివిభునినడత
మనకు దాఁచంగ నేటి కేమనఁగ వలసి
మీఁద నెటు వోయి యెటు వచ్చునో తలంప. 5

వ. అని తర్జనీకలితనాసాగ్రలై నుచుక్కు మనుచు రాజసాన్నిధ్యంబున కేతెంచి మ్రొక్కి యున్నంతఁ బ్రసన్నవదనుండయిన యన్నరపాలుం గనుంగొని గద్గదకంఠ లై విన్నపం బాకర్ణింపుఁ డని వారిలో నొక్కబోటి యి ట్లనియె. 6

తే. రాజరాజేంద్ర మదనాభిరామనృపతి
దేవరకుమారి యాకవిధీరువలన
విద్య యభ్యాస మొనరించువేళ బద్ధ
కాండపట మంకుశము గాఁగఁ గపట మొదవె. 7

వ. ఎఱుఁగఁగరాదు దైవకృతమెట్టిదయో మనమంజువాణితా గుఱిగొని యద్ధరామరునిఁగూడినయట్టులుమాకుఁదోఁపఁగా గుఱు తెఱిఁగి యీవిధంబు మది గోప్యముఁ జేసినహానివచ్చు నంచఱిముఱిఁ జెప్పవచ్చితి జనాధిప యేమిఁకబుద్ధి మీఁదటన్.

వ. అనిన విని యత్యంతకంపితస్వాంతుం డై భూకాంతుండు నిట్టూర్పు లెసంగఁ దనలో ని ట్లనియె. 9

క. ఏ నొనరించుట యెట్టిది
యైనవిధం బేమి యాఱ డాయెను భువిలోఁ
దా నొకటి తలఁప దైవము
మానుగఁ దలఁచు నొకటి యనుమాట నిజం బై. 10

వ. అని వితర్కించి వారలంబనిచి పుత్త్రికామణిసమీపంబునకు వచ్చి నిలిచి యిట్లనియె. 11

౼౼ రాజు తనకూఁతుసమీపంబునకు వచ్చి నీతులు పలుకుట. ౼౼

శా. పట్టీ రాజకుమారశేఖరులఁ బిల్వం బంచి భూపాలకుల్
చుట్టా లందఱు మెచ్చఁగా నగరముక్ శోభిల్లగాఁ జేసి మే
లుట్టం దిట్టముగా స్వయంవరమునక్ భూషించి నిక్ బ్రేమనే
నెట్టో సేయఁ దలంచితిం బొదవఁగా నిచ్ఛానుకూలంబుగన్. 12

ఉ. కోరినరాకుమారకునకుం బ్రియమందఁగ నిన్ను నిచ్చి యెం
తో రహిమీఱ సౌఖ్యముననుండెదనం చుఁ దలంచియున్న నా
కోరిక లెల్లఁ బోఁదలఁచి కొంకుఁ గళంకము లేనిమత్కులం
బారఁగ దుర్యశంబు మహి నందఁగఁ జేసితివమ్మ బాలికా. 13

వ. అని పలుకుచున్న జనకునిఁ జూచి పుత్త్రికామణి యిట్లనియె.

౼౼ రాజపుత్త్రి రాజుతోఁ దాను దోషరహితురాలని చెప్పుట. ౼౼

శా. అయ్యా యెన్నఁడు లేనివార్తలివి యేమత్యంతముంబల్కెదీ
వయ్యో నీవొనరించు కృత్త్రిమమె నీయాత్మ వ్యథం జేయునా
త్మీయాస్యాబ్జముఁ జూచితే మదికి సందేహంబుగాఁ దోఁచెనో
నీయాజ్ఞం దెలి యంకుశంబుగదె నిర్నిద్రానుకంపానిధీ. 15

క. ఏమయ్యా యేమి వింటివి ?
యేమహిపా యెటులు దోఁచుచున్నది నీకుక్
మామకచిత్తము దెలియదె
నామది సంశయము లేదు నవ్యవిచారా. 16

క. నీయాజ్ఞ లేనికార్యము
మాయయ్యా సేయ నోప మాయిరువురకుక్
నీయెడ వ్యాత్సంయోగం
బేయుక్తి ఘటించుఁ దెలి హాదింపఁ దరంబె. 17

క. అది గాక నాకు వ్రతము
స్నది యెఱుఁగవె యంధకుని మనంబున నైనం
బదపడి దర్శింపను నీ
మది నన్యవిచార మేల మానవపాలా. 18

వ. అనినఁ గరుణాయత్తచిత్తుండై రాజోత్తముం డిట్లనియె. 19

చ. తొడరఁగఁ బూర్వమేమయినదోయదివోవఁగనిమ్ముపుత్త్రినిన్
గడవఁగ లేను వంశము వికారము సేయక నింకనైన నీ
నడతలు మాని యుండు సుమనఃస్థితి సత్కులసూతికెంతయి
య్యెడనొకరాకుమారునకునిచ్చెదనిన్నుఁగృపామతిం దగన్.

వ. అనినవిని మనంబొప్పక శంకారహితచిత్తయై మత్తగజయా
న యి ట్లనియె. అయ్యా, ఆకవికే నన్నిచ్చి యథావిధి వివా
హంబు నెఱవేర్చి నీకృపం జూపుము. నేనాయగ్రకులునికి
క్షత్త్రకన్యోచితవిధానంబున భార్య నైతి. 21

కాంత తనమనంబు కవియందాసక్తమై యున్నదనుట.

మ. ధరణీపాలవచించెదన్ వినుముచిత్తంబత్తులున్ ఘ్రాణముల్
వరజిహ్వాశ్రుతు లంచితం బయినసంస్పర్శంబు నాధీరునం
దు రతిన్ నిల్చెను బుద్ధిపూర్వకముగాఁ దోడ్తోడ నింకేరికిం
గరమైయిచ్చెదుచేతనారహితమీకాయంబునాయంబుగాన్.

వ. అనిన విని రోషారుణితాయతాక్షుండై నరాధ్యక్షుండుశీఘ్రం
బుగాసభాస్థలంబునకువచ్చికుపితమానససింహాంబుకరణిసింహా
సనాసీనుండై సభాసదులం గలయం గనుంగొని యి ట్లనియె.

రాజు కుపితుండై సభాసదులతో నాలోచించుట.

తే. అమర నంతఃపురద్రోహ మాచరించు
వాని నేశాస్తి సేయంగ వలయు మీరు

ధర్మపద్ధతిఁ బలుకుఁడు తగినశాస్త్రి
సేయుదము వాని సద్గుణశ్రేష్ఠులార. 24

వ. అనిన విని సభాసదులు గలంగి మనంబున ఘనంబుగాఁ దోఁచి యాలోచించి యి ట్లనిరి. 25

క. కార్యాకార్యము తెలియఁగక
మర్యాదలు నడపువాని మహిపతి యెంతే
నార్యానుమతిని హీనువ
ధైర్యా దండింపవలయు దండధరుం డై. 26

వ. అందు నొకకొంద ఱి ట్లనిరి. 27

క. ధరణీశ విచారించిన
ధరణీతలమందు నన్ని తప్పులె చూడం
గరుణించి కావవలయును
బరికింపఁగ నెట్టు లైన భవ్యవిచారా. 28

వ. అనిన మఱికొంద ఱిట్లనిరి. 29

ఆ. లేఁత ముదు రెఱింగి నీతి దండింపఁగా
వలయుఁ గొన్ని మాన వచ్చుఁ గొన్ని
మానఁ దగవుఁ గొన్ని మహిమీఁద ధరణీశ
యెంతకార్యమైన నిదియ హితము. 30

వ. అనినఁ గొందఱు రాజభావం బెఱింగి యి ట్లనిరి. 31

క. ఏకార్యమైన మానవ
లోకోత్తర యమునిరీతి లోకంబున నా
లోకించి దుర్జనావళిఁ
గైకొని దండింప కున్నఁ గలుషము వచ్చున్. 32

వ. కావున శిక్షాకరణంబు కర్తవ్యం బనిన విని రాజు కోటపాల
కులం బిలిపించిన. 33.

సీ. గండ్రగొడ్డండ్లు గొంగళ్లును జికిలిచ
ల్లాడముల్ మైలచల్లాడములును
గుఱుతుచుంగులతలగుడ్డలుఁ గావు బొ
ట్లినుపకడేలుఁ బాళ్లినుపదుడ్లు
నీలికాసెలు మెడనీలికుచ్చులత్రాళ్లు
బిరుదైనవడిసెలల్ బిల్లమెట్లు
కాఱుమేనులు బలుకోఱమీసములును
బిగివంపుచూపులు బెట్లుగ్రుడ్లు
తే. నొడలఁ గోరోచనపుఁబూఁత లుట్టిపడఁగ
వచ్చి తలవరు లెల్లను మెచ్చు దొరయ
నిలిచి చేతులు మొగిడించి నేర్పుతోడ
దండ మిడి యోర లై యున్న ధరణివిభుఁడు. 34

వ. అందు వీరసేనుం డనునొకతలారినిం జూచి యి ట్లనియె. 35

రాజు బిల్హణునికి శిరచ్ఛేదం బాజ్ఞాపించుట.

శా. ఓరీ బిల్హణనామధేయకవి నుద్యోగించి రాఁ దీసి దు
ర్వారస్ఫూర్జితదీర్ఘపాశములచే బంధించి కొంపోయి బల్
దూరం బయినస్మశానవాటిముఖ మాలోకింపకర్ నిర్దయా
ధారస్వాంతుఁడవై తదీయశిరముద్దామాప్తి ఖండింపుమా.

వ. అని ముమ్మాఱుఁ బలికి పొమ్ము పొమ్మని సెల వొసంగిన
వీరసేనుం డి ట్లనియె. 37

క. కోపముచే శిక్షింపను
భూప యనుగ్రహముచేతఁ బ్రోవఁగ దక్షుం

చేపట్ల నృపతి వసుమతి
నీపద్ధతి నరసిచూడ నితరము గలదే. 38

క. దేవర యేమి వచించిన
నావిధమునఁ జేతు నేను నది యెట్టిదొ మీ
భావము యోగ్యా యోగ్యవి
భావముఁగా గానవలయుఁ బరహితబుద్ధిన్. 39

వ. అని పల్కిన భూపాలుండు కోపించి యావలి మొగం బయిన వీరసేనుండు. 40

క. భూపాలుఁడు సెప్పిన వినఁ
డా పాపము పుణ్య మంత యవ్విభునిదె తా
రూపించినట్లు సేయుదు
నీపట్టున దైవయోగ మె ట్లున్నదియో. 41

వ. అని తద్గృహంబుఁ జొచ్చి. 42

తే. పుస్తకము చేతఁ బూని తత్పూర్వకార్య
మెఱఁగి తనలోన సతి భజియించువాని
నొదిఁగి శయ్యాతలంబున నున్నవాని
బిల్హణునిఁ జేరి తలవరి బెగడ ననియె. 43

క. ఓకవిరాజశిఖామణి
నీకొక విన్నపము సేతు నృపవరుఁడు నినుం
జేకట్లు కట్టుకొని చని
యాకడ దండింపు మనుచు నాజ్ఞ నొసంగెన్. 44

తే. దేవ నీపట్ల యిది యేమొ తెలియరాదు
చెప్ప నెంతయు వినఁడాయె శీఘ్రగతిని

లె మ్మనుచు డాసి వాఁడు చేఁదమ్మి పట్టి
తిగిచి యురుపాశములను బంధించె నంత. 45

తే. కవివరుఁడు లేచి దిక్కులు కలయఁ జూచి
మంత్రదేవతఁగా నారమణి నిజాత్మ
నిలిపి తలవరి వెంబడి నిశ్చలమతిఁ
జనియె నచ్చటిజనములు సందడింప. 46

వ. అప్పు డొక్కసఖి త్వరితగతింజని రాజపుత్త్రితో ని ట్లనియె.

రాజపుత్త్రి కవియవస్థను సఖివలన నెఱింగి తండ్రిం జేరి యడిగికొనుట.

శా. అక్కాబిల్హణుఁ గోటపాలకులు ప్రాజ్యస్ఫూర్తిదుర్వారులై
చిక్కంబట్టిమహోగ్రపాశములనాక్షేపించుచున్ బాహువుల్
ప్రక్కల్ తెక్కలు మొక్కలంబుగ వెసన్ బంధించుకన్నుట్టియీ
చక్కిం బోవుచునున్నవా రిదె సఖీ శక్యంబె వీక్షింపఁగన్.

వ. అనుపలుకులు చెవులకు ములుకులు సొనిపినట్టివియైనహాహా
కారంబునొంది యిందుకునెక్కార్యంబనివిచారించిదిగ్గున లేచి.

వ. నడుమసియాడనెమ్మొగమునం జెమటల్ జనియింపఁబాదము
ల్తడఁబడఁ బైఁట జాఱఁ గనుఁదమ్ముల నీరు దొలంక వేణియు
న్వీడివడి దూలియాడ నవనిం బడి లేచుచు నెల్లుతోడ న
ప్పుడఁతుక నేర వచ్చెను సభాస్థలి రాజసమీపభూమికిన్. 50

వ. కుటిలత రాహువేర్చి తనకోఱలఁ బాదుగనొక్క మిక్కిలిన్
జొటచొటగా సుధారసము జొబ్బిలు చున్న శశాంకురీతి న
చ్చటులవినీలకుంతలవిశాలవిలోచన పాళి నీర ము
త్కటముగ దూకఁగావదనకంజమువిన్నఁదనంబుదోఁపఁగన్.

క. నాతండ్రీ యీవిధము నఁ
జేతురె గతజలమునకును సేతు వదేలా

చేతమునఁ దలఁపుమా కవి
చేతోవిభుఁ డన్యు నొకనిఁ జేపట్టెదనో. 52

క. అది గాక బ్రాహ్మణోత్తముఁ
డొదవును దోషంబు నీకు నుర్వీశుఁడ వే
మిది రాజధర్మ మగునే
పదపడి ప్రోచుటయ మేలు ప్రజలు నుతింపన్. 53

ఆ. భర్తృఁ డతనివలనఁ బాప మింతయు లేదు
కామపీడితాత్మఁ గాన నేను
గదిసి దోష మతనిఁ గట్టికొంటిని నన్ను
నాజ్ఞ సేయ వలయు నతని వలదు. 54

క. ఈజగతిఁ గాంధర్వము
రాజకులజకుఁ వరము ; ధరాసురుబుధు నా
యోజఁ నేను వరించుట
రాజా నీకులము నుద్ధరణసేఁత కదా. 55

క. అటు గాక పోయినప్పటి
కిట నుంపక మమ్ము నొక్కయెడ నుంపవె యు
త్కట దృష్టి మాని తండ్రీ
యిటువలెఁ జేయంగఁదగ దహీనవిచారా. 56

క. ఇదియును గూడకపోయిన
నొదవఁగ మఱియొక్కయూర నుంపుము దగ మ
మ్మది గా దంటే మఱియొక
పదమున కీదేశ మెడలఁ బంపుము తండ్రీ. 57

తే. నిగ్రహానుగ్రహములకు నృపుఁడు దక్కఁ
డరయ నిందు నకార్యాకార్యములు లేవె

యెన్ని యుండిన బ్రాహ్మణు నేచరాదు
'బ్రాహ్మణార్థ భర' యనియెడుపలుకు వినవె. 58

వ. అని దీనాలాపంబుల నబ్బాలామణి విలపించుచు మఱియు మఱియుఁ బలికిన వైశ్వానరునియందు ఘృతంబుఁ జిలికినచందంబున మండిపడి ప్రత్యుత్తరం బియ్యక విముఖుం డయినఁ గంబుకంఠి రాజువలన దిరస్కృతయై యాస్థానంబు వెడలి పోవుచు ని ట్లనియె. 59

సీ. తండ్రి నాపయి యింతదయ నింపఁ డాయఁగా
డాయగాఁ బోయి నే దండ మిడినఁ
దల్లి యడ్డపడి తా దప్పింప దాయెఁగా
దాయఁగాఁ దలఁచెనో తనయ యనక
నాళీజనశ్రేణి కాత్మ నిం పాయెఁగా
పాయఁగా రానియీపాటు విన్నఁ
గలవారి కెల్లఁ గన్నులు చల్ల నాయెఁగా
నాయగాధంపుఁజందంబుఁ గన్నఁ

తే. గటకటా యెవ్వరైన నాకష్ట ముడిపి
ప్రోవలే రైరి లే రైరి భూతదయులు
నేమి సేయుదు నే మందు నెందుఁ జొత్తు?
ననుచు వగచుచుఁ గవిమార్గ మనుసరించి. 60

కాంతామణి కవినిఁగూర్చి విలపించుట.

ఉ. హా కవిరాజరాజమణి హా నవమోహన హా మనోహరా
హా కరుణాగుణాభ్యుదయ హా రమణీనవపంచసాయకా
హా కమనీయగాత్రయొక రైన నినుం గృపఁ బ్రోవ రైరయో!
యీకడ నీవు దైవమున కేమివిరోధము సేసితో కదా. 61

సీ. వికటదుస్సహామహావిషము కంఠంబున
        దాక్షాయణీశుండు దాల్ప లేదె?
సతతదుర్వారవిస్ఫూర్తశిఖాబడబాగ్ని
        జలధియంతరమున నిలుపలేదె?
సకలచరాచరజంతుజాలము నెల్ల
        నేర్పడఁ బుడమి వహింపలేదె?
పృథివీతలం బెల్లఁ బృష్ఠభాగమునందు
        మొగిఁ గూర్మనాథుండు మోవలేదె?
తే. యంతకన్నను గవివరునందుఁ గలదె
దోషభర! మెవ్వరైనను దొడరి ప్రోవ
రయ్య భూపతి వినఁ జెప్పరయ్య కరుణ
నింపరయ్య నా వెత నివారింపరయ్య. 62

సీ. మోహించి గౌతమమునిసతిఁ బొందిన
        పురుహూతు నమరులు ప్రోవలేదె
గురువధూగమనంబుఁ గోరి చేసినచంద్రు
        నీశుండు మౌళి వహింపలేదె
కడిమిమైఁ గూఁతును గని పొందఁ గోరిన
        పరమేష్ఠి శౌరి చేపట్టలేదె
స్మరవశుండై సీతచనుదోయి గీఱిన
        కాకిని రఘుపతి గావలేదె
తే. యంతయును ద్రోహ మీతనియందుఁ గలదె
నేను గోరిన విప్రుండు గాని యితర
వంశజుఁడు గాఁడు ధర్మంబువరుసఁ జూడఁ
బుణ్యు లెవరైన నీకవిఁ బ్రోవరయ్య. 63

వ. అని మఱియు ని ట్లనియె. 64

ఉ. ఆకవిరాజు త్రోవ తన కయ్యెడుఁ గాక యటంచు నాసతీ
లోకశిరోవిభూషణము లోలత దిక్కులు చూచి తెంపుమై
రాకలుఁబోకలుంగలుగురాజులనార్యులఁగాంచియెంతయుశ్
శోకముతోవిలజ్జయయి సోలుచువ్రాలుచుఁ బల్కెనిట్టులన్.

సీ. ఎక్కుడుగా మది నెంచి పండితహంస
నాదరింపరె చతురాస్యులార
కారుణ్యమున గతి గల్పించి ద్విజరాజు
భరియింపరే చక్రభరణులార
నిరుపమసత్కళానిధిని మన్నింపరే
తల యొడ్డి రాజవతంసులార
విదితనిరాధారు విబుధేంద్రు నిలుపరే
యిర వొంద భూరిధరేంద్రులార

తే. సుకవితాపంబు దీర్పరే శూరులార
బ్రహ్మకులజునిఁ దేరె గోపాలురార
ధర్మగతిఁ బూని రాజకందర్పులార
నామనోహరుఁ గూర్పరే నాయ మెఱఁగి. 66

సీ. చాతకంబుల దయచాతఁగంబు లొసంగి
ప్రోచునాఘనురీతిఁ బ్రోవరయ్య
కోరికల్ దీరఁ జకోరికల్ మీఱఁగాఁ
బ్రోచునాశశియట్ల బ్రోవరయ్య
రసజాత మెసఁగ సారసజాతములఁ దగఁ
బ్రోచునారవిభాతిఁ బ్రోవరయ్య

సుమనోవిభులనెల్ల సుమనోవిశాలుఁడై
ప్రోచునాహరిమాడ్కిఁ బ్రోవరయ్య
తే. తల్లిప్రజలను గలయంగఁ దల్లిప్రజలు
ప్రోచువిధమున మమ్మును బ్రోవరయ్య
పాపరహితాత్ములై వెతఁ బాపరయ్య
ధన్యులార కృపాళుమూర్ధన్యులార. 67

సీ. ఘనులార దురితలంఘనులార గావరే
యామహేశునిఁ బోలునీమహేశుఁ
బతులార మతిబృహస్పతులార గావరే
యాబుధేంద్రునిఁ బోలునీబుధేంద్రు
ధనులార సుగుణవర్ధనులార గావరే
యాకళాఢ్యునిఁ బోలునీకళాఢ్యుఁ
గృతులార కలితోపకృతులార గావరే
యాద్విజాంకుని బోలునీద్విజాంకు
తే. జ్ఞానభోగదయాసారగరిమఁ గాంచుఁ
గాంచి యీకవి మన్నించి కావరయ్య
పెంపుగనరయ్య నామొఱాలింపరయ్య
యెంచఁగదరయ్య ధర్మ మూర్జించరయ్య. 68

క. తమ్ములకుఁ గీడు సేయు న
ఘమ్ములు గలరాజు లెల్లఁ గాతురె పరులన్
నమ్మఁ దగరు దోషాకరు
లిమ్మహిఁ దలపోయ నింక నేమన నేర్తున్. 69

సీ. సుమనోవిభూతివిస్ఫూర్తి గన్వారికిఁ
జెలఁగి యీబుధుని రక్షించు టెంత

కృతధర్ము లై సత్వగతిఁ గాంచువారికి
    నీధర్మమతి భరియించు టెంత
భువనాధినాథులై పొలుపు పొందువారికి
    నీద్విజాధీశు వహించు టెంత
యజ్ఞారిధరునిసఖ్యము సేయువారికి
    నితనిఁ గృతార్థుఁగా నెన్ను టెంత
తే. కాన నీకవి శుద్ధాత్ము లైనవారు
పుణ్యజను లైనవారును భూరిసత్త్వు
లైనవారును సర్వజ్ఞు లైనవారుఁ
బొలుపడి ప్రోవఁ దగు లోకపాలురార. 70

సీ. మాకంద గానవే మా కందముగ రతి
    చ్ఛాయ లిచ్చితివి సుచ్ఛాయ లొసఁగి
పురుష గానవె మహాపురుషసంగతియుఁ గా
    వించితి వపుడు భావించి చూడఁ
బనస గానవె తల్లపనసరోజము చూడ
    నొనరించితివి మాకు నొనరఁ జూపి
క్రముక కానవె శుభక్రముకకార్పితకుచ
    పాళిఁ జేసితివి నీపాళి నన్ను
తే. నాఁటిప్రేమ మనంబున నాటి యంతఁ
జూపవలె నేఁడు నాకవి జూప అరయ
ఘనతరులు మీరు గాన నే ఘనతనేతు
ఘనతరుఁ డతండు మీకు లంఘనత దగునె. 71

సీ. మానసోల్లాసి యై మన్నించునాకవి
    హంస గానరె రాజహంసలార

సహకారశాలిరై సంగతుల్ గాంచుమ
త్ప్రియునిఁ గానరె వనప్రియములార
యతులసదారసస్థితిఁ జెలంగెడుశుభ
వ్రతునిఁ గానరె మధువ్రతములార
యధికఫలోదయావాప్తి యాబుధతిల
కంబుఁ గానరె శ్రీశుకంబులార
తే. ద్విజవరుఁ డతండు నుత్తమద్విజులు మీరు
గాన మిమ్ముల నడిగెదఁ గాన నేను
బక్షపాతులు మఱియు సత్పథవిహారు
లెచట నున్నాఁడొ నా కెఱింగింపవలయు. 72

వ. అని బిల్హణు నుద్దేశించి ముద్దియ యి ట్లనియె. 73

మ. అరవిందంబులరీతిఁ జెన్నలరునీహస్తంబు లెట్లోర్చె ము
ప్పురిగాఁ బెన్చినకాలపాశములకున్ ముగ్ధాంగనాగానభ
వ్యరసోత్కర్షములయిననీశ్రుతియుగం బత్యుద్ధతోర్వీపకిం
కరవాదార్భటి కెట్లు దాళె మదనాకారా మనోనాయకా. 74

వ. అని యిట్లు పొగిలి పొగిలి. 75

తే. తరుణి నగరంబు గడచిపోఁ దలఁచి యున్న
నున్నతాకారు లచ్చట నున్నవారు
వారణము సేయ నంతఁ దద్ద్వారసీమ
సీమవా రెల్లఁ జూడ వీక్షింపుచుండె. 76

పౌరజనపరస్పరవాక్యములు.

వ. ఆసమయంబున నగరజనంబులు తమలోనఁ దా మి ట్లనిరి. 77

సీ. అవనీశ్వరుఁడు నమ్మి యంతగపురంబులోఁ
జేర్చిన నెంతయుఁ జేసె నితఁడు !

కన్య నీవిధమునఁ గలుషాత్ముఁ డై రతిఁ
గలసె దానికి నింక గతియు నేమొ?
యెంతపనికిఁ జొచ్చె నీభూసురాధముఁ
డేర్పడ నిది బైట నెట్లు పడియె
దాఁగునా యిట్టిది ధరణీశుఁ డెంతయుఁ
జేసె నిర్వ్వరకు వీక్షింపకుండ
తే. విప్రుఁ డెక్కడ మేదినీవిభునిపుత్త్రి
గలయు టెక్కడ యిది చూడఁ గడిఁదివింత
చెలఁగి చేసినవారికిఁ జేసినంత
యనుభవింపక తీఱునా యవనిలోన. 78

క. ఏకాంతంబున నుండిన
లోకములోఁ దలఁప నెట్టిలోకులనైనన్
డీకొలుపు బుద్ధి సతిపైఁ
బ్రాకటముగ వారి ననఁగఁ బనియేమి యిఁకన్. 79

ఉ. చక్కనివారిలో మిగులఁజక్కనివాఁడు కవీంద్రవర్గాళి యా
చక్కెరబొమ్మ యట్టిదె విచారము లేటకిఁ జూచునంతలోఁ
జక్కెరవింటిజోదు రభసమ్మునఁ దూపులు వింటఁగూర్చి బల్
చిక్కులఁ బెట్టుకుండునె వచింపఁగ నొంటిగ నుండువేళలన్.

చ. కటకట యెట్లు భూసురునిగాసియొనర్పఁ దటంచుఁబంచెన
క్కుటిలుఁడు భూమిపాలుఁ డిదికూడదు చెప్పఁగ నేర్కొనినిం
తటికిని దైవయోగమ కదా తలపోయఁగ వానిభాగ్య మి
ప్పటి కిటు లుండె నిట్టిపని ప్రాజ్ఞుని కెచ్చటనైనఁ బాడియే 81

చ. ఇల నిఁక వీనిఁ బట్టి వధియించిన నీసతి మేనఁ బ్రాణముల్
నిలుపదు దానికిన్ జనని నిల్వదు భూవరుఁ డంతట న్మదిం

దలఁపఁగనేమియౌనో యటధారుణియేవిధమౌన యింతకుం
జలమటి భూవిభుండు కవి సన్మతిఁ బ్రోచిన నన్నిచక్కనౌ.

వ. అని యిట్లు వేలువేలుగుంపులుగట్టి పలుకుచున్న నొకకొంద ఱిట్లనిరి. 83

క. చోరుఁ డనునామ మీకవి
కారయఁగను నేఁటికిని యథార్థం బయ్యెన్
జారుఁడు మఱి రెండుం దగ
శూరులు మెచ్చుదురె జారచోరత్వంబుల్. 84

వ. మఱికొంద ఱిట్లు పల్కిరి. 85

క. ఏమిదోసం గేక్షత్రియ
కామిని గాంధర్వమున మగనిఁ గైకొనినన్
-ఈమహిరాజర్షి సుతల్
భూమిసురలఁ బెండ్లియాట పోషిమియకదా. 86

వ. అనుటయు నకాంతాలలామం బక్కవివరునిం జూచి యి ట్లనియె. 87

ఉ. హా కవిరాజచంద్ర మదనాంచితవిగ్రహ నన్ను నిప్పుడ
స్తోకవియోగవారినిధిఁ ద్రోచి చనం దగ వౌనె నీకు న
య్యో కరుణాంబురాశి వని యుల్లమునం దగనమ్మియుంటినీ
వేకత మెట్టులేఁగెదు రహిం గవ గూడిన మేలు సెల్లదే. 88

వ. అని విలపించుచున్న మార్గంబునం బోవుచుండి వినిబిల్హణుం డు దోధూయమానమానసుండై తిరిగి చూచి యి ట్లనియె.

బిల్హణుండు కామినింగూర్చి పలుకుట.

ఉ. హా కమలాయతాక్షి చెలి హా సరసీరుహకుట్మల స్తనీ
హా కమనీయగాత్రి సతి హా నవమోహిని హా వధూమణీ

హా కనకాంగి నేను విడనాడితి నంచుఁ దలంచె దీవు నీ
లోకమునందు జీవునకు లోలత గాక స్వతంత్రమున్న దే. 90
ఓరమణీమణీ వికసితోత్పలపత్రవిశాలనేత్ర న
న్నారక యేల చూచెదవు ద్వారనివాసిని గోల దేవతా
వారవధూటికానయనవాగురికావలయంబునందు దు
ర్వారతఁ జిక్కి తాఁపుగిడివచ్చునె బిల్హణుఁ డెన్నిభంగులన్.
అని పలుకుభూసురవరునిఁ దలవరు లురుగతిఁ బదమనిశ్మశా
నవాటికిఁ దోడుకొని పోయి యొకవటవృక్షంబు క్రింద నిల్పి
నబిల్హణుఁడు నలుదెసలం జూచి తల్లడిల్లనియుల్లంబుతో మం
దస్మితవదనారవిందుం డై వీరసేనున కి ట్లనియె. 92
ఓ తలవరి తడ వేటికి
నాతతనిశితాసిఁ గొని ధరాధీశునియా
జ్ఞాతంత్ర మునను బిల్హణు
వే తెగ వ్రేయుము శిరంబు విశ్వము మెచ్చన్. 93
వ. అనిన విని వీరసేనుం డి ట్లనియె. 94
క. కవిరాజవర్య నీ విపు
డవిరళగతి నించుకైన నాత్మ భయంబుం
దవులక దరస్మితాస్యుఁడ
వవుటకుఁ గత మెద్ది సెప్పు మమలవిచారా. 95
వ. అనిన బిల్హణుం డి ట్లనియె. 96
చ. హితమతిఁ జెప్పెద న్వినుము మహీనగుణాకర వీరసేన యా
క్షితిరమణాత్మజాత సరసీరుహలోచన మంత్రదేవతా
కృతియయి వేడ్కనాహృదయగేహమునందువసించిజోడుగా
సతతముఁ బాయకున్నది విచారము లేటికి దైన్యమేటికిన్.

వ. అని మఱియు ని ట్లనియె. 98

చ. కలికివధూమణిక్ స్మరవికస్వరచారురుచిక్ గుణాకరక్
జలరుహలోచనక్ జలదచంచలవేణి సుధాకరాననక్
సలలితతుంగపీనకఠిన స్తనమధ్యగహారభాసురం
దిలసుమనాసికక్ మదిని దేవతఁగా స్మరియింతు నెంతయున్.

తలవరి కవిని ఖండింపక యుండుట.

వ. అని తదేకాయత్తచిత్తుం డైనకవివరునిం జూచి ఖండింపఁ జేతులు రాక హృతబహుజనప్రాణం బగుకృపాణంబు నేలం బడవైచి వీరసేనుండు కృపాధీనుండై నిలువంబడియున్న తద నంతరంబ యవ్విప్రుండు రాజపుత్త్రిని హృదయంబున నుప లక్షించి యి ట్లనియె. 100

కవి కామిని హృదయంబునఁ బలుతెఱంగుల స్మరించుట.

చ. పరమసువర్ణచంపకనిభాసురగౌరి సురోమరాజి ని
ద్దురఁగొనిమేలుకొన్న సతిఁ దోయరుహాంబకవిహ్వలాంగిఁదా
మరసదళాయతేక్షణఁ బ్రమాదవశంబునఁ బోవు విద్యవై
ఖరి మదిలోననెప్పటికిఁ గాంక్ష దలిర్పఁగఁ జింతఁ జేసెదన్.

మ. విలసత్పంకజమధ్య గౌరరుచి యై పెంపొంది గోరోచనా
తిలకోదంచితపాటలద్యుతికనద్దివ్యల్లలాటంబు నై
లలినొక్కింతమదంబుచే నలసలీలాఘూర్ణదృక్పాత మై
చెలువౌనాసతిమోమునక్ నిలుచునాచిత్తంబుయుక్తంబుగాన్

చ. శ్రమజలసాంద్రబిందుతతి సారపుమౌక్తికరాజివైఖరిం
గొమరు సెలంగ హేమమణికుండలదీప్తుల గండభాగముల్
రమణ రహింపఁగా సుపరిరత్యనుభూతిని యోగ మంది చె
ల్వమరుతదాస్య మిప్పటికి నాత్మ భజించెద నిశ్చలుండనై.

పున్నమనాఁటిచందురునిఁ బోలుమొగంబును మొల్కచన్ను
లున్, సన్నపుటారు లేవయసుచాయలు దేఱినమేనుసొంపు నా
కన్నియరూపు నేమగుడఁ గాంచితి నేని మనోజసాయకా
గ్నిన్నెఱకాఁకఁ దోఁగొనిన నెమ్మెయి నెమ్మదిఁ జల్లఁజేయుదున్.
ఏవిధిఁ గాంతు నారమణి నే నొకసారి తుమ్మినన్ 'జిరం
జీవ' యటంచుఁ బచ్చ్ఛుభవిశేషవచోవిభవంబు మాని రో
షావహచిత్తయై పలుక కందపుఁగమ్మ ఘటించెఁ గర్ణమం
దావిధి నామది న్మెదలి యాడుచునున్నది గాఢ నంబుగాన్.
ఉన్నతచారుపీవరపయోధరభారముచేత ఖిన్నయై
చెన్నగు నూత్నయౌవనముచేఁ దనరారుసుధాకరాననన్
గ్రన్నన గౌఁగిలించి వదనంబు ముదంబున ముద్దువెట్టుదున్
వన్నియ మీఱ మత్తమధుపంబు సరోరుహమూను కైవడిన్.
మానిని విస్ఫురత్కమలమంజులపత్త్రవిశాలలోచనం
బీనకఠోరతుంగకుచభృంగగరుద్రుచినీలవక్రస
న్మానితకోమలాలకసమానపరాక్రమతిఁ గామదేవతన్
దాని గురూపదేశమువిధంబున ధ్యానము సేతు నాత్మలోన్.
నెఱవాల్ చూపులు మొల్లక్రొవ్విరుల కాంతిం జెందుపల్వాడ సుం
దరమై తేనెలు జిల్కు మోవి గలయా తన్వంగి వక్త్రాబ్జ మీ
ధరణిన్ సాధుపరోపకారము మదిన్ దల్చుం గృతజ్ఞుంబలె
న్నరయన్ నామది మర్వ నిప్పటికి నత్యంతానుభావ్యుండనై.
ఉ. దీటు సెలంగఁ బంచశరదివ్యధనుర్లతమత్తభృంగరా
ట్కోటిగరుత్ప్రభారుచిరకోమలకర్బురితాలకంబులన్
నీటగు దంతపత్త్రముల నీలసరోరుహభూషణంబులన్
బూటిగ దాని మోము మదిలోఁ దలఁపోయుదు మాటిమాటికిన్.

శా. తెల్లంబై చిఱునవ్వు వెన్నెలలచేఁ దేల్పొప్పులేఁజెక్కులు
మొల్లంబై తగుచంచరీకములగోముం జెందుకన్దమ్ములం
బ్రోల్లీలాంకశరత్సుధాంశురుచినొప్పన్ భామనెమ్మోమునా
యుల్లంబుం జివురింప నిప్పటికి నే నుప్పొంగి వీక్షించెదన్

చ. దరముహాసించుకంధర ముదారత వంచి కరాంబుజాతముల్
వరకటిసంఘటించి జడ వామభుజంబున గబ్బిగుబ్బచ
న్నొరయ వహించి నిల్వఁబడి యూరక నన్ను ననేకరీతులన్
వరమతిఁ జూచు నత్తరుణి వర్ణన సేసెద నే ముదంబునన్.

ఉ. నే నపరాధినై యడరి నేర్పునఁ దత్పదపంకజంబులం
బూనికతోడుతం బడినఁ బోవఁగఁ ద్రోచి చరించుచున్న న
ద్దానిచెఱంగు పట్టిన నుదాత్తత నిగ్గక కోప మయ్యెడన్
మానక యున్నదాని వరమానిని నాత్మఁదలంతునెంతయున్.

చ. సరిగాని నేల నేలుసువిశాలనితంబము లొప్పుదాని మే
ల్సరసులలోఁతుఁగాంచి బలుసమ్మతముం గనునాభిదాని మ
న్థరగతి గల్గుదానిని మృణాళసమానవిలాసబాహువుల్
బరఁగినదాని నెన్నెదను భావమునం దనుమధ్య నెప్పుడున్.

ఉ. అప్రతిమానబోధసురతాంతమునందు నిమీలితాక్షి యై
కప్రపుఁదావి మాటికిని గ్రమ్మఁగ నూర్పులవేఁడి వాడి గ
డప్రరుచిన్ శ్రమాంబువులుదార్కొని రాలఁగనొప్పుదానినే
నాప్రియురాలిమోము సుమనఃస్థితి నిప్పటికిం దలంచెదన్.

ఉ. నాయెడ నొక్కమాటయు మనంబున భావనచేసి మాటికిన్
డాయకనంతరంగమున దానరికట్టుకకోపభావయై [గాఁ
యాయతబాష్పకంఠయయియప్పటియూర్పులమోవిగ్రాఁగఁ
జేయఁదొడంగెరోదనము చింతనసేయుదు దానినెంతయున్.

శా. ఏకాంతంబున నొక్కనాఁడు గృహమం దెవ్వారు లేకుండఁగా
నాకం జేతిఁ దర్పణంబుఁ గొని పీఠాసక్తి నుండంగ నే
జోక న్వెన్క వసింప మత్ప్రతిమయుం జూపట్ట వే సిగ్గుతో
నాకంపించి భ్రమించి మించె మదనోద్యన్మానసాంభోజయై.

చ. మఱియు సుగంధయుక్త మయి మంజులమై తగుమోముఁ దమ్మిపైఁ, దిరిగెడుగంధలుబ్ధ మగుతేఁటిగమిం గనుదోయి మాటికిం, దెఱచుచు మూయుచు న్వేగము ద్రిప్పుచుఁ గేలిసరోరుహంబుచేఁ, దఱుముచు నొప్పునప్పొలఁతి ధ్యానము సేసెద నిట్టివేళలన్. 117

మ. ఒకనాఁ డొక్కెడ శ్రోణిపై వలువజాఱుండంగ నేనంతలో
నకలంకస్థితిఁ బోవ సిగ్గుపడి యాహా యంచు దా విహ్వలాం
గకయై భీతిని నొక్కచేత మదనాగారంబు వే మూసి వే
రొకచేఁ బొక్కిలిగప్పునప్పడఁతి నేనూహించి ప్రార్థించెదన్.

చ. అటు నిటు ముందు వెన్క బహిరంతరసీమల నన్నిదిక్కులన్
స్ఫుటతరకాంచనాంబురుహశోభితమంజులసుందరాస్యయై
తటుకున వాలుఁజూపులను దా ననుఁ జూచుచు సంచరించు న
చ్చటులవిలోచన న్మదిని సన్నుతి సేసెద నేఁ బ్రియంబునన్.

శా. ఆకర్ణాంతములై మదాలసములై యజ్జోపమానంబులై
శ్రీకల్యాణములై రమావరసుతోద్రేకంబులై యైందవా
స్తోకాంశుప్రతులై మధువ్రతవిభాశోభాయమానంబులై
యాకంజాక్షివిలాసనేత్రములు నాస్వాంతంబునం దొప్పెడున్.

చ. సమయ మెఱింగి నేఁ దలుపు చాటుననుండఁగఁ గేలుఁదమ్మిమో, హమున మొగంబునం దిడి మదాగమనంబుఁ దలంచి చూచుచుం, గ్రమమున మత్కలాంకపదకాండములన్మ్రొ

దుగీతిఁ బాడుచుఁ, రమణి మనోవికాస యయి రాజిలు
దాని మదిఁ భజించెదన్. 121

చ. కలువలఁ గేరుకన్నులను గాటుకరేకలు దీర్చి చెక్కులం
దలరఁగ జందనంబలఁది యాపయిఁ గస్తురికొంతపూసి మేల్
తిలకము దిద్ది ముత్యములదీటగుపాపటబొట్టమర్చియు
న్నలికుల వేణిముద్దుమొగముబ్జునిగాఁ దలపోయు దెంతయున్.

మ. కొనగోళ్లఁ బిగిగుబ్బలొత్తికురులుంగాఁ ఫంగఁ జేపట్టియుఁ
మొనపంటంజిగురాకుమోవిగొన మోమున్వాటి రోషాత్తయై
కనుఁదమ్ముల్ మొగిడించి యుస్సురని సీత్కారంబుఁ గావిం
చుచుఁ, ననుఁ గోపించువధూటిమోము మది సన్మానంబు
గావించెదన్. 123

చ. స్మరజనకంబులై యమృతసారములై శ్రుతిరంజనంబులై
యరయ మృదూత్తరంబులయి యందములై మదికింప్రియం
బులై, కెరలుచు నోష్ఠపృష్ఠపరికీర్ణశుచిస్మితసంయుతంబులై
పరగు నెలంతవాక్యములు పట్టుగ శోభిలు నామనంబునన్.

చ. తనరఁగ నామదిం దరళతారనిమీలితలోచనంబులై
యనుపమలిప్తచందనరసాహితపాండురగండభాగమై
ఘనమృగనాభికాకుటిలకల్పితపత్రలతాభిరామమై
యనువగుసుందరీమణిముఖాబ్జముని ల్పెద వేడ్కమీఱఁగన్.

చ. మఱియును గర్ణపాళిని సమంచితకాంచనకుండలంబులుఁ
మెఱయఁగ గబ్బిగుబ్బచనుమిట్టల ముత్యపుఁ బేర్లు రంజిలం
బిఱుఁదులఁ గాంచి యొప్పమురిపెంబున నందెలు మ్రోయవ
చ్చునా, మెఱుఁగుమిటారి నెన్నెదఁ జుమీ మది నిప్పటికిఁ
హితంబుగాన్. 12[illegible]

ఉ. సందిటిదోయి నామెడను జక్కఁగనిల్పుచు నిక్కి మిన్నలై
యందము లై చెలంగుతనయబ్బురపుబ్బుమెఱుంగుగుబ్బలం
బొందుగ నాయురంబునను బూన్చి మొగంబున మోముఁజే
ర్చి నన్నుం దగఁ జూచు నెచ్చెలి మనోహరమూర్తిఁ దలంచి
చూచెదన్. 127

చ. కురులు భుజాగ్రభాగమునఁ గూడి నటింప గళంబు లీలమై
నొరగఁగఁ బెట్టి రెకబిగి నొయ్యనఁ గాంతులు జీరువాఱఁగా
మెఱుఁగుమిటారిగుబ్బ లెలమిం గనుపట్టఁగ నన్నుఁజూచున
గ్గరితయరాళదృష్టు లెదఁ గాంతు నలిర్పఁగఁ దేజరిల్లెడున్.

చ. అలరఁగఁ గోమలారుణకరాంగుళముల్ దలపై ఘటింపుచో
వలయముగా భుజాలతలు వాంచి దృఢాంగవివర్తనంబులన్
వెలయుచు నుండఁగా నపరినేపసుధాకరకాంతి నొప్పున
ప్పొలఁతుకమోముநாமదినిబూనిభజించెదవేడ్కమీఱఁగన్.

ఉ. తా నొకనాఁటి వేకువను దల్పమునన్ శయనించియుండఁగా
నే నట లేచి లేవఁగను నిద్రతమిన్ వెస నాకులత్వముం
బూనినరీతి నా వెనకుఁ బొల్చుగ మోమిడి కౌఁగిలించున
మ్మానిని నాత్మనిప్పటికి మర్వక నే భజియింతు నెంతయున్.

మ. చనుదోయిన్ మొగమందు లేఁజెమటలున్ జాఱంగురుల్ చె
క్కులం, దనరం దూలఁగ హారము ల్చెదరి యూడం బైరతు
ల్సేయుచోఁ, జనువొప్ప న్ననుఁ గాంచి లేనగవుతో శ్వాసో
క్తుల న్నాటికిన్, గొనబై పల్కువధూటి నామదినిఁ గోర్కుల్మీ
ఱ భావించెదన్. 131

మ. అలరుంబానుపు డాసివచ్చుటకు నే నాలస్యముం జేయఁగా
వలపెచ్చుం దలపోసి కామవికృతిన్ ద్వారంబున న్నిల్చి సం

చలనం బందుచు నెచ్చెలిం గదిసి కాంక్ష ల్మీఱ నెల్గెత్తి కో
కిలవాగ్గైఖరి రోదనంబు గనునాకేళీసతిం గాంచెదన్. 132

ఉ. ద్వారమున న్వసించి కడుదైన్యమున న్ననుఁజూచిచూచి త
ద్ద్వారతలంబునం బడి శుగాప్తిని డస్సియు నించుకంత ని
ద్రారతిఁజెంది లేచి మది తల్లడిలంగ లసత్కపోల యై
యారయుచున్న నెచ్చెలిని నాత్మ భజించెద మాటిమాటికిన్.

మ. బలుయూర్పుల్ నిగుడంగ నేత్రయుగళిన్బాష్పాంబుపూరాలసం
చలతంజూచుచు నావిధంబడుగుచున్ స్వాంతంబునానావిధం
బులఁబోఁగామదనుండుపైకొనఁగమోముల్ వాంచిచింతించు
న,బ్బలభిన్నీలశిలాకచన్ మదిని నేభావింతు నెల్లప్పుడున్. 134

ఉ. వేకువ నొక్కనాఁడు నిజవేశ్మమున న్నెఱిగొప్పు వీడఁగాఁ
గోకిలవాణి యున్మిషితఘూర్ణితదీర్ఘవిలోచనాబ్జ యై
తేఁకువ నిద్రలేచి రుచి దేఱఁగ నొక్కినమోవి కేలిచే
నాకర గప్పఁగా నది మదాత్మను నిప్పటికిం దలంచెదన్. 135

చ. మఱియొకనాఁటిప్రొద్దునను మానకఁ బంచటరుంగుపైని దా
నిరవుగ నెచ్చెలింగదిసి యెంతప్రియోక్తులు వల్కుచుండ నేఁ
బరువునవచ్చి వెన్కనిలువం బడినంతనె చూచి సిగ్గుతోఁ
జిఱునగవొప్పఁబోవుచెలిఁ జిత్తమునం దలపోసిచూచెదన్.

మ. అపరాధం బొనరించితీ వనుచు న న్నత్యంతకోపంబుతో
నుపలాలింపక నెమ్మొగంబియక యోహోచాలుఁజాలంచుబో
నపుడున్నేను బ్రియోక్తి నాముకొన నత్యాసక్తిలేనట్టిమా
టపచారించిన నవ్వధూటిఁ గవుఁగింటం జేర్చి లాలించెదన్.

చ. పడుకొని యంతలోనఁ బరిభావితయై వడి లేచి నిద్రచేఁ
దొడిఁబడనావులించి మెయి దొట్రువిదిర్చి విజృంభణక్రియం

బోడమిన మోమువానసకుఁ బూని భ్రమించుచు నున్న తేం
ట్లసం, దడికిఁ జలించునట్టి కనుఁదమ్ములుగల్గినదాని నెన్నెదన్.

౧. మనసిజపూజ సేయ నిజమానిను లందఱుఁ గూడి కేళికా
వనమున కేఁగుచోఁ దనదుపార్శ్వమునన్ వసియించునన్నుఁ జూ
చెనసినశంకతోడ జను లేమనుకొందురొ యంచు భీత యై
క్షణమటులుండుమంచుఁ గనుసన్న లు సేయువధూటి నెన్నెదన్.

౧. సరసిజనేత్ర దాఁ బ్రథమసంగమవేళను సిగ్గు దోఁప నే
నరయుచు ధైర్యవృత్తిఁ గదియంగఁ దలంచినఁ జూచి పూత్కృతు
ల్నెఱపఁగ నందు దీపశిఖ లీనతఁ గంపము నొందు కర్ణభా
సురకుముదంబుఁ గప్పుసతిఁ జూచెద నిప్పటికిన్ ముదంబునన్.

౧. చెలి తమితోడ నెచ్చెలుల సీ యని కోపము సేసి శీఘ్రుతం
దలతల మంచుఁ బోఁగదిమి తత్పరతం బులకల్ జనింపఁగా
నలరుచు సంస్మితాస్యయయి యంతటనా దెసవచ్చి కూటమిం
గలసినభామినీమణిని గాంచెఁ గన్నులకర్వు దీఱఁగన్. 141

క. కలకంఠోపమకంఠి నాస్యజితరాకాచంద్రబింబ న్మయూ
రలసద్బర్హసమానవేణి సుగుణవ్రాతాత్మ నేత్రప్రభా
విలసన్మత్తచకోరయానవిజితశ్వేతచ్ఛదం గాంచనో
జ్జ్వలకుంభస్తనిఁ గామినీమణిని నే భావింతు నెల్లప్పుడున్.

మ. విరిశయ్యం బవళించి మన్మథమదావిర్భూతి కంగంబులన్
సరిఁ గావింపుచుఁ గౌఁగిలించిముద మెచ్చన్నాదు కెమ్మోవిసుం
దరవక్త్రంబున నిల్పి పై సురతసంధానంబు గల్పించు శం
బరవిద్విడ్ధ్వజవైజయంతి మదిసంభావించి ప్రార్థించెదన్. 143

ఉ. సిబ్బెపుఁగబ్బిచన్నుఁగవచెన్నుగ నిక్కఁగ నక్కళించి యం
దబ్బురపాటు గన్పడఁగ నంగవిభంగమిషంబునన్ రుచుల్
గుబ్బతిలంగ బాహులతలుం బయికెత్తి గభీరనాభి పె
ల్లుబ్బినవేడ్కఁజూపుచెలి నుల్లమునం దలపోసి చూచెదన్.

చ. వరుసఁ శివర్తితంబు లయి వ్రాలునపాంగవిలోకనంబులన్
మరువరనోపమానమృదుమంథరమంజులభాషణంబులన్
దరమధురస్మితంబులను బాళిమి యానములన్ విలాసతన్
సిరు లెసఁగంగ నొప్పుచెలిచేష్టలు నామది సంస్మరించెదన్.

చ. కనుఁగవ యించుకంత నెఱిగా నొనరించి సరత్నపాణికం
కణఝులఝంకృతిధ్వనులగౌరవమొప్పఁగఁ జన్నుదోయి ని
క్కనుగమబొమ్మలెత్తినిజకైశ్యముచక్కఁగ మెచ్చొనర్చుమా
నినిఁ బలుమాఱునిప్పటికినేమదిలోభజియింతు నెంతయున్.

చ. అరయ సహింపరానివిరహార్తిని జెందిన దైరయంబునన్
సురతవిశేషసంగతులఁ జొక్కపుతాండవసూత్రధారి యై
తరమిడి యంగమంగమును దాఁకఁగ గౌఁగిటఁబట్టికన్నుదో
యరయిడిచెక్కునొక్కు సతినాత్మభజించెదఁగోర్కిమీఱఁగన్.

చ. విలసితమన్మథన్ విరహవిహ్వల లాలసగాత్రి సుందరిన్
లలితకురంగనేత్ర సువిలాసరసాంచితచారుకాంచనో
జ్జ్వలమహనీయచేలయుత శ్యామ విరాజితహంసయాన నే
నలవడ సంస్మరించెద ననారతమున్ మదిలోన వేడుకన్.

చ. మలయగిరిప్రభూతపవమానములం గని తీవ లాడఁగా
సలలితరత్నవేదిపయిఁ జక్కఁగఁ దా వసియించి గీతముల్
దలకొని వీణ సుస్వరయుతంబుగఁ బాడుచు నాళిపాళికిన్
లలి శ్రవణోత్సవం బొసఁగులక్షణగాత్రిని నే భజించెదన్.

—౏ వీరసేనుండు కవిరచించుపద్యంబుల రాజునకుఁ బంపుట. ౏—

వ. అని యిట్లు కవివరుండు మదనోన్మాదంబున యామినీపూర్ణ తిలకాయత్తచిత్తుండై తద్వర్ణనాతివిశేషంబులుగా రచించిన పద్యంబులు లిఖింపంజేసిన వీరసేనునియనుమతంబునఁ దద్భృత్యులు భూపాలుని కప్పటప్పటి కర్పించినం జూచిచూచి యంతకంతకుఁగోపాటోపంబునఁ గసరివేయుచున్నవారును విసికివిసికి మరలివచ్చి తద్వృత్తాంతం బంతయుఁ గవివరుండు విన వీరసేనున కిట్లనిరి. 150

చ. హిమరుచి సత్కళావిభవుఁ డీకవిరాజు రచించు నట్టిప ద్యములు గ్రహించి భూవిభున కర్పణసేసినఁ జూచి కోపభావమున దురుక్తులం బలికి వారక పొమ్మనుఁగాని మంచిమాటమరఁగ బల్కఁ డాతఁడు తదాగ్రహవృత్తివచింపశక్యమే.

చ. అనవుడు వీరసేనుఁడు దదాననముం గని యోకవీంద్ర యో యనఘుఁడయింది రావరసుతాభుఁడవౌనినుసత్కృపామతిన్ మనమునహింససేయు మది మానితిఁ బూనితి నేఫరింపఁగాఁ బనివడిపఁవ్రాయుపద్యములుపార్థివుఁడొప్పఁడిదేమి సేయుదున్.

చ. అనవుడుభూసురుండుహృదయాబ్జమునంగడునవ్వియోరిని న్ననయముమెచ్చితిన్ వినుధరాధిపుమానసముం గరంగునే పనివడి యేల పంపితివి పొల్పడి నాకయి బ్రహ్మదేవుఁ డి ట్లనులిఖియించియుండ వెతలంబడఁగారణమేమిచూడఁగన్.

ఉ. ఓరి తలారి వీరి మఱి యూరక త్రిప్పకు మేమి త్రిప్పఁగా సారముఖడ్గముంగొని విచారముసేయక త్రుంపుమన్నఁ వ ద్ధీరత గాంచి వాఁడు క్షితిదేవకులోత్తమ యేతదర్థమై యూరయఁ జాల నెంతపనికైన భరింపుదు నిన్ను లెస్సఁగన్

క. ఏవేమి వ్రాసితివో యా
భూమీపతిమానసంబు పొరలక పోయెన్
సామీ యీమాత్రైనను
సామోదత మంచిపద్య మానతి యిమ్మా. 155

వ. అనిన విని సృష్టికర్త యైనస్రష్ట నుద్దేశించి. 156

సీ. తనపృథ్వి యాఘనాఘనవేణి చరియించు
క్షితిభాగమున నుండఁ జేయుమయ్య
తనరసం బాసుధాధరక్రీడ లాడెడు
శృంగారసరసిలోఁ జేర్పుమయ్య
తనతేజ మాతత్తకనకాంగి దర్శించు
దర్పణాంతరమునఁ దార్పుమయ్య
తనవాయు వాసుగంధశ్వాస విసరించు
కొనువ్యజనంబునఁ గూర్పుమయ్య
తే. తననభం బారమణియింట నునుపుమయ్య
యీశరీరంబు పంచత్వ మెనసినపుడు
స్వాంశములతోడ భూతంబు లైదునైదు
గూర్పుమయ్య విధాత నాకోర్కి దీఱ. 157

వ. అని యిట్లు కమలభవుని వేఁడి త్రికరణపూర్వకంబుగ నమస్కరించి నిలువంబడియున్న వీరసేనుఁడు తత్పద్యంబు గ్రహించుకొని రాజసమీపంబునకు వచ్చి తత్పత్రిక సమర్పించిన.

క. ఇదియేమి మాటిమాటికి
హృదయంబున లేదె భీతి యెంతయు నన వాఁ
డదురక సామీ భూవర
యిది చూడుఁడు యొక్కవింత యేమో తలఁపన్. 159

వ. అనిన లిఖితంబు గైకొని పద్యంబుఁ జదువుకొని యయ్యర్థం
బనేకార్థంబులుగాఁ దోఁచినఁ గొంతతడ వాలోచించి యి
ట్లనియె. 160

క. ఓరి దురాత్మక విని పలు
మాఱిటు రావలదు హెచ్చి మఱి వచ్చితివా
నేరము గొందు గ్రహించుక
యూరక యాపని ఘటింపు మెప్పుడు మాకున్. 161

ఆ. అన నిరాశుఁ డగుచు నావీరసేనుండు
వచ్చి పలికె విప్రవరునితోడ
నేమి వ్రాసినావొ యెఱుఁగ నే నింతైన
మనసు గరఁగదయ్యె మనుజపతికి. 162

మ. అనిపల్కం దలయూఁచియూఁచి మదినాహా యంచు వేసా
హసం,బునఁ జాతుర్య మెలర్పఁగాఁ దనగతిం భూమీశు
నుచ్చా ఱియమ్ముం, గని రెండొక్కటియైన మంచిది యగుం
గాకంచునిశ్చింకుఁ డై, చన నూహించె శరప్రయోగమయి
యేఁచం బద్యముద్వ్యర్థగతిన్. 163

కవిరాజు కోపశాంతికరం బైనయొకపద్యము వ్రాసిపంపుట.

చ. రవిజుఁడు భా గుణింప విధురంబుగ భట్టి నశించె భారవి
ప్రవరుఁడడంగె దీర్ఘ మునఁబ్రాణముబాసె గుడియ్య భిక్షుఁడీ
యవనికిఁ దప్పె భీముఁడు దదంతగతి న్మఱి కొమ్ముపెట్ట ని
క్షువముగ నేభుకుండుఁడను గొమ్మున దీర్ఘము పెట్టకుండఁడీ
భువి నతఁ డెన్న నిర్దయుఁడు భూపతి వీవుఁదలంప భూవరా.

వ. అని యీపద్యంబు లిఖియించి వీరసేనున కిట్లనియె. 165

క. ఓపుణ్యాత్మక వినుమా
యీపద్యముఁ జే గ్రహించి యెంతయుఁ జని నీ
వేపున నొసఁగిన వేయా
భూపతి ననుఁ బిల్వ నంపుఁ బొమ్ము రయమునన్. 166

వ. అని చెప్పిన నప్పద్యంబు గ్రహించుకొని పోయి రాజుముంద
ఱం బెట్టిన నప్పత్రిక దండధరాసిపుత్త్రికవిధంబున మదికిం
దోఁపం జూచి తదర్థంబు గ్రహించి మహీవల్లభుండు పవనో
త్కంపితకదళికామహీరుహంబుచందంబునఁ గంపితసర్వావ
యవుం డై యెంతయుం బ్రొద్దు చింతించి తదుభయపృథ
తర స్నేహసారంబులును దత్కవితామహత్త్వంబును విచా
రించి వానితో ని ట్లనియె. 167

రాజు కవిరాజుం బిలువఁబంపి పుత్త్రి నూఱడించుట.

క. ఓవీరసేన యిచటికి
వేవేగమ తోడితెమ్ము బిల్హణు ననినన్
భావము రంజిల వాఁడు ధ
రావిభునకు మ్రొక్కి వచ్చి రాసుత కనియెన్. 168

క. ఓతల్లి నీమనోహరు
న్నాతతసదయాంతరంగుఁ డై వసుధేశుం
డీతటిఁ దోడుక రమ్మనె
నీతాపము మాను మింక నీరజనయనా. 169

వ. అనిన విని గ్రీష్మసమయోష్ణదందహ్యమానమానస యైనమ
యూరిక ఘనాఘనగర్జానినాదంబు వినినచందంబున సుందరీ
మణి తద్వచనంబు విని కుతూహలాయత్తచిత్తయై కంఠ
హారం బొసంగిన గ్రహించుకొని బిల్హణున కి ట్లనియె. 170

ఉ. ఓకవిరాజశేఖర మహోన్నతి నీవు రచించుపద్యముం
దేఁకువతోడ నానరపతిం గని యిచ్చినఁజూచి యెంతయుం
గైకొని దానియర్థమును గాంక్షదలిర్ప గ్రహించి యప్పుడ
స్తోకజవంబుమీఱ నినుఁ దోడ్కొనిరమ్మనెనయ్యలియ్యడన్.

వ. అని యత్యాదరంబున శుభలక్షణప్రశస్తంబగునతనిహస్తం
బుఁ బట్టుకొని వచ్చునెడ. 172

తే. రాజరాజగుమదనాభిరామనృపతి
తనకుమారిని దలఁచి యాస్థాన మెడలి
వచ్చి తద్ద్వారమం దున్నవనజపత్ర
నేత్రదగ్గఱఁ జేరి కన్నీరు దుడిచి. 173

తే. శిరము మూర్కొని చికురముల్ సిక్కు వాపి
చక్కఁగా నిడి గద్గదస్వరముతోడ
ననియె దయ మీఱ భూపాలుఁ డాత్మజాత
కమ్మ సంతాపమును మాను మమ్మ యనుచు. 174

క. ఓసూర్తితనయ కవివరు
నీకోరిక మీఱఁ గూర్తు నిశ్చలమతి వై
నాకడకును రావమ్మా
యాకడ నాచేయుపని గ్రహింపుము మదిలోన్. 175

—రాజు కవివరు నెదురుగాఁ జని తోడ్కొనివచ్చుట.—

వ. అని యుపలాలించి యంతఃపురంబున కనిచి బిల్హణునకు
నెదురుగాఁ జని నమస్కరణపూర్వకంబుగఁ గౌఁగిలించి చతు
రంతయానంబు నధివసింపంజేసి సభామంటపంబునకుం దో
డ్కొనివచ్చి యుచితాసనంబునం గూర్చుండ నియమించి
సభాసదులు విన నృపవరుం డతని కిట్లనియె. 176

ఉ. ఓచతురాననాన్వయమహోదధిపూర్ణశశాంక బిల్హణా
ఖ్యా చతురాస్య నీమహిమఁ గన్గొన నేరికి శక్యమా ధరన్
నీచతురోక్తివైఖరికి నీదృఢవృత్తికి నీకవిత్వధా
రాచలితైకనిష్ఠకు నహర్నిశముమ్ మది నేను మెచ్చితిన్.

రాజు కవివరు నూఱడించి తనకూఁతుఁ బెండ్లి గమ్మనుట.

చ. తడఁబడి యెవ్వఁడేనియుఁగృతఘ్నునియందొనరించుమేలుకై
వడిని మదీయకృత్రిమము భవ్యగుణాకర నీమనంబునం
దడవక సుందరీమణివతంసము నాతనయన్ వరించి యే
ర్పడ నయమొప్పమత్పురికి భర్తవుగమ్మనిపల్కె వెండియున్.

క. రేపు సమస్తం బగుఁ గా
కీప్రార్థన్ బడలినావు హితమతితో నీ
వీపట్ల నేఁడఁ దేఱుము
భూపాలనుతైకచర్య భూసురవర్యా. 179

వ. అని యొడంబఱిచి కవివరుని యథాస్థానంబున కనిచి వసం
తాఖ్యున కిట్లనియె. 180

క. ఓమంత్రివర్య చూచితె
భూమిసురుచిత్తవృత్తిఁ బోలింపంగా
నేమందు నెంతదృఢ మా
భామామణిహృదయ మట్ల పరిశీలింపన్. 181

క. ఈవిధమున నిర్వురకున్
దైవాజ్ఞన్ ఘటన మయ్యెఁ దప్పింపంగా
నావశమె యగ్రజన్ముఁడు
భావింపఁగఁ గూఁతు నిత్తు భవ్యవిచారా. 182

వ. అనిన విని మంత్రివరుండును సభాసదులును నేతత్కార్యంబు విశేషకార్యం బనిన విని వారలం బనిచి యంతఃపురంబుఁ బ్రవేశించి పరిచారికాజనంబులం బిలిపించి యి ట్లనియె. 183

క. ఓకాంతలార మత్సుత
కాకవివర్యునకు భోజనాదులు పూర్వం
బేకాలఁది విచారించితి
రాకాలఁదిం జేయుఁ డనుచు ననిచి రయమునన్. 184

వ. తనదార యగుమందారమాలిక కాచందం బంతయుం జెప్పి యాయమ కానందం బాపాదించి భోజనాదికృత్యంబులు దీర్చి సుఖం బుండు నంత. 185

ప్రాతఃకాలాభివర్ణనము.

చ. తెలతెలవాఱెఁ దూర్పునలుదిక్కులవిచ్చెఁ దమంబుపక్షులుం
గలకలఁబల్కెఁ గోకములు గాంచెముదంబులుడువ్రజంబుఖ
స్థలమున నాడకాడకును జాఱెఁ జెలంగి పదాయుధంబు లు
ద్గళగతి మ్రోసె వీచె వలిగాడ్పులు భూజను లుల్లసిల్లఁగన్.

సీ. కోకాంగనాగణశోకమారుతమిత్ర
ఘనతరజ్వాలలఁ గందినాఁడొ?
విరహదుస్సహావధూవిపులనిశ్వాసనోష్ణ
గంధవాహములచేఁ గమలినాఁడొ?
బాధితపద్మినీపటలశుక్సంప్రాప్త
ఘోరపాపంబునఁ గుందినాఁడొ?
జనదూరితాప్రాప్తజారచోరవ్రాత
శాపంబులను గొంత సమసినాఁడొ?

తే. యనఁగ దోషాకరుండు కళానుభూతి
దొరయ వెన్నెలపులుఁగులఁ దొడరి యితఁడు
రేపు నేవేళ కొదవునో మాప నేమి
యనుచు వడి సారమంత కొల్లాడ నరిగె. 187

ఉ. వెన్నెలతీవలం దడఁగి వెల్వడి విస్ఫురసారసావళిం, గ్రన్నన
సౌరభంబు గొని రాజిలు గంధసమీరణంబు ల,భ్యున్నత
సౌధరాజములఁ బుష్పశరాసనకేళిఁ దేలి యం, దున్నవధూ
శ్రమాంబుతతులొప్పలుమీఱ హరించునెంతయున్. 188

మ. ముదమొప్పారఁగఁబద్మినీమణులు మోముల్విప్పఁజక్రంబు ల
భ్యుదయం బొంద సదాళులుల్ సరసవిస్ఫూర్తిం బ్రవర్తిల్లనా
స్పదమై భాసిలుపుష్పదంతగజరాజం బెక్కి యుద్యద్విజుల్
మదిరంజిల్లఁగసన్నుతింపఁ బొలసెన్ మందానిలుం దత్తఱిన్.

మ. మలయాహార్యతటంబు డిగ్గి విలసన్మల్లీమతల్లీలతా
వళులం జిక్కి ప్రయాసత న్వెడలి దీవ్యచ్చారుకాసారని
ర్మలతోయంబుల నీఁది పంకరుహసౌరభ్యంబుఁ గొల్లాడి ప
క్షులనాదంబులతోఁ జరించు మరుదంకూరంబు లవ్వేళలన్.

క. తనతమ్ముల వైభవమును
గొనె నఁట యొకరాజు వానిఁ గొట్టెద ననుచున్
ఘనకోపుఁ డయ్యె ననఁగా
నినుఁ డతితేజం బెసంగ నేతెంచె నొగిన్. 191

మ. హరిచక్రంబుభరించియుద్భటనిశాటాటోపముల్ మాన్చియు
ద్ధురలీలాప్తి బుధాంకవర్తియయి యెంతోపూర్వదేశంబుభా
సురమైయొప్పఁగనిందునందునిలిపెన్ స్తోత్రార్హుఁడేయంచుశం
కరపద్మోద్భవులున్ భజింపఁ జెలఁగెం గల్యోదితాచారుఁడై.

ఉ. అంగుగఁ గాలమన్కరికి నావల నీవల వ్రేలుబంధురా
భంగురపాశము ల్వెలయు బంగరుపోఁతలఘంటలో యనన్
సంగతి మీఱఁ బ్రాక్చరమశైలములం గనుపట్టి రర్కసా
రంగధరుల్ నిజోర్ధ్వరుచు లందము నొందఁగ నట్టివేళువన్..

క. హితవిబుధస్థితి గోత్రా
హితకరుఁ డుదయించె గురుబుధేశహితుం డై
ధృతిఁ బూర్వదేశముం గొని
క్రతువులు గోతలమునందుఁ గడు నొప్పారన్. 194

సీ. అతులద్విజాలోకనావహుం డై త్రయీ
సుముఖుఁ డై నట్టితేజోమయుండు
కమలామనోహరాకారుఁ డై శర్వరీ
చరుల నొంచినచక్రభరణశాలి
యఖిలలోకతమోపహరణనైపుణవృత్తి
రాజిల్లు నట్టిసర్వజ్ఞవిభుఁడు
మిత్త్రుఁ డై భువనపవిత్రకుం డై తగ
ధర వెలింగించుసన్మార్గవర్తి

తే. యాదిమూర్తి యనంగఁ బద్మాప్తుఁ డనఁగ
నార్జితార్యుఁ డనంగ దివ్యైకవాక్స్త
వముల ద్విజరాజసంగతి వసుమతీంద్ర
శేఖరారూఢతను రవి చెలఁగె నెదుట. 195

తే. అలరుతమ్ముల నొకటి గానాత్మఁ దలఁచి
దిశలు చెలువొందఁ దమము భేదించి తనదు
లోకబాంధవవిఖ్యాతి లోకు లెన్నఁ
గరము వెలుఁగంగఁ బద్మినీకాంతుఁ డలరె. 196

క. ఉరుకువలయంబు బెగడఁగ
ఖరకరుఁడు జనించి రాఁగఁ గలుగుసదాళిం
వరుసఁ గని రూపుమాపఁగ
నరిగెను ద్విజరాజు పశ్చిమాంబుధికడకున్. 197

చ. సమయకిరాటకుం డుదధిజాడల వచ్చుచుఁ జేరి పూర్వది
గ్రమణికి విక్రయించుచుదయరాగపువన్నెపటంబు విచ్చిచూ
పె మదికి హర్షమైన నది జేరములాడినిబద్ధమైనని, ష్కము
నొక టిచ్చెనో యనఁగఁజాయలుదోఁపనినుండుఁ జెల్వగున్.

తే. ఒక్కయినుఁ డంతకంతకు నుక్కు మిగుల
నొక్కరా జది సూడంగ నోర్వలేక
డింది వెల్వెల నై యొక్కదిక్కు సేరె
ననఁగ సూర్యుండు హెచ్చె హిమాంశుఁ డడఁగె. 199

చ. సమయవినోది మిన్న నెడి చక్కనిరంగమునందు సర్వదిగ్రమ
ణులుచూడగారడమురక్తినిఁ జూపవిధుండ నెండున,ద్దమునొ
కకర్ణమం దునిచి దాపలికర్ణమునందు హేమచక్రము వెడ
లంగఁ దీసె ననఁగా రవి దోఁచెఁ బ్రభాప్రభావుఁ డై. 200

—— రాజు దనకూఁతును గవి కిచ్చి పెండ్లి సేయ సమకట్టుట. ——

వ. ఆసమయంబున నంతకుమున్న మంగళతూర్యనాదంబులు
వినుచు మేల్కని మదనాభిరామభూమీధవుండు స్నాన
సంధ్యాద్యనుష్ఠానంబులు నిర్వర్తించి సముచితాలంకారుం
డై సభాస్థలంబునకు వచ్చి మంత్రిపురోహితామాత్యబంధు
విద్వజ్జనంబుల రావించి వారల నుచితాసనంబులం గూర్చుండ
నియమించి సుప్రసన్నుండై యి ట్లనియె. 201

ఘనులార బిల్హణాఖ్యున
కెనయఁగ మామకకుమారి నిచ్చెద నని నే
మనమునఁ దలఁచితి నిప్పుడు
ననుకూలము బ్రహ్మ పూర్వమందె ఘటించెన్. 202

అని యిట్లు పలికి వారలయనుమతంబున ముహూర్తనిర్ణయంబు సేయం దలంచి జ్యోతిశ్శాస్త్రకోవిదులఁ బిలిపించియడిగిన వార లి ట్లనిరి. 203

గురుకవియుక్తి నినుండుర్క
వరుస నమందాత్ముఁ డగుచు వసుధఁ బరఁగినం
బరికింపఁగ ద్విజరాజుకుఁ
జిరతరముగ మంగళాప్తి చెన్నగు వేడ్కన్. 204

నీకుమారిక యళి యయ్యె నాకవీంద్రుఁ
డలర ధను వయ్యె నిర్వుర కనుగుణంబు
గ్రహవిరోధంబు నెందులఁ గానఁబడదు
రాజబల మొప్పు నొప్పుఁ దారాబలంబు. 205

ఈకన్య కిపుడు ద్విజరా
జాకట నాఱింటఁ జెల్వ మలరినవాఁ డై
చేకొని పదిటను మిత్త్రత
శ్రీకరముగ నొప్పు నతనుసిద్ధి నృపాలా. 206

అని యిట్లు పలికిన సంతుష్టాంతరంగుండై నృపపుంగవుండు నిజనగరం బలంకరింపం జేయుం డని పరిచారకులం బంచిన.

పచ్చలతోరణపంక్తులు ఘటియించి
కస్తూరిపూఁతలుగా నొనర్చి

మలయజపంకంబుఁ జిలికి జవ్వాది రే
కలు దీర్చి రత్నవేదులు నమర్చి
ముత్యాలనవరంగముల రంగు గావించి
నవవజ్రమయవితానములు నెఱపి
వాసితాగరుధూపవాసనల్ నిగిడించి
పగడాలమెఱయుచప్పరము లునిచి
తే. ప్రతిగృహంబుల భద్రకుంభములు నిలిపి
గర్పణంబుల ద్వారబంధములఁ గూర్చి
ధవళసౌధాళిఁ జిత్రకేతనము లెత్తి
పురము శోభిల్లఁ జేసి రబ్బురము గాఁగ. 208

సీ. ఏవీథిఁ జూచిన నింపుమై మంగళ
తూర్యనాదములు సంతోష మెసఁగ
నేచాయఁ గాంచిన హితముగాఁ జెవులకు
వీణారవంబులు వేడ్క సేయ
నేపట్టుగనిన భేరిపటహాదికా
హాళమృదంగైకవాద్యములు వెలయ
నేచోటు వీక్షింప వాచాచమత్కృతిఁ
బాటలు మాటలుఁ బరిఢవిల్ల
తే. నొప్పె నక్షత్రవల్లభాభ్యుదయమునకుఁ
జెలఁగి మిన్నంది యుబ్బినజలధికరణిఁ
దనరుఁ గవిరాజశుభమహోత్సవమునకును
నగరరాజంబు సంతతానంద మొంది. 209

అ త్తటి నయిదువ లారతు
లెత్తుచు ధవళములు వాడ నింపు దలిర్పం
గ్రొత్త దనిపింపఁ బెండిలి
చిత్తరుచవిక కరుదెంచె క్షితిసురుఁ డెలమిన్. 210

. ఈథామనిధికరం బెనయంగ నలుఁ గిడ
నేర్తువు పద్మిని నీవు రావె
ఘాకళానిధిఁ జేరి యొలమి సేవలు సేయ
నేర్తువు మృదుహస్త నీవు రావె
యీచతురాస్యతో నింపుమైఁ బలుకంగ
నేర్తువు శుభవాణి నీవు రావె
యీమహాసర్వజ్ఞు కిర వొంద శిర సంట
నేర్తువు శశిరేఖ నీవు రావె

తే. యనుచుఁ దమలోన భూమిపాలానుమతిని
సరససల్లాపవచనరచనలు దెలుపు
నంగనారత్నములు గొంద ఱాసువర్ణ
గాత్రుఁ గదియుచు మంగళారాత్రిక లిడి. 211

క. మంగళము రాజునుతునకు
మంగళ మంబుజముఖీరమాతనయునకున్
మంగళము శాస్త్రవేదికి
మంగళముకవీంద్రమౌళిమణికి సుగుణికిన్. 212

వ. అనుచు నారతిపాటలు పాడి శిరంబున నక్షత లునిచి. 213

చ. నడుమసియాడఁజన్నుఁగవనాట్యముసల్పఁగ రత్నహారముల్
దడఁబడి డోలికాకలనఁ దార్కొన వేణి చలింపనెమ్మొగం

బోడలును జెక్కుటద్దములు నొయ్యఁ జెమర్పఁగఁ గంకణంబులే
ర్పడి రవ ముప్పతిల్ల నొకభామ తలంటెఁ గవీంద్రమౌళికిన్.

తే. గండపటకలిఁ దలఁ బుల్మి మంద మైన
బంగరుకటాహములలోనఁ బొంగుజలముఁ
బోట్లు గావించి బిందియ ల్పట్టి యొక్క
యతివ సుకవికి మజ్జనం బార్చె నపుడు. 215

సీ. తడి యార్చి వలువ లేర్పడ నిచ్చె నొకలేమ
యుదుటుపావా లుంచె నొక్కభామ
పువ్వులు సిగఁ జుట్టెఁ బోలు పొంద నొకకొమ్మ
మురువులు నిడె నొక్కముద్దుగుమ్మ
కస్తూరితిలకంబు ఘటియించె నొకజాణ
యొడల గంధ మలందె నొక్కచాన
చౌకట్లపోగులు సవరించె నొకబాల
యురుహారములఁ బూన్చె నొక్కగోల

తే. పడఁతి రత్నపుటుంగరాల్ దొడిగె నొకతె
వెలఁది కపురంపుసురఁటిచే విసరె నొకతె
నిలువుటద్దంబు ముందర నిలిపె నొక్క
మగువ బిల్హణకవిశిఖామణికి నపుడు. 216

క. ఈరీతిఁ గవిని చెలు లిం
పారఁగఁ గయిసేసి నృపవరాత్మజ కెంతో
నీరాట మొనర్చియు శృం
గారించిరి వేడ్కఁ బోడమ గ్రక్కున నంతన్. 217

క. సరిగంచుచీర కటిపై
నెఱయంగాఁ గట్టి రైక నీటై మెఱయన్

సరిగుబ్బలు గుబ్బతిలం
గరముగ సవరించి పైఁట గావించి రొగిన్. 218
ఇఁకఁ జిక్కువానెనే యని
చికురంబులు చిక్కుదీర్చి చెలువుగఁ గీల్గం
టొకయింతి వెట్టి నవ్వుచు
సకి ముడి బాగుగఁ బడె ననుచు సన్నుతి నేసెన్. 219
సూర్యచంద్రులు మైత్రిచే సుదతివదన
వనజ మంతయు సంతతవై భవంబు
నందఁ జేయ వసించిరో యనఁగ నపుడు
సూర్యచంద్రుల నిడె నొక్కశోభనాంగి. 220
కోరిక నాఁకలిం గొని చకోరికలున్ జవ ముప్పతిల్లఁగా
సారసవైరి యం చమృతసారము నూటుచుఁ దోనె తద్గతం
బై రహిమించు నల్పుగొన న త్తఱి జాఱె ననంగ నొక్క సిం
గారపుబొమ్మ వాలుఁదెలిగన్నులఁ గాటుక దీర్చి బోటకిన్.
తారకావళిసేవ్య మై తనరునట్టి
చంద్రబింబంబుతో డుత సాటి సేయఁ
జెలువమోమునఁ గస్తూరితిలక మునిచి
ముత్తెములచేరు లమరించె ముదిత యొకతె. 222
అద్దములవంటిచెక్కుల
నిద్దపురుచు లుప్పతిల్ల నీటుగ శ్రుతులన్
ముద్దులగుమ్మకు నొక్కతె
ముద్దియ కుండలము లునిచె ముద్దులు గాఁజన్. 223
సంగతిగ మోవిచవిఁ జూ
డం గవి యరుదెంచె ననఁగ దాఁ గొనునాసన్

రం గలర నాణిము త్తెపు
ముంగఱు గీలించె నొకతె ముదితామణికిన్. 224

క. దరము వివరం బెఱింగియు
వరుసం దనజన్మసీమ వారిని వేడ్కన్
భరియించె ననఁగ నొక్కతె
యురుకుచమెడ ముత్తెసరుల నునిచెం బ్రేమన్. 225

క. స్ఫుటముగ నీయుత్సవమునఁ
గటకంబులు మ్రోసె ననుచు ఘనమణిభాస్వ
త్కటకమ్ము లునిచె నొక్కతె
కుటిలాలకకరములందుఁ గొమరు సెలంగన్. 226

క. పిఱుఁదులు ధర గొని దీవులు
నిర వొందఁగ నాక్రమించి యేర్పడె ననుచున్
బిరు దుంచినగతి యొక్కతె
యొరయఁగ రత్నములకాంచి నునిచెం జెలికిన్. 227

క. కరిగమననడలు మదనుని
కరిగతులన్ ధిక్కరింపఁ గల వని యందెల్
సరిమ్రోయఁగఁ జరణంబుల
నరు దారఁగ నిలిపె నొక్కయతివ ముదమునన్. 228

క. ఈవిధమున రమణీమణు
లావసుధావరునిపుత్త్రి కంచితలీలన్
వేవేగ నలంకారము
గావించి వివాహవేదికడ నిల్పుటయున్. 229

సీ. సతివీక్షణములు రసప్రవర్తకములై
నెమ్మోముఁదమ్మిపైఁ గ్రమ్మికొనఁగ

బిసరుహేక్షణవృష్టులు సుమనోహారములై
గళసుగంధవిశేషకలనఁ బొదలఁ
బరుణాంగిచూపు లత్తఱి శిలీముఖములై
హృదయపంకజ మావహించి నాఁట
భామినీలోచనప్రభలు వరాళులై
తనరారుపాదపద్మముల వ్రాలఁ
తే. బరఁగి కవిరాజు పూర్వవైఖరిని మోహ
కలితవిభ్రమవిస్మయాక్రాంతుఁ డగుచు
ననితరాయత్తచిత్తుఁడై యాత్మలోనఁ
జెలువభావంబు గాంచి వీక్షింపు చుండె. 230

సీ. ఈసర్వమంగళయీక్షణకాంతులు
భరితసుధాకరప్రభలు గాఁగ
నీశ్యామకన్దోయి నింపారుచీప్రులు
పూసినరతికాంతుభూతి గాఁగ
నీసతికన్నుల భాసిలుదీధితుల్
పోలు పొందఁ దమ్ములపూజ గాఁగ
నీయార్యలోచనచ్ఛాయలు మౌళిపైఁ
బ్రవహించుగంగాఝరంబుఁ గాఁగఁ
తే. బరఁగు కవిరాజమౌళి సర్వజ్ఞమూర్తి
విలసదసమాంబకస్ఫూర్తి విశదకీర్తి
యంచితాచలభోగభాగ్యైకవర్తి
యనుచు నచ్చటివిబుధాళి యభినుతింప. 231

భావిఫలోదయప్రాప్తభాసురములై
పరఁగుమౌక్తికములబారు లనఁగ

రతిపంచశరులు సంతతకేళిఁ దేలుచుఁ
బనివడి యాడుప్రాబంతు లనఁగఁ
దియ్యవిల్తుఁడు రెండుతెఱఁగు లై యిరుపుర
కడ లందివేయుమార్గణము లనఁగఁ
దనవలనను వీరు దనరారి రనుచుఁ జం
ద్రుఁడు సల్లు నమృతబిందువు లనంగఁ

తే. వెలఁగునయ్యామినీపూర్ణతిలక బిల్హ
ణాఖ్యకవివర్యచూపు లన్యోన్యమైత్రి
నోలయుచు గతాగతంబు లై కలయ నడరి
వెలయఁ జూచిన జనులకు వేడు కయ్యె. 232

తే. లలితముగ విప్రులు 'తదేవ లగ్న' మనుచు
మంత్రములు వాఁక శుభపీఠి మహితలీల
వరుస నుంచిరి యవ్వధూవరుల నృపతి
యనుమతంబున నైదువ లప్పుడు వేడ్క. 233

తే. పుడమివేల్పులు పుణ్యాహపూర్వకముగ
దేవతాహ్వాన మొనరించి తివిరి వారి
కరములను గంకణములు వేడ్కను ఘటించి
చదివి రెంతయు మంగళాష్టకము లపుడు. 234

మ. పొలుపొందన్ ద్విజరాజశేఖరునకున్ భూభృద్వతంసంబు ని
శ్చలభావోన్నతిఁ గన్యనిచ్చు పగిదిన్ క్ష్మానాథముఖ్యంబుగా
బొలుపొందన్ ద్విజరాజశేఖరునకున్ భూభృద్వతంసంబు ని
శ్చలభావోన్నతిఁ గన్యనిచ్చె సుమనస్సంతానముల్ మెచ్చ
[కన్. 23

దలఁబ్రాలపళ్లెరంబులు
వెలఁదులు పార్శ్వములఁ బూన విభునిశిరమునన్
జలజాక్షి ముంచి దోయిటఁ
దలఁబ్రాలను బోసె విభుఁడుఁ దనపై నుంచన్. 236

ఇట్లన్యోన్యాతిశయంబునఁ దదుత్సవంబు గావించి విధ్యుక్త ప్రకారంబుగఁ బ్రధానహోమంబు లాదిగాఁ గలవి యాచరించి బంధుసహితంబుగా భోజనాదికృత్యంబులు నెఱపి తదనంతరంబున శేషహోమాదికృత్యంబులను నిర్వర్తించి భూసురులకు మ్రొక్కి తదాశీర్వచనంబులు గైకొని బిల్హణుండును యామినీపూర్ణతిలకయును యథేష్టభోగంబు లనుభవించునెడ. 237

సీ. నీలమేఘంబులు శైలాగ్రముల వ్రాలెఁ
బరికింప వెల్వెలఁ బాఱె విధుఁడు
సన్నగించెను బికస్వరము లంతంతకుఁ
గలహంసగతుల సంగతులు దప్పె
గగనమార్గము సావకాశ మై బలు పొందె
నహిరాజురూఢి యందంద నిలిచెఁ
గేతకిదళములు గెలఁకుల భాసిల్లె
మెఱుపుఁదీఁగలు మింటఁ దఱచు మెఱసె

తే. నంద మొప్పఁగఁ గొలఁకుల నంబు వాడమో
నాడకాడకుఁ గోరిక లతిశయిల్లె
ననుచు జను లెల్లఁ బొగడ ఘనాగమమున
గర్భగౌరవ మాకాంత గాంచె నంత. 238

వ. ఇట్లు నవమాసంబులు నిండి దశమం బగు మాసంబునం దొ
క్క సుముహూర్తంబున. 239

మ. మరుదంకూరము సంచరింప గ్రహముల్ మార్తాండసంయు
క్తిచే, నెఱయఁగ దిక్కులు దెల్విఁ జెంద గరిమ న్దీవ్యన్మృదం
గాదివా, ద్యరవంబుల్ సెలఁగఁగ సురప్రతతి యుద్యత్పుష్ప
వర్షంబు ల, త్తఱి వర్షింప వధూటి గాంచెను సుతుఁ గ్దైర్యైక
భాగ్యోన్నతున్. 240

క. ఘనతం బ్రభాకరోదయ
మున జనియించుటయు విప్రముఖ్యులు వేడ్కం
గని లగ్నగతిఁ బ్రభాకరుఁ
డనునామం బిడిరి బిల్హణాఖ్యుఁడు మెచ్చన్. 241

వ. అప్పుడు మదనాభిరామభూమీధవుఁడు విద్వజ్జన బంధు
మిత్ర పురోహితామాత్యసమక్షంబున నతనిం దనవంశకర్త
గాఁ బరిగ్రహించి జాతకర్మాదులు సలిపి గోభూతిలహిరణ్యా
దిషోడశదానంబులు సేసి భూసురాశీర్వచనంబు లంది. 242

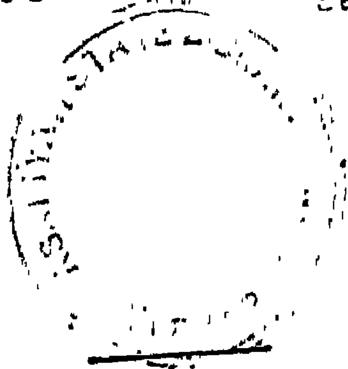
క. ఘనుఁడు ప్రభాకరుఁ డంతఁ
దినదినమును వృద్ధిఁ బొంది దివ్యద్యులుఁ డై
కనుపట్ట వానిఁ బట్టము
చన వొప్పఁగఁ గట్టి సుఖము జయముం గాంచెన్. 243

మాలిని. ప్రథితగుణకలాపా భంజితేశానచాపా
ప్రథనవిజయకోపా భానుకోటిప్రతాపా

మథితదనుజదీపా మన్మథాచ్ఛస్వరూపా
మధురతరకలాపా మాన్యరామావనీపా. 244

శ్వము. ఇది శ్రీసీతారామచరణసేవాప్రభావసంపాదితకవితా
విచిత్ర కాశ్యపసగోత్రపవిత్ర శ్రీమత్పండిపెద్ది కృష్ణస్వామి
ప్రణీతం బయినబిల్హణోపాఖ్యానం బనుమహాప్రబంధంబు
నందు సర్వంబును దృతీయాశ్వాసము.

బిల్హణీయము సంపూర్ణము.

చెన్నపురి: 'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము.—1926.

ఆంధ్రగ్రంథములు.

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
అచ్చతెనుఁగురామాయణము, శుద్ధప్రతి	...	1	4
ఆడపిమల్లెలు	...	0	8
అధ్యాత్మరామాయణము, క్రొత్తకూర్పు	...	1	8
అనంతునిఛందము, ఛందోదర్పణము	...	0	14
అనిరుద్ధచరిత్రము	...	0	8
అప్పకవీయము, విపులమైన విమర్శతో చక్కఁగముద్రితము		2	8
అంబరీషోపాఖ్యానము, సటీక	...	0	4
ఆముక్తమాల్యద, సటీక	...	3	8
ఆంజనేయదండకము, హనుమద్దండకము	...	0	2
ఆంధ్రభాగవతము, చక్కనిప్రతి	...	6	0
డిటో అత్యుత్తమప్రతి 2 సంపుటములు	...	8	0
ఆంధ్రభారతము, 7 సంపుటములప్రతి	...	15	12
డిటో 3 సంపుటములప్రతి	...	15	0
ఆది, సభాపర్వములు గల సంపుటము	...	2	4
ఆరణ్యపర్వము ,,	...	2	4
విరాటోద్యోగపర్వములు ,,	...	2	4
భీష్మద్రోణపర్వములు ,,	...	2	4
కర్ణశల్యసౌప్తిక స్త్రీపర్వములు ,,	...	2	4
శాంతిపర్వము ,,	...	2	4
ఆనుశాసనిక, అశ్వమేధ, ఆశ్రమవాస, మౌసల, మహాప్రస్థానిక, స్వర్గారోహణపర్వములు	...	2	4
ఆంధ్రభారతవిమర్శనము	...	0	6

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
ఆదిపర్వము, పెద్దచ్చు, చిన్నసైజు	...	1	8
ఆనందరంగరాట్ఛందము	...	1	0
ఆంధ్రశ్రీమద్రామాయణము, కావ్యతీర్థ జనమంచి శేషాద్రిశర్మ కృతము, 3 సంపుటములు	...	12	0
డిటో 7 సంపుటములు	...	14	0
ఆంధ్రభాషాభూషణము	...	0	2
ఆంధ్రభాషార్ణవము	...	0	12
ఆంధ్రనామసంగ్రహము, నిఘంటుత్రయము	...	0	12
డిటో కాలికోబైండు	...	1	0
ఆంధ్రచంద్రాలోకము, సటీక	...	0	8
ఉత్తరరామాయణము	...	2	0
ఉత్తరహరివంశము	...	1	8
కవికర్ణరసాయనము	...	1	8
కళాపూర్ణోదయము	...	2	4
కాశీఖండము, క్రొత్తకూర్పు	...	1	8
కుచేలోపాఖ్యానము, సటీక, (భాగవతము)	...	0	4
డిటో గట్టుప్రభువుకృతము	...	0	6
కృష్ణరాయవిజయము	...	0	8
గజేంద్రమోక్షము, సటీక కాలికోబైండు	...	0	10
గోపీనాథరామాయణము, 2 సంపుటములు	...	7	8
చాటుపద్యమణిమంజరి, ప్రథమభాగము	...	1	4
డిటో రెండవభాగము, మేలుప్రతి	...	1	10
చెన్నబసవపురాణము	...	1	2
జైమినిభారతము	...	1	0
తారాశశాంకవిజయము, చక్కనికూర్పు	...	0	12
తెనుఁగుసమస్యలు	...	0	2
దశావతారచరిత్ర, నూతనముద్రితము	...	2	0
వసరాపద్యములు	...	0	1

	ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
నరసభూపాలీయము. అట్టబైండు ...	0	10
నలోపాఖ్యానము, సటీక ...	0	6
నలచరిత్ర, ద్విపద ...	0	14
నిర్వచనోత్తరరామాయణము ...	0	12
నిరంకుశోపాఖ్యానము ...	0	6
నీతిపద్యసంగ్రహము. సటిప్పణము ...	0	4
నీలాసుందరీపరిణయము ...	0	4
నృసింహపురాణము ...	1	0
పంచతంత్రము, నారాయణకవిది ...	0	12
డిటో వేంకటనాథరాజకవికృతము ...	1	4
దశకుమారచరిత్రము, పద్యకావ్యము కేతనకవికృతము ...	1	8
ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము, క్రొత్తకూర్పు ...	0	10
పారిజాతాపహరణము, చిన్నసైజు ...	1	0
బ్రహ్మోత్తరఖండము ...	1	0
బిల్హణీయము, చక్కనికూర్పు ...	0	8
భాస్కరరామాయణము ...	4	0
భోగినీదండకము ...	0	1
భోజరాజీయము, అనంతామాత్యకృతము ...	1	2
మనుచరిత్ర, సటీక, వాళ్ల. రామస్వామి శాస్త్రిగారి వ్యాఖ్యానముతో చిన్నసైజున మేలుకాగితములమీఁద స్ఫుటమైన అక్షరములతో చక్కఁగ ముద్రితము ...	2	0
మార్కండేయపురాణము, మారనకృతము ...	1	12
మొల్లరామాయణము, చిన్నసైజు ...	0	10
రత్నపరీక్ష, సాంధ్రతాత్పర్యము ...	0	4
రసికజనమనోభిరామము ...	0	12
రంగనాథరామాయణము, ద్విపద ...	3	8
రంగరాయచరిత్రము ...	0	8
రాఘవపాండవీయము, సటీక ...	2	4

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
రాజయోగసారము, ద్విపద	...	0	4
రాజశేఖరవిలాసము	...	0	8
రామరాజీయము, చక్కనిప్రతి	...	0	12
రామాభ్యుదయము	...	1	4
రుక్మిణీకల్యాణము, సటీక	...	0	8
డిటో కాలికోబైండు	...	0	10
రుక్మిణీపరిణయము, శుద్ధప్రతి	...	0	8
రుక్మాంగదచరిత్ర, ఏకాదశీమాహాత్మ్యము	...	0	10
రూపలి, రాజపుత్రస్త్రీసాహసపుకథ, శ్రీఎనమంద్ర నారాయణమూర్తిగారిది	...	0	8
లంకావిజయము (రావణదమ్మీయము) సటీక	...	1	4
వసుచరిత్రవిమర్శనము	...	1	0
వసుచరిత్ర, సవ్యాఖ్యానము	...	4	0
విక్రమార్కచరిత్ర, జక్కనకవిది	...	1	4
వేంకటాచలమాహాత్మ్యము	...	1	0
వేమనపద్యములు, చక్కనికూర్పు	...	0	6
,, బ్రౌనుదొరగారి ఇంగ్లీషుతో	...	1	4
వేమనపద్యములు (2700) చిన్నసైజు	...	1	12
,, (2700) ఆంధ్రతాత్పర్యముతో	...	3	8
విజయవిలాసము	...	0	8
విదురనీతి, సటీక, ఆంధ్రభారతములోనిది	...	0	5
వైశ్యపురాణము	...	1	4
వీరభద్రవిజయము	...	0	12
వైజయంతీవిలాసము, చక్కనికూర్పు	...	0	8
శకుంతలాపరిణయము, కృష్ణకవికృతము	...	0	12
శశిరేఖాపరిణయము, అప్పప్పకవికృతము	...	0	12
శివలీలావిలాసము	...	0	6
శ్రీనాథునివీథినాటకము	...	0	2

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
శృంగారనైషధము, శ్రీనాథకవిది	...	1	0
శృంగారశాకుంతలము, పినవీరభద్రకవిది	...	0	12
సహస్రకంఠరామాయణము	...	0	14
సప్తమస్కంధము, ప్రహ్లాదచరిత్ర	...	0	6
,, సటీక, చిన్నసైజు, కాలికోబైండు	...	1	8
సారంగధరచరిత్ర	...	0	10
సానందోపాఖ్యానము	...	1	0
సీతారామాంజనేయసంవాదము	...	2	8
డిటో మేలుకాకితములు సటీక	...	3	8
సులక్షణసారము, సటీక	...	0	10
హరవిలాసము, చక్కనికూర్పు	...	0	12
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము	...	0	12
హంసవింశతి, నారాయణామాత్యకృతము	...	0	14

శ త క ము లు.

ఆంధ్రనాయకశతకము	...	0	4
మాతృశతకము, సటీక	...	0	1
కుమారీశతకము	...	0	3
సుమతిశతకము, సటీక	...	0	3
దాశరథిశతకము ,,	...	0	4
మానసబోధశతకము ,,	...	0	3
భాస్కరశతకము ,,	...	0	4
కలువాయిశతకము ,,	...	0	4
కవిచౌడప్పశతకము ,,	...	0	2
నృసింహశతకము	...	0	4
చంద్రశేఖరశతకము	...	0	2
దేవకీనందనశతకము	...	0	2
సర్వేశ్వరశతకము	...	0	2
సంపగిమన్నశతకము	...	0	2

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
వేణుగోపాలశతకము	...	0	4
వృషాధిపశతకము	...	0	5
నారాయణశతకము	...	0	2
సింహాద్రినారసింహశతకము	...	0	3
జగన్నాయకశతకము	...	0	2
ప్రసన్నరాఘవశతకము	...	0	3
రామరాఘవశతకము	...	0	2
రామరామశతకము	...	0	2
రామతారకశతకము	...	0	4
రామప్రభుశతకము	...	0	2
రామలింగేశశతకము	...	0	3
భద్రాద్రిరామశతకము	...	0	2
ఉన్నవరాజగోపాలశతకము	...	0	3
శివముకుందశతకము	...	0	2
సదానందయోగిశతకము	...	0	2
ఒంటిమిట్ట రఘువీరశతకము	...	0	2
కాళహస్తీశ్వరశతకము	...	0	2
కాళహస్తిశతకము, 'సాంబశివామహాప్రభో'	...	0	2
కుక్కుటేశ్వరశతకము	...	0	3
చిత్తబోధశతకము, తాత్పర్యసహితము	...	0	3

నాటకములు.

శూరబొబ్బిలినాటకము	...	0	12
కమలాపహరణనాటకము	...	1	4
రామవనవాసనాటకము	...	0	12
విచిత్ర పాదుకాపట్టాభిషేకము	...	0	12
పాండవాజ్ఞాతవాసనాటకము	...	0	12
చినరంగారాయనాటకము	...	0	6
కృష్ణాకుమారినాటకము	...	0	10

వచనగ్రంథములు.

ఆంధ్రవచనభాగవతము, ద్వాదశస్కంధములు 3 సంపుటములు	7	0
డిటో ఒకటేసకపుటము ...	6	8
తిలకుగారిసెడ్యూటీకేసు, ఉపన్యాసములు ...	0	14
మదనమోహనమాళవ్యగారి జీవితము ...	0	8
పంజాబుఅల్లరి, చిత్రపటములతో ...	0	8
యజుర్వేదకథాసంగ్రహము ...	0	8
శ్రీవివేకానందవిజయము ...	1	12
ప్రాచీనదేశచరిత్రలు ...	1	12
భారత రమణీమణులు, ప్రథమభాగము ...	0	12
,, రెండవభాగము ...	0	8
వీరాంగనలు ...	0	8
పతివ్రతలకథలు ...	1	8
శ్రీమహాభక్తవిజయము, ప్రతిమలతో ...	4	0
నీతిచంద్రిక, చిన్నయసూరిగారిది ...	0	8
పంచతంత్రము, వచనము, సులభశైలి ...	0	8
హితోపదేశము, సులభశైలి ...	0	12
సంగ్రహరామాయణము ...	0	10
సంగ్రహభారతము ...	1	0
తెనాలిరామలింగనికథలు, జీవితము ...	0	4
సంస్కృతనాటక కథలు ...	1	4
దశకుమారచరిత్రము, సంజీవరాయశాస్త్రి ...	1	8
మదనకామరాజుకథలు, చక్కనికూర్పు ...	0	14
దక్కనుపూర్వకథలు ...	1	8
భోజునికథలు ...	0	8
విక్రమార్కునికథలు ...	0	8
బేతాళునికథలు ...	0	8
పరమానందశిష్యులకథలు ...	0	3

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
వైద్యులకథలు	...	0	4
తాతాచార్యులకథలు	...	0	6
నలుగురుమంత్రులకథలు	...	0	4
అయిదుగురుదొంగలకథలు	...	0	6
శ్రీ గైక్వారుగారి ఉపన్యాసములు	...	0	2
సూరతుకాంగ్రెస్సు ఉపన్యాసములు	...	0	2
స్వామిరామతీర్థజీవితము	...	0	2
శ్రీరామానుజాచార్యచరిత్ర	...	0	2
శాలివాహనచరిత్ర	...	0	3
శ్రీలాలాలజ్ పతిరాయిజీవితము	...	0	2
రామకృష్ణపరమహంసచరిత్రము	...	0	3
బాలగంగాధరతిలకు చరిత్రము	...	0	4
శ్రీగోపాలకృష్ణగోక్లేజీవితము	...	0	2
శ్రీమహాదేవగోవిందరానడేజీవితము	...	0	2
శివాజీచరిత్ర, ప్రతిమతో	...	0	8
బుద్ధచరిత్రము ,,	...	0	4
శ్రీశంకరాచార్యచరిత్ర, ప్రతిమతో	...	0	3
శ్రీవేమనయోగిజీవితము ,,	...	0	2
దాదాభాయినౌరోజీచరిత్ర ,,	...	0	2
గౌరాంగస్వామిచైతన్యజీవితము ,,	...	0	4
శ్రీకరంచంద్ గాంధిజీవితము ,,	...	0	4
నెపోలియన్ చక్రవర్తి చరిత్రము	...	0	4
సోదరినివేదిత జీవితము ,,	...	0	2
శ్రీ గైక్వారుగారిజీవితము ,,	...	0	2
వివేకానందస్వామిజీవితము ,,	...	0	2
శ్రీకృష్ణదేవరాయచరిత్ర ,,	...	0	3
ఆనిబిసెంటుచరిత్ర ,,	...	0	4
లార్డు క్లైవుజీవితము ,,	...	0	8

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
శ్రీచిత్తరంజనదాసుజీవితము ,,	...	0	4
ఆలీసోదరులజీవితము ,,	...	0	4
మైరావణచరిత్ర, చక్కనికూర్పు	...	0	2
పండిత మదనమోహనమాళవ్యా జీవితము	...	0	2
శ్రీరామమూర్తిగారి ఆంధ్రకవిజీవితములు	...	3	8
అనంతసాగరంబుక్కరాయసముద్రచరిత్ర	...	0	12
రామదాసుచరిత్ర, ప్రతిమతో	...	0	12
ఈసబునీతికథలు 1-వ భాగము	...	0	6
డిటో 2-వ భాగము	...	0	8
అరేబియన్ నైట్సుకథలు	...	1	4
రేచుక్కపగటిచుక్కకథలు	...	0	3
మర్యాదరామన్నకథలు	...	0	2
షేక్స్పియర్ నాటకకథలు	...	1	8
శుకసప్తతికథలు	...	0	6
పరిష్యావినోదకథలు	...	0	12
సీతారామము	...	1	4
ఐవన్హో, నవల, క్రొత్తకూర్పు	...	0	8
మదాలస ,,	...	0	10
సుజనరంజని ,,	...	0	8
రోషినార, చరిత్రవిషయకమగు నవల	...	0	12
విజ్జలదేవి, నవల	...	I	4
ఉన్మాదిని ,,	...	0	4
రాధారాణి ,,	...	0	4
అస్తమయము, నవల	...	1	8
సత్యసేనవిజయము	...	0	4
దుర్గేశనందని, నవల	...	0	8

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్,
292, ఎస్ప్లనేడ్, చెన్నపురి. ఈ.